

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Românilor
revistatransilvania.ro/mdr/1901_1932
BCU Cluj-Napoca
RBCFG201700156

Smara.

FATA TATII

Roman de moravuri

La *Aquila Românei*, o cârciumioară mică și murdară, era locul de întâlnire al mai multor meseriași români pe cari Hristache Arghiriadis, grec sgârcit și interesat, îi jumulea zilnic și cum putea mai bine. In acest *Birt-iconomic*, dimineața se auzea: Panaite, dă-mi un rom să mă fac om, o țuică, un basamac, voinic să mă fac. La prânz zângăneau linguri, cuțite și furculițe; iar printre ele, glasuri răgușite de muncitori: dă-mi o ciorbă de schimbea, caldă, rece cum vei vrea, ori să-mi dai de vrei tocană că ne-am strâns ca la pomană; dar vezi, mai Panaite, să fie carnea grasă și fiartă, să nu-mi dai toval măi, că nu ți-o plătesc; după ce-i chesat al dracului nu vreau s'arunc banii pe gârlă să îmbogățesc pe cataonul de stăpână tău, auzi?

— Vine! Gata acum, jupân Haralambie.

— Bun, îmi plesnesc ochii de foame.

— Mănâncă, e caldă și bună, a gătit-o cucoana Zamfirița. Ea este meștereasă vestită într'ale bucătăriei.

Buc., 1917.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Gustoasă Panaite, păcat că nu'i și Kivu ; el ce s'o fi făcut, n'a mai dat pe aici ?

— Aşi ! De unde ? Are să plătească vr'o zece leuşori jupânului pe mâncare şi din pricina asta, a luat ochi de fiare.

— Ei aşi ! Kivu nu'i om d'ăia. Cine'l cunoaşte'l cumpără. Măcar de ar fi ca el toţi muşterii voştri.

Panaite !... O tuslama, repede că sunt flămând ca un lup ; azi mi-am rupt mâinele şi spinarea agăţându-mă ca o pisică pe învelitoarea palatului Sturza, rămâne-ar-ar pustiu !

— Moment, nea Vasile, dar pe Zamfir unde l'ai lăsat ? Când o veni şi ăla îmi împuiază urechile cu : dă-mi un pelin că mult sunt strein, dă-mi'l în bărdacă că inima mi-e acră !

— Săracul, ştie ce spune, vine şi el acum, dar n'am mai avut răbdare să'l aştept.

— O veni ? Aveam să-i spunem ceva

— Vr'un secret, ai ?

— La căutat aseară pe aici o duduiţă frumoasă şi chipeşe, dar plângea, plângea de ţi se rupea inima de mila ei.

— Ite ! O varză, să vie o porţie de varză acră că ne-a făgăduit jupân Hristache de ieri că ne-o face cu slănină afumată.

— Ei şi, dacă o fi cu d'a rânced ce-o fi ?

— Rânced eşti tu Vasile, zise Neculae Tecşan, care începu să mănânce ca un lup.

— Trufanda ? Totdeauna ceri trufandale şi plăteşti cinstit d'aia ţine jupânu la d-ta.

— Fireşte că vreau să mănânc ce-i bun : o viaţă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

are omul și doar nu-i zice degiaba aici: *La Aquila României.*

— Ce spui, așa'i zice? Uite, eu d'atâta vreme mănânc în cârciuma asta, zise Haralambie și nu știam vorba... Ori cum ziseși c'o chiamă pe hardughia asta?

— *Aquila României*, spuse Tecșan, aruncându-și ochii pe un ziar.

— Bată-mă D-zeu, dacă știam eu d'asta.

— Ți nu știi, întreabă pe Panait. Nu de giaba e el aici slugă credincioasă d'atâțea ani.

— Spune, mă băete, ce va să zică numele ăsta?

— Asta, ăsta e un nume frumos domnule!.

— Prost ești măi neicuțule.

— Un turburel! Vie iute un turburel, că mor neică după el!

— S'aducă ghemul ăla de Pandelică, iar tu stai aici și mă domirește.

— Vorba aia? E o vorbă mare, uite să știi d-ta și nu pe mine să mă întrebi, ci pe ăla de l'ai botezat aseară.

— Pe cine mă, pe *Frige-Linte* ăla? Ala ce știe ăla? Ala stă cu ochii în cer și cu picioarele pe gheață. E nervos, tânăr din ziua de azi.

— Cum stă el, jupân Haralambie, stă bine, o să-i iasă toate în plin.

— Panaite, puică, dă-mi un țoiu de țuică, să fie bătrână și nebotezată, Panaite tată!

— Păi d'aia nici n'avem noi, nea Pârvane. Poftiți țuică curată, țuică de Văleni, noi nu falsificăm lucrurile aicea, la *Aquila României.*

— Ce spui așa'i zice aicea?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Păi...

— Și cine i-a dat porecla asta?

— Cine s'a găsit, nașu-său.

— Dacă știu eu? O să mă spovedesc gratis la toți?

— Dar tont mai ești, măi băete.

— Domnule, nu insulta lumea c'apoi știi.., Jupân Hristache...

Ei, n'ai auzit dumneata cine-i jupânul nostru? Nu-i pasă nici de Vodă și n'are să dea seama nimănui. Ține-ți gura, mă înțelegi? Ce, dacă iei o țuică aici crezi c'ai dreptul să bajocorești lumea?

— Ite!... Nu te mânia, zise Tecșan și mai vezi de noi, lasă pe domnul că ni-e de grabă.

Pârvan strecură o bâncuță în mâna lui Panait ș'aceasta avu darul d'a'l îmblânzi și de a'i spune omului deslușirea ce vrea să știe, mai mult, îi vârfui cinzeaca bine și îi dete și un colț de lipie să ia în gură după țuică.

— Uite un dric, zise Haralambie, cine să fi murit?

— Vr-un zaraf că nu vedeți ce paradă procopsită are. Ce de coroane!...

— Un pahar cu apă, iute, zise Kivu, intrând repede, i-a venit rău unei doamne.

— Cine a răposat Kivule? Spune tu că tu toate le știi, mintosule, zise Pârvan.

— Ei cine să moară... Dobre.

— Care Dobre?

— Ce nu știi? Dobre, Dobre, chiristigiul din gura oborului.

— A... Ala căruia i-am făcut noi, anul trecut, grajdul, șopronul, împrejmuirea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Hoțul ăla, falitul ăla?

— Ala, ăla, neică, știi care vrea să ne tragă pe sfoară c'o sutișoară de lei, să se bucure la munculița noastră.

— Apoi d'asta are dric de clasa I-a pe câți n'o fi jumulit el, doar nu pe noi o să ne ducă astfel. Ce mai ieși, măi fraților și cu zarzavaturile astea! O stare de om. Câte pangliceturi, câtă cheltuială zadarnică. Ce nu s'ar face cu banii aceștia pentru atâta sărăcime ghemuită, muritoare de foame, prin ale mahalale ale orașului!

— Că bine zici Kivule!

— Te uită câtă lume după el și pe cine n'a pârlit!

— Ce spui neicuțule?

— Păi, și fetele lui, dacă au avut zestre, s'au măritat bine de tot; au luat fruntea voinicilor.

— Nu e nici o procopseală vericule.

— Așteaptă, o s'auzi că nu s'alege praful de casa lor, ca mâne'i părădăul!

— Ei, dar au trăit ei bine în lumea asta?

— Bine, pe naiba, numai pielea lui știe. Și banul își are necazul: Fii-sa a mare e schioapă și slută; bărbatu-său o iubește ca sarea'n ochi. Mijlocia s'a păcălit cu un moșneag; l'a luat, sau mai bine l'a cumpărat, pentru nume. Ia te uită că tocmai trece în cupeu. Parcă e o smochină, mai frumoasă e soacră-mea. Dar băeții? Unul s'a împușcat din pricina unei actorițe; auzeai ce spunea vizitiul că fura dela tată-său și cheltuia la *„șantan"* cu ea.

— Pandelică!... Ce mă dormi, mă, n'auzi dă-mi un cărbune mă... Că cu ochii după mort mi s'a stins luleaua

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

— Poftim la bec, n'avem cărbuni, nu știi că aici e la: *Aquila României*, nu e la șatra țigănească.

— Auzi mutră și la ăsta, lua-v'ar dracu cu aquilă cu tot!

— Ei începi și d-ta acum ca musiu ăla cu țăcălie, de mai zicea o vorbă, aveam de gând să'l pocnesc, se ducea dea berbeleacul. La cap îi dam!

— Păi, multe ai mai face tu Panaite!

— Ba bine că nu, nea Kivule, noi suntem acuma tari și mari.

— Vezi bine, sunteți la putere, parcă noi nu știm că alde jupân Hristache, de când e gros la pungă s'a apucat și de politică, cațaonul... Aide, aide, sparge dracul opincile. Te-a învățat cu nărav și pe tine, pilești și tu, arzi și pingelești ca el, îi calci pe urme, te-a scos cirac bun.

— Păi, o să te scoată și pe dumneata, i-a să vezi, nu de geaba îi ești rudă.

— Panaite, adu-mi un tutun.

— Doamne! De când nu te-am mai văzut pe la noi, nea Tache, dar pe unde mai robotești acuma?

— Aide, aide dă-mi fumul și nu mai mă descoase că sunt amărât.

— Dar ce ți s'a întâmplat? Ori ți s'au înecat corăbiile?

— Au, nu ți-am spus să mă lași în pace că n'am chef de vorbă multă și mai ales cu tine, care ai dat în doaga stăpână-tău. Te-ai făcut un calic și un șmecher, ți-a suflat în gură; îi calci pe urme. Tu, nu deschizi prăvălie? In acest timp Hristache, cu pălăria pe ceafă, intră fumând din ciubuc și începu a da ordine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui Panait și lui Pandelică. Se făcu că nu aude ultimele vorbe ale lui Tache. Cucoana Zamfirița îl urmă lipăind din papuci și scobindu-se în măsele. Ieșind în ușa prăvăliei, tocmai pe când trecea o țigancă cu pahare, cești, farfurii, pentru vechituri, alese și ea o coșnicioară de sârmă în fund cu o pasăre albastră, mâncând cireși, o cană cu ciocul din papagal cenușiu și o farfurie de mezeluri verde, o carafă de bere cu chipul lui Bismark și o tavă de tinichea cu portretul sultanului, apoi intrând în prăvălie, cu ele în brațe, le arătă lui Hristache, care rămase încântat de gustul estetic al consoartei sale.

— Așa-i frățico că sunt minunat de frumoase? Le-am ales și le iau că nu dau pe ele bani, dau vechituri. Știi ce mai avem prin pod, de ale noastre, d'ale fetei... trantii destule, cari stau acolo de geaba.

— Minunate, știi că sunt faine de tot și nu costă nimic. Când o veni fata dela școală n'o să mai poată de bucurie. Ingerul tatei, vezi bine, zestrea ei! Trebue să încep să mă gândesc serios de pe acuma. Zi să treacă țiganca prin curte să-i dau vechiturile. Pandelică, du-te de le ia din pod, dar vezi să nu care cumva să calci peste funiile de ceapă, ori să încarci pumnii cu prune opărite, cum ai obiceiu, că te-ai dus, îți rup urechile.

— Tii, cumnate, zise Kivu, întorcându-se tocmai când Hristache da astfel de porunci. Păi d'ăștia îmi ești? Socoteam că de când te-ai dat cu boeri, te-ai făcut mai filotim! Ce e la averea dumitale câteva prune, ori o funie de ceapă?

— Hei, zise Tecșan, parcă schimbând partidul, va

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să zică să-ți schimbi și sufletul.

— Boerul e tot boer, fie măcar și încins cu teiu. Mie-mi spui ? Secături deastea și politică !

— Auzi, auzi, îngână dintr'un colț Haralambie, vorbă sfântă : *Nici salcia cerc de bute, nici mojicul om de frunte* !

Răseră toți și de spusele și de mutra dulgherului, iar cârciumarul, scrâșni din dinți și se făcu roșu ca stacojul. Incercase deodată să se facă a n'auzi, ca să nu răcnească de mânie, dar proverbul prea îi fusese aruncat în nas, ca să poată să tacă. Trase furios de tejghea și îngână printre dinți :

— Canalii de români păcătoși. calicilor, mocofanilor !

— Calic și mojic ești tu, grecule, strigă Tecșan. Auzi, auzi, cine ne face calici. Ai uitat c'ai venit aici în coaje de meiu și când ți-o veni la socoteală te întorci la patrida cu chimirul plin ? Te-ai împământenit, dar tot negru la inimă ai rămas.

Ce-a zis grecul. Ce-a zis, strigară ceilalți meseriași ridicându-se furioși.

— Nimica fratico. N'a înțeles bine dimealui. Eu sunt om blajin, nu mi place scandalul, Kivu strică, el c'a stârnit cearta.

— Eu ? Ci lăsați, măi fraților, boerul în pace, îngână Kivu, pufnind de râs.

— Da de boer, ce'i mai pasă, covrigar dela Ianina, zise Pârvan.

— Carnaxi !... Mitocanilor, strigă Hristache, înviețit la față și o sbughi afară trântind ușa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— La usturat pe cataonul, l'ai atins unde'l doare. Adu mâna, bravo Kivule.

— Lecție neică, lecție. A ridicat nasul de nu'l mai cunoști, i-l taiu eu, nu de geaba-i sunt rudă.

— Cămătarul, din munca și sudoarea noastră s'a îmbogățit. Îi arătăm noi, s'auzea din toate colțurile, se vedeau pumni, înălțându-se amenințători, printre fumul gros, care ieșea din pipele meseriașilor și din tingirile de pe mașină.

Intru târziu meseriașii să potoliră, iar Panait și Pandelică umblau în vârful picioarelor...

* * *

In mahalaua noroiasă și afundată noaptea în besna adâncă, *Aquila României*, strălucea ca un far de lumină și de aceia era locul de întâlnire al muncitorilor. In ea se destăinuiau secrete, se întocmeau. planuri, se arvuneau meșterii dibaci, se desfundau butoaele la alegeri și se făcea o politică așa de înaltă și de dibace încât Bismark, Gortchakov și Crispi ascultând-o, ar fi rămas nimic pe lângă acești stâlpi ai țărei, cari puneau mult preț pe făgăduelile dinaintea alegerilor și votul îl dau pe sunători, în fiecare an schimbând de D-zeu și de culoare politică.

Hristache de origină era grec, de felul lui din Epiros, dar ce-are face ? Sub toate guvernele ducea o politică sănătoasă. Era starostea bătăușilor. Pe sub mână plătea agenții primăriei și ai poliției. De unde să știe alegătorii cu ce fonduri orbia Hristache pe ciomăgași ? Hoțiile, scandalurile, fraudele, falsificările băuturilor, contravențiile le făcea mușama și fiecare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nou venit la putere, nu putea trăi fără să viziteze pe Chir Hristache Arghiriadis, să nu bea cu el, un pelin, un turburel, o mastică, o drojdie. Toți cari voiau să isbutească la alegeri, trebuiau să cultive, cum puteau mai bine pe Arghiriadis și să-i făgăduiască din vreme că-i va îndeplini toate cererile pentru băieți, așa numea el pe zăvoii, gata pe bâte și ciomege; altfel zadarnic se vor asmuți, căci nici unul nu se va mișca. Fără ciolan de ros din spinarea guvernului, cine se mai mulțumește? Votul? Să nu coste nimic pe cei cari vor să stea răsturnați la Primărie, la Cameră ori la Senat, în jilțuri de catifea? Ei nu primesc diurne, unii numai pe aridicate mâna, pe căscat și pe moțăit? Făgăduiau, ceice voiau, mai ales, să se facă stâlpii țărei la Primărie și dau și ceeace, până atunci, nu le era dat în puterea lor să facă, apoi odată ajunși în capul comunei, jupuiau cum puteau. Ce să-i doară pe ei nepăsătorii, tăiau dela ei? Zilnic auzeai vorbindu-se, la cârciuma lui Hristache, despre fel de fel de chilipiruri, de licitații făcute cu oameni de pae și numai pentru ochii lumei, de hrăpiri și de camete jidovești. Arghiriadis le starostea pe toate, cele de cari nu se lipsea dânsul. Ghelirurile grase, erau toate ale lui. Și vai și amar de cel care îi cădea în mână. Dără de necinste era în cugetul celor cari'l înconjurau, căci el îi cucerise, îi stăpânia cu cugetul și cu vorba, de păreau fermecați. Toți cei cari aveau nevoe, tot la dânsul alergau, pentrucă îl știau dibaciu și'și făcuse mână bună cu toate partidele, cari parcă se temeau de el. Prefăcut și mai șiret ca o vulpe, nu se încurca nici odată. Știa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să scoată din foc turta cu mâinile altora. Când era la câte o nevoe, strâns cu uşa, făcea pe milosul şi pe blajinul, pe cucernicul şi pe milostivul, dar vai celor ce apucau atunci ceva dela dânsul; mai târziu, dau în cursă, plăteau însutit. Se târa şi învenina ca şarpele.

Rolul de sprijinitor şi'l juca foarte bine. Naivii îl considerau ca pe părintele lor, ca pe sprijinitorul familiilor nenorocite şi scăpătate, deşi din casa lui, nu s'atingea omul d'un cap de aţă, care să nu fie dat pentru vr'un interes, deşi aruncase necinstea ori pe unde era o femee credincioasă, o vergină castă şi frumoasă. Zamfirița ajunsese soţia lui cu scandal; grecul o luase în căsătorie numai în urma ameninţărilor postelnicului Grigore Becerescu, care, aflând de urmările lui, se dusese la el armat cu revolverul. Inscrisul că ia pe fiică-sa de soţie, i l'a dat ghemuit de sub tejghea.

Familia Becereştilor, care era d'o cinste exemplară, să nu'l fi văzut. Unul nu-i punea piciorul în casă. Moş Grigore veni numai la botezul Angelei, ţinu lumânarea şi apoi la scurt timp se stinse de ciudă şi de ruşine, căci toţi îl ispiteau:

— Fată, ori băiat postelnice? Trăeşte, ori a dat ortul popei?

— Cum să trăiască numai de cinci luni că atât e de când ai măritat.

— Băgaşi sânge spurcat în sângele curat românesc. Fata, neamul dracului, s'o ţii sub lacăt şi tot îţi pune pata'n obraz.

Amândoi soţii se îmbogăţiră bine, mai ales după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ce căpătară pe Angela. Arghiriadis știu să intre deadreptul în inima curată a Hirei. Veninul pătrunde repede la oase și încetul cu încetul, trece și'și face drum în suflete, mai curând ca bunătatea și cucernicia.

Fata postelnicului era de necunoscut, nici nu ziceai că mai e romîncă. Minciuna, sgârcenia, prefăcătoria se așezaseră toate în cugetul ei. De multe ori găsea ea drumul peirei pe care Hristache trebuia să împingă pe clienții lui.

Din gheliruri și jupueli, cum să nu facă avere? Ori cine încăpea în gheara lor, păzească D-zeu să mai scape teafăr. Multă vreme trebuia să se resimtă apăsați de acești oameni interesați până la măduva oaselor, murdari la fapte și negri la suflet.

Se găsea câte odată și câte unul din mahala, care să aibă ac de cojocul lor, dar vreme îndelungată cu dânșii nu se putea măsura, de oarece pentru fiecare avea chip de chin și de prigonire și oricine se încumeta să lupte cu ei, trebuia să depună armele, căci întreceau pe toată lumea în șiretenie, în minciuni, în laude, în prefăcătorie, în falsuri, în viclenie, în scandaluri, în iscodiri josnice și murdare; încât ori și care om nu putea să aibă nici atâta școală, nici bani, ca ei ca să dea din gros și să isbutească. Și cât nu să amestecă nimeni s'avură bine amândoi. Unul din vorba altuia nu ieșea. Unul da un lucru și celalt îl cerea înapoi. Unul băga pe om în încurcături până la gât și celalt îi lua sufletul; așa că cu astfel de procedare nu le veni greu a strânge ban peste ban și a face o stare însemnată. Cu bani gata, Arghiriadis, cumpără

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de la licitație o moșie, în Muscel, peste care făcându-se drum de fer către Curtea de Argeș, Hristache putu să exploateze pădurea de brad, să instaleze herăstrae sistematice pentru scânduri și să înceapă la cariere de piatră și mine de cărbuni.

In toate ocaziunele la socoteli nedreptățea, opărea, încurca pe meșteri și pe chirigii; în sfârșit pârlea ca trăsnetul, ori pe unde trecea și totul săvârșea numai cu gând de procopseală mare și cu nădejdea d'a putea da Angelei atâta zestre, încât să fie mai presus de toți neguțătorii din rândul lui.

Avea și parte. Orice întreprindere făcea, Hristache era cu noroc, îi ieșea bine, dar la ori și ce ținea mai puțin ca la cârciumă, căci ca'i era cu triște bună și într'însa se putea săvârși pingeleli de toată mâna, fără nici un control, fără nici o judecată.

La Hristache și la Zamfirița n'avea trecere decât domnul Coviltirescu, student în drept, care se trăgea din vechea familie a lui Neagu Coviltir din Târgoviște. Acest tânăr iscusit trăia la București din meditații de oarece toată moștenirea, dela familia sa, se compunea din vii și ecareturi pe la crame și velnițe; dar de când se ivise jurata de filoxeră se părăginiseră dealurile, spargerile se împuțiseră, așa că peste măguri crescuseră pălămida, vetricea, tătăneasa și lipiciul. Flăcăul nostru scăpătând, fu nevoit a trăi zi cu zi, din ceia ce-i mai trimetea unchiul său Ene Coviltir, îngrijitor pe moșiile Floreștilor, care și ăla îmbătrânise și avea o spuză de nepoți, toți orfani, toți desmoșteniți ai soartei, și din aceia ce câștiga el cu mintea lui a mare și frumoasă. Barbul făcuse liceul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la Ploești și în toate clasele ieșise premiat; iar la București pornise c'o bursă a județului, căpătată prin protecția stăpânilor unchiului său Ene, spre a se înscrie la școala de Bele-arte. Venind însă în capitală se înscrisese la drept și pictura o făcea pe potte, pe apucate. Totuși cu talentul și cu inteligența lui, nu numai că le ținea regulat pe amândouă, dar mai găsea timp și de meditații.

Când plecase el din Târgoviște se strânseseră toate neamurile și îl miluiseră; de pe la toate adunase abia cincizeci de lei cu cari să-și plătească drumul și să'și țină zilele până s'o întruni comitetul consiliului județian, ca să-i trimeată banii pe primul trimestru.

La București, comparativ cu viața din orașul său natal Târgoviște, toate lucrurile îi păreau scumpe, toată lumea rea, indiferentă și foarte interesată. Cutreerând prin mahalalele cele mai depărtate, după casă de închiriat, dete peste cârciuma lui Hristache, unde intră, obosit cum era. Punând cufărașul lângă el, ceru ceva să mănânce. Panait văzându-l se luă de vorbă cu dânsul și înveninat și el de setea banului, ca să capete un bacșiș, auzind că-i trebuia locuință îndreptă pe Barbu la cucoana Săftica Bârzoiasca, sora lui Hristache, care ședea în apropiere. Aceasta, cum îl văzu, consimți a-i da casa, numai cu zece lei pe lună, în cari să intre și cafeaua.

— Nu voesc să câștig nimic dela d-ta, zise ea, primind lucrurile lui Coviltirescu, ci acest bine îl fac în amintirea lui Spirache. Sărmanul meu copil!

— Of! of!... zise râzând Panait, care ieșind, strângea în mâini plata pentru comision.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

La început Barbu o ducea bine, căci el nebănuind intenţiunile Bârzoiaschi, primea toate în numele răposatului ei fecior, de multe ori compătimind-o, până când află că ea fusese bucuroasă c'a scăpat de dânsul.

Sărmanul, murise tocmai când era aproape să treacă într'a şaptea liceală, tocmai în ziua când împlinise 24 de ani. Ştii, mai rămâsese repetent, mai întârziase cu armata de care'l scăpase unchiul său Hristache, mai făcuse ştrengării, dar altfel era băiat cuminte. Murise'n spital de boale, păzească D-zeu!... Îi mâncase nasul şi gâtlejul, vorbea cu ţeava de argint pe care i-o adusese Arghiriadis dela Epiros, în urma operaţiei pe care i-o făcuse doctorul la beregată. Era vai de capul lui. Ce mai pătimise!

— Blestemele Sărdăresei, ziceau vecinii, s'ajungă să'şi îngroape feciorul Bârzoiasca, să'l necinstească pe el D-zeu, cum mi-a necinstit el casa şi mi-a lăsat fata cu ponosul şi cu ruşinea pe obraji! Aşa a ţipat femeia, până a'nchis ochii de durere.

Bârzoiasca nu seamănă de fel cu Hristache, ea era o femee veselă şi care avusese trăsături frumoase, păstrând tipul vechiu, tipul clasic grec. În tinereţea ei, dusese o viaţă neregulată, apoi când mai pierduse şi începuse a cărunţi să căsători cu Lăzărică Bărzoescu, controlor la băuturile spirtoase, care în urmă, prin protecţia lui Arghiriadis, se făcuse subprefect la plasa Oltenița. Săftica trăia mai mult singură şi'aceasta îi convenea foarte mult, căci pe Bărzoescu îl luase numai ca s'astupe gura lumei. Femeie iute, Săftica, nu prea ţinea seamă de ponosul ce purta, mai ales că Lăzărică, înaintea ei, sta smirna. Ce era el

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

până a nu o lua? Un nimic ș'acum toți stau sfinți și făceau drepți în fața lui. El, cum să cârtească, cum să bage vină de ceva celei de pe urma căreia se ridicase, se făcuse om în lume.

Coviltirescu lua și masa la Bârzoiasca, altfel bursa nu i-ar fi ajuns; numai cărțile și tramvaiul îi coprindea toți banii. Toamna și primăvara Săftica se ducea la Oltenița ca să facă plăcerea lui Lăzărică ș'atunci Barbu era pierit, căci trebuia că ia masa la *Aquila României*, totuși mergea regulat cu învățătura.

* * *

Barbu trecuse licența în drept cu mare succes și toți prietenii lui îl felicitaseră, căci căpătase numai bile albe. Toți cereau lui Coviltirescu să le dea banchet și el, bietul băiat, sta cum era mai rău, de oarece, cucoana Săftica, iar plecase cum avea obiceiu.

Ce să facă bietul om? Nădejdea lui era la unchiul Ene, care'i făgăduise cinci poli zimtuiți, dacă o reuși să'și ia teza. Trecuse o săptămână de când isbutise și cu toate scrisorile trimise, Barbu nu primise nici un pitac.

Ne mai având acum de învățat, zilnic cutreera străzile și'n capul lui nu era alta decât cum să facă să dea colegilor săi o masă, cum să se bucure mai bine și să petreacă o zi fără grije.

Într'o seară prânzise la Hristache la birt și amărât sta să'și citească ziarul; printre spiralele fumului de țigară, gândurile sale sburau și amintirile îl năpădeau. Iți veniră în minte ceasurile copilăriei ș'atâtea scen-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

petrecute în sânul familiei. Cugetând că părinți săi, cari ar fi putut să se bucure de isbânda sa, sunt acum țărână, de odată îi alunecară pe obraz două lacrămi. Cucoana Zamfirica, stând rezemată de tarabă, îl văzu și'nduioșată oarecum s'apropie de dânsul și'l întreabă:

— Ce s'a întâmplat d-le Coviltirescu? Ce ai? De când te cunosc nu te-am văzut așa de trist și de gânditor, ori ești amorezat?

— Lasă omu'n pace, creștină, zise Hristache și caută-ți de lucru, vezi mai bine de te'mbracă. Acum vine fata dela școală și știi că nu-i place să te vadă așa ca o servitoare.

— Dar vasele cine să le spele, scândurile cine să le frece în bucătărie? Slujnica ai trimes'o sus să facă odăile fetei, eu va să robotesc aici, de n'o fi cum îi place ei, ne-am dus!...

— Ite!... Un *miș-maș*, zise Kivu, care intrând auzise spusele Zamfirei.

— Freacă și spală, strânge ș'adună c'o să te pue fiică-ta la icoane!

— Iar începi. Kivule, iar?

— Încep, vezi bine că iar încep. Mă doare inima, nu mai pot vedea daldeastea.

Ați ajuns o halima cu fata asta. Faceți sluji, vă-e frică de ea. De câte ori nu i-am spus și nevesti-mi; uite, ea e soră cu d-ta, dar judecă mai sănătos, vede lucrurile altfel, cumnate; mai trăiți și pentru d-v. Nu ne ține pământul că, după toată strădania, v'o veni în gând s'o dați după vr'un franțuz, vr'un *Impușcă-cruce*, vr'o cioclovină d'astea lioniteles, care să'i pape

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr1901-1932

tot şi pe voi să v'aducă'n sapă de lemn.

— Ce-om face, om face, nu'i treaba ta.

— Nu'i treaba mea, ei, ei, nu cunoşti lumea, vezi să uu vii la vorbele mele cumnate. Târg, târg e căsnicia, aşa'i domnişorule?

— Ce ştie d-nealui despre dalde astea, zise Zamfira, nu vezi că'i un copil?

— Copil, copil, dar cartea, buchele ăla nu l'a învăţat nimic? Cartea aia, mare necaz am eu pe ea, mai rău vă opăceşte. Iată, om eşti d-ta, voinic? La vârsta asta s'ar cădea să frângi pietre'n mâini, să râzi, să vorbeşti, să'ţi sburde tot şi, să'ţi înflorească şi'n loc d'aceasta'ţi plouă şi'ţi ninge.

E pe dos lumea, pe dos!... Panaite!... Mai dă-mi un porfiriu d'ăla că mi s'a uscat gâtul. Bău şi urmă: Dar fetele? Doamne, doamne că multe şi uricioase mai sunt; toate tânjesc, toate sunt scrintite şi nemulţămite. Şcoala le umple capul de fumuri şi de nerozii. Călugăriţelor le-aş scoate ochii. In loc să'ţi înveţe pe copilele voastre ceva de seamă, le'nvaţă să vă nesocotească şi să vă despreţuiască.

— Aidea de... Ce tot spui, cumnate Kivule, ce ştii tu?

— Ştiu, vezi bine, n'am şi eu acolo o nepoată, fata soru-mei? I-a băgat în cap câte bazaconii toate. Când vine p'acasă ne ameţeşte cu vorba, cu laudele şi cu fel de fel de nazuri şi de fasoane, dar parolă nu face la nici unul.

La toate ţâtacele le zice tanti, nu mătuşică, aşa cum am pomenit noi.

In vacanţii nu pune mâna pe nimic; tot biata so-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ru-mea să frige la vatră, își face bătături la tălpi, alergând în bucătărie, în pivniță, spălând și cârpind, că fii-sa nici nu știe pe unde-s urechile acului. Ce să mai vorbesc de coada măturei ș'a tigaei? Toată ziua face ca ș'a voastră: citește romane, și trage cârlionți pe frunte, își boește fața, își mușcă buzele, să maimuțărește și să scălămbă, asta a'nvățat la școală.

— Ba nu cumva ai pofti pe bietele copile să le puem să ne frece tingirele, d'aia vin acasă? Lasă-mă cumnate cu ideile tale ruginite. S'a schimbat lumea; femeile acum nu mai sunt roabe, ci podoabele casei. Poftim, întreabă pe domnișorul ăsta, i-ar plăcea să ia de soție o fată cu mâni crăpate și zilnic să-i miroase nevasta a leșie, ori a ceapă?

— Vezi bine că mi-ar plăcea, zise Barbu, care deși se făcea că citește, trăgea cu ureche la convorbirea lor.

— Ei ași, taci că glumești!

— Nu glumesc cătuși de puțin; femeia atunci e farmecul, e lumina, e podoaba casei, când știe face de toate; d-le Kivu, ea trebue să miroase ș'a ceapă, câte odată, dacă vrea să fie comoara familiei și'a soțului său.

— Ei comoară, comoară! Iată, cine'i comoara; moș Hristache, el să trăiască, să strângă și să numere. Bănișorii săi, o să'i risipească slugile, ginere-său: *Cine strânge nu mănâncă*, asta-i zicătoare veche, neică!

— Fata tatei! Ii dau, vezi bine că'i dau, pentru cine strâng?

— Să'i dai, nu zic ba, dar eu știu așa că pe lângă carte, fata să'nvețe și ea să coasă un ciupag, să pue

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr1901-1932

o altiță, o mânecă la cămașe. să spele o rufă, să facă un borcan de dulceață, ori de murături, să tragă și să oblojească un copil, zise Kivu, îndesând pălăria și luând'o spre ușe.

— Ce face?... Strigă Hristache furios, dar doctorii pentru ce sunt ?

Ei să moară de foame ? Dar bucătăresele, croitoresele ? Pe semne că nu ești pe lumea asta Kivule, strigă Hristache.

— O țigară, aprinde-mi o țigară Panaite.

— Bei tutun cavalerule, să te tratez c'o lulea, până nu plec din fața oamenilor àstora, cari nu mă înțeleg și pace.

— Da. fumez și eu, din când în când, ca să'mi treacă vremea.

— Ite !... Inc-o țigară zise Kivu! Mi-e drag flăcăul àsta și pace. Dar un miș-maș obicinuești ?

— Beau. Cu d-ta îmi place să stau la vorbă, căci ești român verde și ai sentimente nobile și frumoase. Ceea-ce zisești adineauri este lucru sfânt. Prea adevărat că educația, care se dă azi fetelor noastre, este greșită, și slăbiciunea părinților, nu o poate înțelege. Kivu scoase pe nas un fum gros, apoi zise :

— Auziți? Si voi sunteți unii cari jucați, înaintea Angelei ca păpușele. Bine că nu este a mea că eu aș zidi-o în vr'o bină ca meșterul Manole.

— Și ca tacă-ți gura, Kivule, ce tot te-amesteci în vorbă, ca măraru'n ciorbă ? Știe D-zeu ce face, nu dă copii la toți nebunii.

— Cumnată, cumnată, câți copii cunosc eu cari trag păcatele părinților! Fiți mai strașnici, pregătiș-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

te-ţi fata pentru o viaţă grea şi serioasă. Ce te făceai, dacă nu te ţineai de rostul casei şi al tarabei ? Mai umpleaţi aşa gros ciorapul ?

— Eu n'am avut zestre, dar...

— Dar ai avut minte s'ai ascultat de cumnatul.

— Ei şi Angela o s'asculte de bărbatul său.

— Păzească D-zeu. Supunerea este o deprindere şi cine nu ştie de pofil şi de zăbale de mititel, o ia rasna la mare. Jugul casei e greu, va o pregătire pentru asta.

— Si ce vrei să zici Kivule că noi stricăm ceva, că fata are cusururi ? Păi, tu neam esti cu noi d'o recomanzi astfel înaintea unui cavaler ?

— Neam, vezi bine, că dacă n'aş fi neam, nu m'ar durea inima. Eu vă spun de binele vostru, fata e frumoasă şi bună ca pânea caldă dar nu-mi place creşterea care i-o daţi. O să calce numai în puf? O să fie mai mare ca voi de ea porunceşte în casa asta? O să fie mereu numai pe băncile şcoalei la călugăriţe, de unde vă vine numai cu neajunsuri şi cu mujdele şi vi le bagă toate în cap iar voi le ascultaţi şi vă luaţi după dânsa, voi oameni bătrâni !

— Fata tatei, păi dacă o iubim...

— O iubeşti, o iubeşti, eu n'o iubesc? Asta nu va să zică s'o las să se urce în capul meu şi să mă învârtească ca p'o sfărâitoare, iar mâine, poimâine să'i trag păcatele. O să vă moştenească, o să vie vremea să se ocupe cu lucruri groase, cu angarale, cu taraba asta...

— Ai înebunit şi pace Kivule, strigă Hristache furios. Fata mea să'ntâmpine greutăţi ? Fata mea s'ajungă la tarabă ? Dar unde te trezeşti ? Dacă te-ar auzi?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

— Hei, în lumea asta sunt urcușuri și scoborâșuri, cine știe! Ii dai zestre multă, o să ia un om cu vază bogat poate și el, dar dacă'i bețiv, cartofor, sec, ori bolnav de nu să mai scoală din pat, ce se face ea, răsfățată, plăpândă, delicată și mofturoasă cum ați învățat-o?

— Treaba noastră, n'o s'o măriți tu, nici n'o să vie pe urechile tale, s'acire la mâna voastră. Eu să trăesc, zise Hristache, bătându-se'n piept.

— Dar dacă mori tu, cumnata și bărbată-său?

— Ei frate, cu asta nu mai isprăvești și pace. Pleacă d'aici, coabe rea.

— Bine, plec zise Kivu în prag. Să lăsăm vorba și să mergem sus să ne pregătim.

Tu, Zamfiriță, du-te la școală și adu fata. D-ta, d-le Coviltirescu, ce te faci, vii la noi, că vrea Angela să te cunoască.

— Mulțumesc, voiu veni mai târziu.

— Vino, te rog. Țin să'mi cunoști fata, să te'nredințezi că Kivu n'are dreptate.

Angelei o să'i pară bine, o să se bucure; nu cred c'o să ne întrunte pentru asta, ai? Ce zici Riță?

— Poftim părinte, zise Kivu, din prag, dând pălăria pe ceafă, ei vezi, d'asta mi-e mie ciudă: nu ești tu volnic, în casa ta, să faci ce'ți place, să fii stăpân? Of, of meștere Manole unde ești?...

* * *

In strada Verbinei era casa lui Arghiriadis, casă mare cu două caturi; cu curte și grădină întinsă și împrejmuită cu zăbrele de fier. La intrare avea o scară

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de marmoră, un architrav încărcat ca o sorcovă. Tot felul de ipsosării, tot felul de vărgături și de polieturi.

D'asupra frontispiciului nu lipsea leatul și numele proprietarului. In intrare o zugrăveală roșie ca para focului și peste ea, trase în mod grosolan, gherlande de trandafiri și cornuri de abundență. Un cuer de fier și jos o scoică de mare, plină cu ghiveciuri de muscată și indrușaim. In pereți tablouri: *Gheorghe I-iu Moartea vânătorului*, *Moartea lui Maximilian. Cele patru vârste*, și alte câteva cromolitografiii, spanacuri verzi pe cari văzându-le îți făceai îndată idee despre gustul estetic și artistic al celor ce locuiau în aceste case. Barbu venind, sunase, intrase și așteptă în sală.

Servitoarea sosind, îl pofti repede în salon, unde s'așează într'un fotoliu și avu timp să observe împrejuru-i. Peste tot lucruri greoae, scumpe, încărcate, dar fără de nici un șic și așezate, clae peste grămadă. In mijlocul casei o masă frumoasă de stejar; iar peste ea puse mai bine de douăzeci de sculpturi groaznice: papagali, câini, canari ciugulind din felii de pepene, broaște țestoase, lei în chip de alte dihănii, toate de peatră sculptate în penitenciarele noastre. Pe etajere, *Apolon*, *Cupidon*, *Venera*, *Alexandru Machedon*, *Rosetti*, *Brătianu*, *Traian* și *Decebal* făcuți de gips; cutii de cartoane dela Dobriceanu, baletiste și flori de hârtie. Prin diferite unghiuri mese și măsuțe, cu tăvițe de lână creață și de talași, cu albume de pluș verde și cafeniu, toate purtate, ieșite de soare și pline de mutre caraghioase. In perete ceasornic cu cucul, tablouri pictate de Angela, după modele dela Socec și icoane

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cusute pe canava de hârte: Portretul *reginei*, *frumoasa Olga a Greciei*; *Asasinarea Impăratului Austriei* și a lui *Umberto*; *Bătălia dela Călugăreni* și *Intrarea lui Mihai Vizeazul în Alba-Iulia*. Pe jos câteva covoare cu subiecte cunoscute: *Vânătoarea de cerbi Sultanul și cadânele favorite*; *Excursiunea cu cămile în deșertele Arabiei*

La piano, taburel cusut cu cățeluș tuns. De ridicai capul ți se duceau ochii. Toate lămpile, toate pervazurile dela cadre și de la oglinzi, galeriile dela perdele cum și ușile și picioarele scannelor poleite. In această casă, dai d'o strălucire, după care se ghiceai îndată omul la care te aflai.

Coviltirescu, așteptă de câteva minute și capul 'i se umpluse de gânduri, îi părea rău d'atâtea bani încăputi pe asemenea mâni, ajunși la ființe desbrăcate de ori și ce gust artistic la parveniți de aceștia, și acum cugeta la ce ar fi putut face din atâta avere un om cult și cu bun simț.

Nu pomenise nici el la părinți niscaiva mobile de seamă, dar din citit și de prin casele boerești, unde avea meditații, își cioplise gustul și'l rafinase așa de mult, încât aici se simțea obosit. Deschisese tocmai albumul și, se uita la tipurile din familia lui Hristache; toți arnăuți cu fustanele și cu fesuri, toți cu nasul de uliu și cu ochi de cucuvea! Pe măsură ce Barbu întorcea foile, în el se deștepta simțul patriotic, să trezea o revoltă împotriva fanarioților, cari ne sugrumaseră odinioară țara, a cetelor de simigii, alvițari, rahagii, brutari, bragagii și cârciumari, veniți în țara noastră făr de lăscae și cari se'ntorceau în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tr'a lor cu milioane strânse din falşificări, jupueli şi contrabande, spre a rescula apoi, în potriva fraţilor noştri dela Pind, haitele de antarţi. In sufletul lui Coviltirescu, suflet de român adevărat, se ridicase o furtună de ură şi de desgust. Intrebându-se ce caută el în această casă, se sculă să plece, când iată că intră cucoana Zamfiriţa.

— Da'ncotro, d-le Coviltirescu?

— Aici la d-v. zise Barbu stăpânindu-se şi uitându-se la Riţa, care îi păru o pupăză, cu rochia ei de lână pestriţă, cu un cordon verde de mătase, cu broşe de mărgean şi cu cercei de chihlibar de'i trăgea'n jos urechile.

— *Bonjur* d-le Barbu, să mă ierţi că te-am făcut să ne aştepţi, până mai strânserăm, mai deretecarăm, eu şi Riţa; ştii, când vine fata, mai greu, dormim, punem masa, ne îmbrăcăm sus...

— Nu face nimic, eu n'am pierdut vremea, am învăţat multe din această casă.

— Ei bată-te norocul, să te bată, d-ta tot înveţi! Faci tocmai ca Angelica noastră!

Uşa acum se deschise şi Arghiriadis îmbrăcat foarte galant intră de braţ cu Angelica.

— Fata noastră, d-le Coviltirescu.

— Incântat d-şoară.

— D-l Coviltirescu, prietenul nostru cel mai bun. In toate serile petrecem şi rădem cu d-nealui.

— Cu mine?

— Ei da, cu d-ta. Zi aşa, ca să n'o supărăm, adaose Hristache încet către Barbu.

— Imi pare bine că azi am plăcerea să vă cunosc,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

am auzit așa de mult pe gazda mea vorbind despre d-voastră.

— Pe cine?

— Pe d-na Bârzoescu, mătușa d-voastră.

— A! Pe tanti Săftica! Ce bine poate să spue acea răutăcioasă?

— Nu te supăra, fiica tatii, odorul tatei; tu ești o comoară, o garoafă, care o să'mi îmbălsămeze viața, să'mi mângâe bătrânețele...

— Iar începi? Papa, ți-am spus să'ți ții gura măcar când e lume; nu te jenezi?

— De ce babacule, de ce, eu spun ce-i adevărat.

— Babacule, auzi babacule! Parcă ești dela patruzeci și opt! Taci, of taci, să nu mai te aud, că iar plec la pension.

— Calmați-vă d-șoară, zise Barbu, d-nu Arghiriadis n'a spus nimica rău și neadevărat.

— Cine vă cunoaște trebue să gândească ca dânsul!

— Barbu, văzând cu cine are aface, voi să se impună dela început atențiunei ei. Ea îl privi drept în ochi, întâi mirată, apoi sigură că frumuteței sale datorea acest omagiu.

— Hristache ca și cum nici n'ar fi auzit cuvintele Angelei, zise cu emfasă:

— Eu propui să mergem să arătăm odăile d-lui Coviltirescu, apoi să trecem la masă că ți-o fi foame.

— Mare procopseală o să'i arăți! Palaturi! Of când te aud... *Ouf qu'il est embetant*! Coviltirescu pe care tipul ăsta începuse să'l intereseze se cam încruntă, auzind frazele astea, zise pe așa ton. Merse totuși după ei. Peste tot aceleași lucruri, grămădeală de obiecte scumpe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prin toate odăile. El se uita mai mult la profilul fin și regulat al fetei, la genele ei lungi, cari'i umbreau obrajii de un alb mat, la ochii mari de un albastru senin, la valul de păr castaniu împletit și ondulat care-i încadra fața de o frumusețe rară. Rămânea cam în urmă ca s'o observe bine și la unele explicații ale lui Hristache se făcea atent ca să nu fie observat și admira câte o litografie groasnică, ori câte un „abat-jour" oribil.

Pe masă cutii de carton, în cari fusese cofeturi câteva cărți într'un scrin verde și la spălător două rânduri de sticle goale, în cari fusese parfum, toate legate cu panglice, toate șterse și curate de sclipeau.

In pat mai multe perine brodate, croșetate, pictate s'o colecție de cărți poștale, întinse p'o mescioară de lângă pat de care nimeni n'avea voe să s'apropie, cum nu se putea apropia nici de săculețul cu amintiri dela fete: mănuchiuri de flori uscate, despărțituri de cărți, cusute pe canava de hârtie, șuvițe de păr, înodate de cordele, iconițe catolice, dăruite de călugărițele la care Angela se închina și le săruta în toate zilele așa cum îi zisese: *Notre mère supérieure*!...

In odaia lui Arghiriadis, colecție de papuci, de meși de halaturi, de căciuliță de noapte, brodate și împletite de Anglela; fesuri, fustanele ilicuri și antereie. Pe pereți. iatagane, hangere, cuțite, puști, săbii cu teaca de fildeș s'o bucată de șal vechiu pe care o cumpărase dela Ibraim-efendi, când auzise și el că antichitățile sunt la modă.

— Uite vezi, d-le Barbu, astea mă costă mai la douăsprezece mii de lei, astea și pipele; vino aici de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

le vezi! Fata tatei, ei o să-i rămână toate, nu le dau la muzău, ca Maioru Papezoglu, eu am dat bani pe ele.

— Ce o să fac, eu cu prostiile astea, mai bine'mi cumpărai un *fichu*, un evantail, o umbreluță frumoasă; port zdrențe, nu vezi, eu, fată de milionar!

— Milionar? Cine ți-a spus, cine ți-a băgat în cap asemenea lucruri?

Arghiriadis, zicând acestea, trase sertarul scrinului și'ncepu să scoată fel de fel de imomele de chilibar, de culoare de abanos, de lulele de spumă de mare legate în argint, fel de fel de nisfiele, de icosari și de Constandinați, de inele și de sălbi, toate puse amanet de sutele de nenorociți cari, la vreme de nevoe, încăpuseră pe mânele lui Hristache.

— Ei n'are dreptate fata să zică că ești milionar? Zise Zamfira, minunându-se de atâtea frumuseți.

— Poftim, ți-ai deslegat gura și d-ta, madam Arghiriadis, adaose Angela. Astea sunt prostii; eu nu mă iau după ele; mă iau după ce am văzut în casa de bani!

— Ale tale o să fie toate, porumbița babacului.

— Bine, bine, taci acum. Mai spune, sau mai arată și altceva; fă ca mitocanii!

— Zamfirița, îi făcu semn cu degetul să tacă, însă ea urmă:

— Nu mai îmi face semn de geaba, că nu tac, nu tac! Ei, omul ăsta a venit să mănânce, nu să se uite la lucrurile astea zălogite la voi pe bani dela oameni nevoiași și amărâți.

— Coviltirescu, urmăriud spusele Angelei să gândea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și el la jumulelile din cari auzise că se pricopsise acest om, care în el n'avea nimic omenesc și totuși o ducea cu mult mai bine ca atâția nenorociți ale căror suflete mari nu s'ar îngădui să răpească, pe nedrept, dela nimeni, nici măcar un cap de ață.

— Poftiți la masă, zise Rița, că s'a răcit fiertura.

— Supa, proasto, altădată să nu mai zici așa ; fiertură mănâncă numai slugile și țăranii.

— Nu vă supărați, d-șoară, poporul nostru prin fiertură înțelege tot aceia ce fierbe și..,

— Poporul nostru e un prost, așa fierbe și vinul, fierbe și prunele, fierb și eu, când aud porostii d'astea.

— Liniștește-te, Angelino tată, liniștește-te...

— Imi vine să mor, uite și numele ăsta, care mi l'ați pus voi, nu'l pot suferi și... ți-am spus d'atâtea ori să nu-mi mai zici decât Angelo : Angehlica, auzi Ghelica, Lica, ba fetele la școală, mă numesc și calica...

— Vai de mine, zise Zamfira, și tu nu le spui la madama. ? D'aia dau eu atâtea bani să te poroclească ? Auzi, auzi, proastele dracnlui, auzi, vin eu la școală, le'nvăț eu minte pe ele, apoi dacă'i p'asta, atunci d-ta ai sfârșit cu școala, ica așa, nu vreau să s'alege nimeni de fata lui Arghiriadis. Să te plângi directoarei, adaose Hristache restit și bătând în taler ca s'aducă rasolul.

— St.., mai încet! Eu nu părăsesc scoala, uite ce mă'nvață să fac ? Papa ești tu ori iscoadă ?

— Bine faceți d-șoară, căci nu e frumos să...

— Auzi, auzi tocmai tu calică tu care ești darnică, dai și cămașa după tine. Nu te-am văzut eu că ori

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ce'ți aduceam la școală le dădeai lor; baclavale, turtă dulce, prăjituri, alva, rahat.

— Dau, vezi bine c'așa ne'nvață la Evanghelie, dar ce știi tu care nici n'ai citit-o?

— Fata tatei! Stie și Evanghelia, ce o să se bucure, când o auzi popa Chiriac!

— Să dai fată, să dai, dacă vrei să intri întru împărăția cerurilor, zise Kivu, care tocmai sosise cu Crisi și intraseră d'a dreptul în sufragerie.

— De ce n'ați intrat în salon, proastă mai ești Veto, nu se dă așa năvală peste oameni.

— Neamurile d-v., n'aveți de ce vă sfii, ce nu e destul pe masă?

— E, nu e, nu se fac lucrurile astfel, bontonul nu zice așa, codul manierelor elegante...

— Ci, ca mai lasă-ne, soro, cu mofturile alea, mulțămește-te c'am mai venit, după câte ne faci și...

— Ce vă fac mă rog, dacă vă place bine, dacă nu...

— Dacă nu să'ți facem noi temenele și parolă, noi oameni bătrâni, fii mai blândă, mai politicoasă mai darnică...

— Ba e vorbă, zise Hristache, risipa nu e bună.

— Ei pe care s'ascult acuma?

— Să'ți consulți inima d-șoară și pe ea s'o asculți, zise Barbu, care înțelese că Angela avea acest caracter numai din causa ideilor bolnăviciosce ce'i băgaseră în cap la școală și'a nesrășniciei părinților.

— Ai dreptate, răspunse Angela, așa o să fac d'aci înainte numai... să nu greșesc.

— Nu vă temeți d-șoară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Să nu mă tem? O dar am auzit atâtea dela colegile mele dela,..

— A!... exclamă Barbu, văzând că are aface c'o fată nu tocmai naivă și rece, apoi după o pausă adaose:

— Inima? Inima este o călăuză dreaptă, ea spune mereu adevărul; ea te mustră pentru o faptă rea, ea te încurajează pentru o faptă nobilă și frumoasă, ea...

— Vivat! Să trăești, că frumos mai grăești, strigă Kivu, luînd după masă un pahar și închinând.

— Of, ne'nvitat de nimeni...

— Taci Angelo. pentru D-zeu, taci că aud oamenii, șade rău, zise către fiică-sa Zamfira, care făcea fețe fețe de rușine.

— Poftiți tuslamaua și mămăliguța că se răcește, strigă Veta, suflând în degete și jncând: of m'am fript!

— Strigă mai tare, tocmai ce la cârciumă! Ce bucate. Doamne, Doamne, altceva nu știai să faci, *maman*, decât dalde astea, vr'un *paschet*, *macaroni au gratin*.

— Gardenul e la buții și nu se mănâncă, șopti Kivu.

— Lăsați, d-șoară, nu vă supărați. Cu mâncările acestea au trăit strămoșii noștri și le-a fost foarte bine.

— Ai d-tale, ai mei nu știu ce o fi mâncat că uite ce au produs, zise Angela, arătând pe Hristache și pe Hrisi, nevasta lui Kivu.

— Ei, eu să am o fată ca asta aș strânge-o de gât, îngână Kivu la urechile soției sale, pe când Barbu dince înce, își lua rolul de educator al Angelei, des-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pre care începu a crede că numai el o va putea îndrepta p'o cale sănătoasă.

— Nu se caută ce'i pe masă, d-şoară, eu văd în părinţii d-v. atâta sinceritate, atâta bună-voinţă pentru d-ta, că trebue să'i iubeşti şi să'i respectezi. De la nişte fiinţe ca dânşii, nu trebue să ceriţi atâta, nici să vă sfiiţi de mine, eu n'am fost crescut după codul manierelor elegante şi de şi'l ştiu astăzi pe de rost, sunt mai mulţămit cu lucrul oferite astfel sincer decât cu eleganţa rece a mesel or de convenienţă, date numai spre a'ţi arăta cineva că poate să te hrănească bine, sau spre a-ţi plăti o datorie de politeţă.

— Vorbeşti minunat, vorbeşti după inima mea. Ce zici cumnate, aşa-i c'am dreptate să iubesc eu pe tânărul ăsta şi să beau în sănătatea lui ? Să trăiţi cu toţii pân'la ceasul morţi !...

— Of! ai început cu versuri acum. Versuri de mahala, taci!

— Ei, ce frumoase şi ce sincere sunt acestea d-şoară să vă obicinuiţi cu dânsele. căci...

— Nu mă pot obicinui decât cu ceace este nobil frumos.

— Fudulia, fasoanele, opăcelele, o să vă pună capul; dalde astea învăţaţi la şcoală. Dă jupânul banii pe fleacuri. Rostul casei, asta'i temelia.

— *Papà*, zi'i să mă lase în pace că iar îmi strică dispoziţia. *Maman*, ce mai avem de mâncare ?

Să terminăm odată cu masa asta şi să ieşim în grădină că'mi vine rău aici, par'că sunt strânsă de gât.

— Cârnaţi şi costiţe de purcel pe varză.

— Să putea altfel ? Vre'un *paschet*, vr'un *filet aux champignons* n'ai putut să faci ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— De ce n'ai făcut tu, dacă știi să gătești; dacă nu, mulțumește-te cu astea. Câți n'ar da mult cu multul să aibă pe masă asemenea bunătăți.

— Bine, zice unchiul d-v. d-șoară, bine, ș'are multă dreptate. Cât mâncară astfel strămoșii noștri, avură stomacuri sănătoase, cât începură boerii cu trufe și cu *farși*, toți ajunseră să meargă la Carlsbad.

— Să mănânce ei carne cu varză, nouă să ne dea altceva.

— Vă dă ce pot și ce știu să gătească dânșii, nu mai fi pretențioasă și rea, aspid'o, că nu'ți stă bine așa; fii blândă și drăgălașe, c'așa'ți șade frumos ș'așa te iubesc eu.

— Dragostea d-tale, of!...

— Femeea e podoaba casei, ea încântă și'nviorează, înalță și farmecă, ea te sue în culmile fericirei, de aceia ridic și închin paharul meu pentru femea candidă, blândă și dulce... Pentru d-ta, d-șoară!...

— Auzi, bagă la cap ce zice băiatul ăsta și închină, și, bea și ține minte, zise Kivu, care, neținând socoteală de asprimele Angelei, merse ș'o sărută; iar ea învinsă'și ridică ochii către Barbu salută, apoi goli paharul până'n fund, în aplausele mesenilor și al celor două mătuși, Bârzoiasca și Acrivița, cari, în acel moment, sosiră și ele pe ușe, împreună cu Panait. Acesta dete lui Coviltirescu să iscălească un mandat cu care îl căuta dela poștă.

— Bani, bani dela unchiul Ene. Ce fericit sunt d-le Hristache: trăiască *„Aquila României“*. Voiu ospăta la d-ta pe toți colegii mei cărora știi că le-am făgăduit un banchet pentru isbânda mea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Faceți dreptul, d-le Coviltirescu?

— Da, d-șoară.

— Felicitările mele, poate ți-voiu fi clientă, *maman*, vezi să faci bucate bune, fă-i un *volovan*.

— Bolovani? Dar cine mănâncă pietre, zise Kivu, râzând și mușcând dintr'o pară.

— Of! Nesuferit ești, unchiule, cine te baga'n vorbă, aide să ieșim să mergem în grădină, să luăm cafeaua m'am plictisit aici, prea suntem mulți.

— D-zeu să ne ție că toți suntem oameni de treabă, afară de tine, cârno.

— Barbu dete brațul Angelei, după ce mulțumi Zamfirei și lui Arghiridis ș'o porni în spre grădină; ceilalți îi urmară. Bârzoiasca, făcându-și vânt cu evantaiul să'mpletici și ceru un pahar cu apă...

* * *

Făcură toți câteva ocoale în grădină, apoi merse de șezură sub chioșc și băură cafeaua. Barbul și Angela, stând unul lângă altul, începură a vorbi despre artă și literatură, despre lucruri cu totul streine celor ce-i ascultau. Intre altele, subiectul conversațiunei se'nvârtea asupra scriitorilor vechi și moderni ai Franciei și ai României. Angelei îi plăceau mult poesiile lui Musset ș'ale lui Grigore Alexandrescu. Recită fabula: Boul și Vițelul și Anul 1840, apoi comentând'o spuse că'ntr'însa e resumată o viață întreagă de suferință a poporului român.

— Adevărat. A, și mare plăcere'mi face când te aud vorbind astfel, d-șoară.

Angela, cu cât vedea pe Barbu entusiasmat, cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

atât s'arăta serioasă și discuta ca un bărbat, despre multe chestiuni sociale, despre multe teorii noui, apoi spunea că'i plăceau poesiele lui Bolintineanu, mai ales cele patriotice în cari poetul era ne'nterecut și se simțea înduioșată, când citește versurile lui Traian Demetrescu, pe care'l cunoscuse personal.

— Era prietenul meu, d-șoară, și sunt fericit de ceace aud acum.

— Și cu ce ocazie l'ați cunoscut ?

— L'am cunoscut la o prietenă.

— Sărmanul! Ce nenorocită ființă, și cât de tânăr s'a dus dintre noi! Păcat!

— Dar ce'l căiți atâta d-le Coviltirescu?

— Căci inimele delicate și nobile, ființele impresionabile, sunt cu mult mai fericite acolo sus !...

Angelei îi străluci în ochi o lacrămă, și rămase pe gânduri. Barbu o privi mult și văzu c'această fată, născută dtn părinți așa de lipsiți de cunoștințe și de principii morale, avea un suflet ales, înalt, mare dar pervertit printr'o educație greșită. Acum ar fi dat viața pentru această copilă, care cu câteva minute mai înainte, la masă îi păruse un monstru.

— Dar pe Eminescu cum îl găsiți ?

— A, d-le, ce mă puneți pe mine să judec un geniu, un colos ?

— Cum nu, o d-șoară care e aproape să termine liceul, învață : algebra, filosofia...

— Ce-are face, alta e să'nveți și să dai examen s'alta să filosofezi și să faci critică. Psicologia n'am deschis'o, avânturile sufletești nu le cunosc ; iar din filosofie am citit abia prefața. Iubesc mult studiul is-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

toric și, de și nu știu ce patrie am, îmi plac acele poesii în cari se cântă patriotismul, *„Janne d'Arc, Fata dela Cozia...* In orele libere am citit și eu pe Alexandri, Bolintineanu, Alexandrescu, Eminescu, Coșbuc, Veronica Micle, Matilda Cugler, Ana Ciupagea, Cornelia din Moldova, Sevastos, Sofia Nădejde...

— A văd că'ți cunoști toate scriitoarele secsului d-tale.

— Și care'ți place mai mult ?

— Fiecare în genul său.

— Dar despre Eminescu nu mi-ați spus nimic d-șoară.

— Poate voiu vorbi mai bine la anul, când voiu termina școala. Ce să vă spun despre acest geniu ?

Mie mi se pare genial în lucrurile filosofice, însă într'ale iubirei e slab ; critică femeia, iar când o iubește, abia îi desleagă vălul după obraz și nu cutează s'o atingă, în loc s'o strângă în brațe, s'o sărute cu focul arzător al amantului, care speră și iubește. In sfârșit cât e de puternic versul său în *Golssa* și în satire, atât e de slab în cele de iubire și eu nu, nu pot numi liric pe poetul care n'a plâns, n'a strigat, n'a gemut, n'a fost gelos și n'a blestemat femeia !

— Bravo, bravo, zi înainte că zici bine, zici frumos.

— In fine așa judec, dar când aș fi în joc eu... atunci...

— Mai poftiți acum de mai vorbiți și cu noi, zise Bârzoiasca, înțepat, că văd v'ați pierdut v'ați afundat cu totul în discuție, fără a vă mai gândi și la noi.

— Barbu înțelese mustrarea Săftichi, dar se făcu că n'o pricepe și dând brațul Angelei se ridică și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

porni cu dânsa pe sub alei să viziteze frumoasa grădină. P'alocurea Angela, potecile fiind strâmte, pornea înainte, mlădiându-se ca o trestie. Sub paşii lor scârţâia nisipul argintin de pe cărări. Urmând'o, vorbele ei începuseră lui Coviltirescu să'i răsune ca o muzică în urechi; iar capul fetei să'i pară un vis de frumuseţe. De când era el nu'şi aducea aminte să se fi găsit într'un asemenea cadru frumos de raze de lumină, de flori şi de aer îmbălsămat. Cu ocupaţiunile zilnice, cu grija sa pentru existenţă, trăise o viaţă noroadă de cafenea şi de stradă. In sufletul său pasc s'aprindea acum o flacără de lumină nouă, ale cărei raze îl încălzeau şi îi dau un alt curaj de viaţă, îl îndrumau către o fericire pe care n'o visase niciodată şi după care, cu toate acestea, de multe ori, el suspinase.

In acest minut îi apăru înainte Safta Bârzoiescu care, tot timpul, urmărise pe tineri din ochi. Of cât era de slută, de urâtă şi de bătrână! D'ar fi putut acum ar fi sugrumat'o.

— In ce mlaştină, lipsa m'a făcut să mă cobor, gândi el; dar şi femeia asta de n'ar fi fost, poate că eu trebuia să intru slugă şi examenul meu, licenţa... Oh, Doamne, când mă gândesc cu ce preţ am dobândit această onoare, mi-e groază de mine.

— De ce ai tăcut astfel d-le Coviltirescu?

— Te privesc d-şoară şi sufletul meu tresare fericit; nu ştiţi: *Când simţirile sunt mari, vorbele pier; ochii spun atunci mai mult decât o cuvântare întreagă!*

Eşti poetic, vorbeşti frumos, prea frumos! Când

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vei fi avocat ai să câştigi toate procesele. Vei farmeca, vei sdrobi... vei...

— Unul singur aş voi să câştig şi...

— Şi...

— Ş'aş fi mândru, aşi fi fericit...

— Cum ai deja procese, se poate?

— Am un proces da.

— Cu cine, sunt curionsă?

— Cu d-ta d-şoară, zise Barbu, tremurând de emoţiune, salutând pe toţi din chioşc şi ieşind repede spre mirarea tuturor şi spre bucuria Bârzoiaschi, care turbase de gelozie...

* * *

Sunt orele 12 din noapte; afară este un timp superb ş'o lună albă ca ziua. La *Aquila României* se văd încă aprinse mulţime de lămpi, s'aude sgomot şi cântece de lăutari. Barbu este radios c'a putut da prietenilor săi banchetul făgăduit. Ar fi dorit ca el să'i fi putut aduna într'o sală mai în centru, mai spaţioasă, dar restrânsele sale mijloace nu'i permiteau asest lux, aşa că în împrejurările sufleteşti în care se găsea, se gândea că nicăeri nu putea petrece mai bine, decât acolo unoe nu era turburaţi de nimic, decât acolo unde el putea rămâne, fără sfială, până'n revărsat de zori.

Zamfira fusese la înălţime. Toate bucatele ieşiseră bune, ear masa fără cusur. Panait şi Pandelică se tunseră se premeniseră şi serviseră ca la Capşa. In timpul mesei Barbu primise mai multe felicitări telegrame şi scrisori dela prieteni pe cari le citise tare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tutulor, afară de una pe care o puse în buzunar, nevrând a o da'n vileag.

— Hârtia rose parfumată dete mult de glumit colegilor, dar Barbu le tăinui gingașele rânduri ale Angelei:

Domnule,

Îți urez succes în viață și calea d-tale să fie mereu semănată de trandafiri.

Te salută

Angela

Pe la orele zece cina se terminase, toasturile urmaseră, unul mai înflăcărat ca altul și acum, în urma propunerei lui Coviltirescu, fiecare povesti câte o'mprejurare amoroasă.

In fața ultimelor pahare, toți erau veseli și toate istorisirele lor intime să'ncheiau cam astfel: curte, dragoste, uitare !...

Barbu încruntă din sprâncene și tăceă, el nu povesti nimic, căci la activul său n'avea nici o faptă importantă, nici un lucru demn de povestit. Pentru el femeia era un ce secondar. Adevărurile istorice, filosofice îl pasionau, de prietenii, care să'l îndemne la petreceri, fugea; iar de traiul său intim îi era silă. Ce să facă ? Să temea de boale, de ponoase și de cursele intrigilor femeești. Apoi cu caracterul său cinstit și cu sentimentele sale înalte și frumoase, ar fi voit ceva nobil și ales, ceva ideal, ceva ne'ntinat și ne atins de clefetire dar... unde să găsească el pa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

gina intimă la care să se oprească? Ascultând istorisirile grase ale camarazilor săi să gândea la *Romeo* și *Julieta*, la *Dafnis* și *Cloe*, *Paul* și *Virginia*, *Herman* și *Dorothea*, *Faust* și *Margareta*. Asemenea subiecte de unde le-or fi luat autorii lor? Când or fi trăit acei amanți în a căror inimă au încolțit atâta iubire, a'nceput atâta candoare?

* * *

Nu'i călcase lui Barbu piciorul p'acasă câteva zile; de urâtul cucoanei Săftica, nu știea unde să mai fugă. Banchetul iar, dela *Aquila României*, îl desgustase, căci el, în colegii lui, văzuse, numai perverstitate și destrăbălare. Cu trenul de plăcere se dusese până la Constanța și bătuse coastele mării înfuriate; urletul ei parcă răsuna în sufletul său. Ar fi plutit vecinic, spre a scăpa de urâtul care îi sângera inima. Se întorcea în sfârșit acasă și nu știa cum să facă, spre a nu da ochi cu Săftica, Oftica, cum o numea el. Era greu pentru că Bârzoiasca îi ținea calea, îl descosea până la mijlocul nopței și'l plictisea cu'ngrijirile materne cum îi spunea ea.

Pentru ce protectorul meu n'a fost o ființă demnă de stimă, își zicea Coviltirescu în sine, cu toate acestea, hrănea pentru Bârzoiasca cel mai mare dispreț. In ea, el nu vedea pe mama îndurerată, care da în amintirea fiului ce perduse, ei pe femeia cu intențiuni infame, pe femeia care da spre a avea pe cineva înainte, înjosit, vecinic cățeluș supus și la ordinele ei.

Când pleca și când venea, îi întindea mâna ca să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

i-o sărute, când se făcea c'a uitat, ea îi zicea:

Se poate, puiule, să mă uiți? Mie mi-au sărutat mâna zapcii, pomoșnicii, isprăvnicii, vai! Când mergeam la baluri cu răposatul, una era Săftica Bârzoiescu!

N'avea mamă Barbu, totuși s'ar fi lipsit de asemenea ființă, dacă D-zeu i-ar fi dăruit una ca Bârzoiasca.

Ei, era anostă și pace și'l privea cu niște ochi... și se gătea și se'nzorzona ca o brezae. D'apoi murse, d'apoi sprâncene trase și câneala ceadirie, de soia pernele, le făcea otrepe? Of, ce joimăriță!

Femeile, de ce nu or fi înțelegând ele că, pe fețele lor, ruinele vremei sunt inreparabile?

D'apoi cunoștințele Safticăi? Doamne, Doamne, scapămă'și zicea Barbu'n sine și își făcea cruce, când intra pe poartă.

De câte ori nu'l prinsese la cărți și'l ținuse de seara și până la ziua albă, de câte ori nu'și blestema ceasul când a cunoscut'o.

Și câte prostii, câte eresuri, câte alusii maliționse și ponturi de mahala.

Minunate erau sindrofiile Bârzoiaschi. Pe la cumpăna nopței începeau să curgă sticlele de vin dela *Aquila României*. Hristache, unde să'și facă reclamă?

Cu norocire, să ne fie de bine, la dorințe, când ne-o fi mai rău să ne fie ca acuma. Bârzoiasco dragă, să mă vezi moartă, dacă n'ei bea paharul până în fund. In sănătatea cui știu eu. Vrei Săftico? Amin, să trăiască și cine ne-a dat să ne mai dea și'altădată.

Tiptil, Barbu, fugea de câte ori putea, dar trebuia, în multe rânduri, să facă cheful garzdei, căci dacă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu schimbarea se cunoştea în serviciu. A doua zi cafeaua era searbădă şi rece, gunoiul sta'n prag or în mijlocul casei, hainele necurăţate, ghetele ne şterse limba clopotului căzută, servitoarea n'auzea sunând; mereu era dusă în târg, sau la apă. Aşa se găsea persecutat studentul, ori de câte ori n'avea răbdare s'asculte neroziele cunoştinţelor Bârzoiaschi, să'şi peardă vremea cu: *passe, bat, ţin, intru platcă* etc. sau tăcea ca un nerod. Între oamenii, cari nu sunt nici de talia, nici de condiţia, nici de forţa inteligenţei tale, apoi, ştiut este că, nu tu eşti acela cari însemnezi ceva, ci aceia cărora le toacă gura, le zornăesc în buzunare banii câştigaţi la masa verde. Ei clevetesc despre tot oraşul, critică şi pe cine cunoaşte şi pe cine nu cunoaşte.

Cei de teapa lor, bine'nţeles, fac mare haz, iar tu acel ce vezi lumea altfel, având altfel de crecr, rămâi în mijlocul lor, ca ciufurezul şi pari ca un nerod. Îşi dau coate, mustăţesc, vezi bine că râd de tine. Şi sunt mulţi cari numai în astfel de cercuri îşi găsesc mulţămirea, ear tu asurzit, mori de plictiseală, respiri, când poţi scăpa dintr'asemenea adunătură vitioasă, din care ce poate alt să isbucnească de cât scandaluri? Moravurile rele se'ntind ca pecinginea şi arare să găseşte om care să nu fie atins de critică d'acest virus al societăţei.

In mai toate casele de trampa Bârzoiaschi, jocul cărţilor este o pacoste, o ruină. Slujbaşii, neguţătorii, meseriaşii şi mai ales divorţaţii şi oamenii fără căpătâiu, îşi pierd timpul, sperând în noroc şi ascultând la intrigi, la iscodiriri şi la zavistii, cari nu să poto-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lesc niciodată și din cari decurg: spargeri de casă, bătăi, pagube, de aceia Barbu ocolea asemenea distracții, căci ele ruinau sufletul și punga.

Spre nenorocul lui sosi tocmai, când casa era plină de mosafiri. S'ar fi ascuns în gaură de șarpe, dacă ar fi putut să nu vadă pe nimeni și, în chiliuța lui, ar fi dorit să pătrundă pe nesimțite; însă cine putea mișca un paiu în curte, fără ca Săftica să nu ia seama?

Intră dar în mijlocul adunărei și își compuse chipul așa cum știa că plăcea tuturora; salută surâzător și începu să istoriscască modul admirabil cum a petrecut în mijlocul camarazilor săi, bine'nțeles înflorind totul cum putea mai mult.

Toți îl felicitară, îl găsiră vesel, voios și amuzant.

Săftica era încântată; când se servea ceaiul șopti ceva la urechea lui Barbu și în urmă îl pofti să ia loc lângă dânsa *la Maus*. Vai! Vai!...

— Sunt cam obosit, căci vin dela Constanța.

— Ce spui? Ai fost cu trenul de plăcere?

— Cu trenul de durere, stam înghesuiți ca sardelele și acolo am dormit trei prieteni într'un pat. Adică zic c'am dormit, însă cine a putut da ochii în gene de miros urât și de murdărie? In țară la noi, comparativ cu ce aud și ce citesc că este aiurea, dai bani și în schimb ești chinuit. Mulțămit am fost când am văzut răsăritul soarelui. O coamă uriașe de rubine, smarande, briliante, safire și topaze, care se strecura învăluită în zabralnic de nor și cobora ca voind a se scălda în valurile azurii ale mărei.

Pe d'asupra ei presărate miriade de scântei ce po-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr1901-1932

leiau talazurile și solzii peștilor tăcuți. Ce spectacol frumos! Ați văzut vr'odată marea? Ați simțit vr'unul ca mine? Când am sosit cu trenul era înfuriată, gemea ca sufletul meu; seara se potolise puțin și'n zori era de necunoscut. Cât e de schimbătoare! Seamănă cu d-v. doamnelor.

— Vezi dragă, ăsta ne insultă, șopti, Potlogeasca.

— Ce are a-face, zise Nichitească, nu l'ai înțeles.

— E un om plin de inimă.

— Poet, soro, poet, bate câmpii, cum o să semene marea cu tine, ori cu mine, sărată și amară! Of! Barbu profitând de ocazie pe când se împărțea ceaiul voi să se strecoare nebăgat în seamă și să plece.

— Darunde o roiești domnișorule? Zise Giumbușasca.

— Sunt cam obosit, d-nă.

— Ei. i-a lasă vorba aceia, d-le Coviltirescu, mereu te-auzim astfel. Fugi de noi!...

— Spun adevărul, doamnele mele.

— Un adevăr cam ne potrivit la vârsta d-tale...

— La vârsta mea trebue să'și vadă omul de buche, știți că eu am fost până acum școlar și trebue...

— Școlar, școlar... dar va să mai și petreci.

— In adevăr petrec, petrec... Ce petrecere!...

Passe, bat.. tin... începu a s'auzi în dreapta și în stânga pe la toate mesele și jocul se'nteți repede, iar Barbu avu o mână fericită, câștigă, în seara aceia, o sută de lei și pentru întâia oară, în viața lui, văzu în buzunar o sumă atât de'nsemnată, câștigată, fără nici o sudoare, nu știa însă cum să facă să scape cât mai curând din această atmosferă, case'l sugruma de și, de astă dată, ei îi datora fericirea d'a se simți cald la buzunar.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se împrăştiau invitaţii despre ziuă, unii trişti căutând a pagubă, alţii veseli şi mulţămiţi cu câştigurile puse strâns în buzunar şi făcând la planuri ce să cumpere pe dânsele. Cu capul greu d'o noapte nedormită, cu inima desgustată şi făurind la planuri, cum să scape din acest viespar, rămăsese în mijlocul odăei ca şi cum îi lipseau puterile de a se îndrepta spre cameră ca şi cum, acum mai rău îl sugruma ajutorul ce primea dela Săftica, pe care o găsea şi mai nesuferită de pe cum era, când o cunoscuse. După ce plecară toţi îl întrebă:

— La ce te gândeşti Barbule?

— La moarte!

—De ce vorbeşti aşa, tocmai acum când ai isbutit atât de frumos, tocmai când eşti sărbătorit, dorit, iubit.

— Iubit? Şi de cine?

— De ştiu şi eu? Ghiceşte?

— O lasă-mă cucoană Săftico, lasă-mă cu vorbele astea, ştii că nu vreau s'aud.

— Nu vrei s'auzi, da, da, nu vrei s'auzi că ştii tot, ştii şi mă omori.

— Dar d-ta ştii ce faci cu această încăpăţânare? De ce nu vrei să fii de înţeles? Dece începi cu porniri, cari nu sunt de vârsta d-tale, sau cel puţin în faţa mea n'au nici o trecere? Barbule mă omori.

La frate-meu cât ai stat de vorbă cu Angula aş fi voit să se despice pământul...

— Sub picioarele d-tale desigur.

— Nu.

Dar sub ale cui, de sub ale nepoatei d-tale, de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr1901-1932

sub ale Angelei, a nenorocito, piei, du-te, du-te, du-te că mi-e silă! Uită-te'n oglindă și fugi, fugi mai repede, din fața mea. Mi-ajunge!...

* * *

Pe masa lui Coviltirescu, zăcea prăfuite mulțime de scrisori, ziare și cărți de vizită. Ne putând dormi de oboseală, începu a le resfoi s'a cugeta la toate împrejurările prin care trecuse, de când părăsise camera lui. Fără de nici un interes se uita la tot și întorcea la foi, rupea la plicuri, tăia la benți de ziare și citea la știri.

Parcă era un veac de când nu mai dase p'acolo, I se schimbase viața și ceva din ea luase alt curs. Sub o revistă dete peste scrisoarea lui Panaitescu, prietenul său din Târgoviște și peste una trandafirie c'o pecetie de trifoi cu patru foi. Ceva copilăresc. ceva tânăr și neobicinuit. Se uită la scris, la pecetie, la hârtie și i se păru că nu era pentru el. Citi și reciti adresa de mai multe ori, apoi, fără nici o curiozitate, o trânti pe masă.

Baba, cine știe ce i-a dat prin cap. Trânti scrisoarea și voi să se culce. In ochii lui se'ntipăreau figura veștedă și ofilită a aceleia ce nu'i da pace cu sentimentele arzătoare, cu visurile și cu dragostea cea fiască, tot lucruri care'l oboseau, căci nu se potrivea cu aceia pe care natura n'o dotase cu ele, ș'apoi era și târziu să mai spere în ceva. Totuși Barbu avea o teamă mare de Săftica știind-o de ce era în stare să facă pentru capriciul său.

Ce cursă mi o mai fi întins? Mie?... Cine să-mi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

scrie pe astfel hârtie ? Trifoi cu patru foi ! Noroc !...

Şi cine să dorească pentru mine, aşa ceva ? Nu cunosc nici un suflet, care să-mi vrea binele, care sincer să se'ndrepteze către mine, să mă scoată din această plictiseală, din această nesiguranţă, din această disperată singurătate.

Strein !.. Sărmane strein ! Du-te şi găseşte-ţi căpătâiul rece şi stingher. Trase perdelele şi voi s'adoarmă dar îi fuse cu neputinţă să dea ochii în gene. Se suci, se'nvârti şi svârcolindu-se în pat, pe dinainte începu să-i treacă casele lui Arghiriadis, luxul mitocănesc cu care erau mobilate, banii cari să cheltuiseră zadarnic şi fata aceia, care învăţa o carte, primia o educaţie ce nu se potrivea nici de cum cu cercul unde trebuia să trăiască dânsa.

* * *

Tecşan se mutase de câtva timp tot la Bârzoiasca şi de când luase moştenirea dela o mătuşe a lui, călugăriţă la Viforâta, îl îmbiau ietele cu foile de zestre şi văduvele cu invitaţiele. Fiind cu Barbu p'o sală venea de sta adesea de vorbă. Amândoi urau pe Săftica, şi condamnau pe Arghiriadis pentru creşterea proastă pe care o da Angelei.

— D'apoi neamurile alea, surorile lui Hristache uricioase şi neroade mai erau adineauri la cărţi. Cum rămâseseră cu gura căscată la spusele noastre, eu, de urâtul lor, am plecat.

— Cine o lua pe fata asta, halal, zise Tecşan. Şi când te gândeşti că majoritatea căsătoriilor de convenienţă astfel sunt. Cine mai se însoară azi după cum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ii dictează inima? Interesul, iată totul. Poate să fie fată de săpunar, de chiristigiu, are bani, este bună.

Nu se cercetează dacă e cinstită și de neam, dacă-i harnică, dacă'i sănătoasă, bine crescută și cu moravuri înțelepte. Cine să se gândească la asemenea nimicuri? Cu toate acestea, eu găsesc că ele sunt temeliile puternice pe cari se poate sprijini o căsnicie serioasă și temeinică.

— Ai dreptate d-le, tocmai așa e.

— D'apoi fetele? Cu creșterea ce-o primesc toate se fac anoste și nervoase. Se mărită numai ca să scape de casa părintească. Sărmanele! Ele gândesc că jugul căsniciei este ușor; că bărbatul se ține cu englezeasca și cu pianul.

— Cum de nu, ăla le anemiază, le face sterpe și nervoase.

— Bine zicea, avea dreptate Kivu, ăla cugetă tocmai ca mine. Fetele gândesc că maimuțăriile, apropourile. posele, sulemenelele și'ncreșturile părului, servesc la ceva.

Aleargă la măritat s'apoi, când pun mâna pe câte un bărbat, îl nesocotesc și după nerozi se ține norocul; ori câte o copilă serioasă, castă și pură, dă peste câte un sec, un papugiu, care îi toacă tot.

— O lotărie și căsătorie asta, eu n'am să mă'nsor, niciodată.

— Noapte bună Barbule.

— Noapte bună, d-le Tecșan.

* * *

Cu capul plin de asemenea reflecții, Coviltirescu nu putea s'adoarmă. Se ridică din pat și'ncepu a se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

preumbla; aruncându-și ochii prin casă i se opriră pe masă unde dete iar peste scrisoarea trandafirie cu pecetia de foi de trifoi cu patru foi; suràse și puse mâna pe dânsa, o duse la nas. Mirosea a parfum.

Imbătătorul miros de Corilopsis îl făcu să surâdă.

Vr'o naivă de sigur. O dacă ar ști cui s'adresează. Vai de ea și de ea, ce mai crede această nenorocită să găsească într'o inimă pustie, amorțită ca a mea? O fi vr'o dragoste veche, vr'o pagină a copilăriei mele, trăită acolo departe, sub măgurile Pietroșiței, la umbrele răcoroaselor plute smăräldii de lângă albia Ialomiței? O fi vr'un bocet de cucuvae, sau vr'un ciripit de rândunică? Ce o fi?

Uite coloarea aceasta și mai ales bulinul de trifoiu cu patru foi, bulinul purtător de noroc, mă face să fiu curios ca o femee.

Inima mea, d'atâta timp încremenită, începe să bată... tremur.

Curios, nu mi s'a mai întâmplat aceasta de multă vreme. Ce simțire pe mine. Scrisoarea aceasta mi pare că e prevestitoare de zile frumoase, fericite! Aide... s'o deschid.

Domnule,

Ești așa după cum mi te'nchipuisem eu din spusele mamei ș'ale lui Kivu și după cum te-am prețuit, când ai fost la noi, un om deștept și cu d-ta pot vorbi fără teamă. Din ceasul ce te-am văzut mi-ai inspirat o'ncredere foarte mare. Spune-mi că nu m'am înșelat în credința mea și ca un prieten bun ascultă-mă, căci în mijlocul care ai văzut că trăesc, cui altuia, mai bine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ca d-tale m'aș, putea destăinui ? Sunt nenorocită ; ca un cunoscător, bun psicolog, cred c'ai și'nțeles despre ce este vorba.

Mi-e urât, doresc ceva, suspin după acel ceva și nu știu ce numire să-i dau. Precum ai văzut am la dispoziție tot ce'mi trebue, poate și mai mult de cât atât ; cu toate acestea, mă simt așa de strâmtorată, de fără mijloace de a poseda fericirea, după care suspin, fericirea pe care sunt sigură că n'am s'o dobândesc niciodată. Urăsc pe toți cei cari mă'nconjoară și cari știi cât mă iubesc. Părinții mei, îmi vor da destulă avere, neamurile și guvernantele dela școală, camaradele, țin toate la mine, totuși eu sufer mult și aș vrea să fug de toți și de toate și să m'ascund într'o colibă depărtată, unde să n'aud decât murmurul apei, cântecul pasărilor ș'adierea vântului. Aici mi se pare că trăesc într'un aer vițiat, care zilnic mă înveninează. Plâng noaptea în pat de multe ori și-mi rog moartea. De ce ? Nu știu. Am voit, în nenumărate rânduri, să spun părinților mei că mi s'a urât cu viața că vreau să mi-o curm că... Nu crede c'ai d'afface c'o inimă bolnavă, nu, nu iubesc pe nimeni, nici n'am iubit. Nu exagerez nimic ; nu vreau să mă plângi, nici să mă compătimești ; ceace vreau dela d-ta este un sfat, căci te cred în stare a mi'l da. Nu va fi socotesc aceasta o greutate. Vei îmbrățișa în curând cariera de avocat, poate ești pregătit. Vreau să'ți fiu prima

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

clientă ; prescripțiunea d-tale va fi lege pentru mine ; jur că te voiu asculta, voiu urma cu sfințenie ceea ce-mi veĭ zice, numai, te rog scapă-mă de această stare sufletească ce'i un chin pentru mine. *Nôtre mère* dela pension, îmi zice să mă fac călugăriță catolică. Ce zici ?

Angela

Ce idei bolnăvicioase, ce educație șubredă, zise Coviltirescu care, îndoind scrisoarea, rămase câtva timp pe gânduri, apoi se îmbrăcă cu ce avea mai curat, se dichisi ca niciodată, își puse în buzunar suta de lei ce câștigase la cărți și, fără să cugete mult, se'ndreptă spre casa lui Arghiriadis. Scrisoarea Angelei era un strigăt de durere și el se credea medicul, care putea s'o tămăduiască. Întâlnindu-se cu Tereuzescu, prietenul lui de școală, acesta îl opri și'l întrebă unde se duce așa grăbit.

— La o'ntâlnire.

— Cum, la ceasul ăsta ? Opt și jumătate, prea de dimineață.

— Ai dreptate, n'am închis ochii toată noaptea.

— Stai la chefuri, ai ?

— Mă semuești, amice.

— N-am stat, până la ziuă, decât de nevoe, decât... să mă plictisesc.

— Și unde mă rog ?

— Intr'o familie.

— Și ce ai făcut până la ziuă ?

— Să'ți spun drept, am jucat cărți și'am câștigat o sută de lei.

Te-am perdut, Bărbucule dragă, adu mâna în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr1901-1932

coace, va să zică eşti d'ai noştri, ce dai ?

— Ce să dau, lasă-mă să mă duc.

— Unde să te duci la ceasul ăsta ?

— Ţi-am spus, la o d-şoară.

— Ce spui, bravo !

— Aşa de dimineaţă, tu la d-şoare ? Coviltirescule, nu te mai cunosc.

— Bine zici, nu face.

— Cum nu face ? Dacă te chiamă, du-te bre, profită de ocazie.

— Apoi nu, că nu merge astfel, nu e ceace crezi tu, stricatule. Eu, merg în calitate de doctor.

— O d-şoară bolnavă, ca toate din veacul acesta, nu ştie ce vrea şi doreşte să-mi deschidă inima şi eu să'i dau sfaturi.

— Tu, tu filosofule, tu pesimistule, mai bine s'ar spovedi la garduri, decât la o inimă acră.

— Oi face şi eu ce-oi putea, ce mă voiu pricepe.

— Te-oi fi pricepând tu, unde te vei pricepând, dar despre d-şoare... Mai bine m'ai trimete pe mine. Dragi îmi sunt, mamă doamne ; la toate le-aş da un singur sfat : să se mărite, nu să se spânzure, nu te speria, eu ţin la ele. Le va trece toate gândurile negre, toate năzdrăvăniile din minte ; căci, măi Barbule, tu nu'ţi poţi închipui ce clocoteşte în capul fetelor.

— Dar într'ale noastre ?

— Noi, ca noi. Altfel ne-a făcut D-zeu pe noi.

— Mergi mai încet Coviltirescule, ai vreme, ţi-am spus, vino să omorâm timpul icea în cafenea, să luăm un sfartz c'am ostenit, mi-ai scos sufletul, eu nu alerg ca tine, pe mine n'am norocul să m'aştepte nici o fată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vrei să facem o conţină ?

— Nu ştiu să joc cărţi.

— Cum nu ştii, om eşti tu ?

— Om, vezi bine. Ştiu pockăr.

— Pockăr nu se poate, căci va să fim mai mulţi ; să facem o conţină, vrei ?

— Vreau, dar să nu mă ţii mult.

— Nu te ţiu, nu fermecatule, parc'aş vrea să mă fac o păsărică să'ţi dovedesc culcuşul ?

— Ce culcuş mă, eşti nebun ?

— N'am nici un culcuş, aşa cum bănueşti şi nici că doresc să am, tu nu ştii că ocolesc, fug de dalde astea ?

— Ia să schimbăm vorba, ezuitule, ce dai ?

— Ce poftiţi.

— Dar pe ce jucăm ?

— Pe masă, iacă vorbă. Dau bere, cafea cu lapte, miş-maş, în sfârşit ia ce poftesti.

— Ce poftesc ?

— Ei vezi, asta e ceva cam greu. Aşi pofti o demoazelă cu v'o câteva sutişoare de mii de lei să'i toc cum vreau.

— Banii or fac fericirea ? Eşti băiat deştept.

— Apoi pentrucă sunt deştept îmi trebuesc sunătători, să fac călătorii, să primesc, să merg în lume, să dau baluri, să sbor cu aeroplanul, că după asta te taxează lumea, te pune'nfruntea bucatelor. Spiri-, tul veacului, ce crezi tu ?

— N'am ştiut că eşti aşa de vanitos.

— Nici eu pe tine, nu te credeam aşa desinteresat, să ne înţelegem ? Tu te-ai mulţumi să iei o golăneaţă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care să mai fie încă și plină de nazuri și de capricii, căci cam așa sunt mutroasele astea, cari au umplut lumea ; cad nagode pe capul câte unui nenorocit, umplu locul cu sumedenie de copii, în urmă își găsesc câte un amant și părăsesc casa, trec din mână, în mână, apoi ajung servitoare, ori mor prin spitale.

— Ce aspru ești amice cu sexul slab. Ooare noi suntem mai buni ? Nu procedăm și noi tot astfel cu sexul frumos, ba încă și mai rău ? Noi nu suntem toți numai vânători de zestre, fără să ne interesăm cu cine ne legăm viața ? Nu necinstim pe femeia care ne asigură o poziție socială ș'o părăsim după ce i-am veștejit tinerețea, i-am încurcat ori i-am tocat averea ?

C'o socoteală dreaptă și cu mâna pe conștiință, mi se pare că'n societatea d'acuma, causa tutulor acestor rele, causa moravurilor noastre slăbite, decăzute, suntem noi, camarade, noi cari n'avem nimic sfânt și pe fecioarele nevinovate, când le luăm în căsătorie, în loc de a le forma cu experiența noastă, le vrem rafinate, le vrem ca pe acele femei, cari pe noi ne-au învățat nu numai ce este viața, dar și ce este destrăbălarea. Le vrem ca pe acele perdute, cari ne zdrobesc tinerețea, ne otrăvesc sufletul, ne altoesc în sânge morburi de cari neamul nostru nu se mai curăță nici la a treia generație.

— Ai dreptate, bine zici tu, Barbule dragă.

— Te uită și vezi în juru-ne câte cazuri se petrec zilnic în clasa noastră de mijloc.

Câte inceste, câte nopți albe pentru ființe, cari n'ajungeau nici la degetul cel mic al femeilor lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In clasa de sus, sau a literaților, savanților, oamenilor noștri politici, știi tu ce intrigi să țes ?

— Nu știu.

— Ei să'ți spun eu că nici unul nu s'a distins ca bun soț, bun tată de familie. Ce să mai zicem d'ai noștri, de mase, de popor ? De vei pleca dela treapta cea mai înaltă și vei coborâ până la păturile cele mai joase, te ia groaza de ceace a ajuns căsătoria; ea care este o taină sfântă, instituită de biserică, pentru pacea și fericirea omului și care, când era sănătos întocmită, ne-a făcut d'am progresat. Odinioară cu mame harnice muncitore și fără vițiĭ încarnate'n ele, fete vrednice, sănătoase și cinstite, feciori vârtoși, ascultători și demni de părinții lor, s'a păstrat ne atinsă și ne'ntinată, nu numai vatra părintească, dar și moșia strămoșască. Dacă nu erau ei astfel, cine știe țara noastră p'ale cui mâini ar fi încăput, cine știe dacă noi astăzi, n'am fi purtat pe cap: fesuri, chivere, sau șepci muscălești ?

— Știi că vorbești sănătos Coviltirescule și mă bați al dracului? Iată, tu nu poți numai cuvânta, ci juca și oarba asta de conținâ pe care o tot învârtim aici ; eu te-am făcut să câștigi, până acum, cincizeci de lei.

— Ce spui, și eu ți mărturisesc sincer că habar n'aveam.

— Pe ei, dacă vrei, vor fi ai tăi, sau îmi dai o sută.

— La noroc, amice, am bani, mi-au trimis părinții șapte sutari.

— In viața mea n'am văzut atâta sumă în buzunarul meu, zise Barbu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Săracul! Atunci mai bine vreau să-i câştigi tu decât vr'o toantă.

— Ai obiceiul ăsta?

— Vezi bine, ele cu ce tă trăiască, dacă n'ar mai fi neghiobi ca mine?

— Sărmanele! Nenorocită soartă. Socotesc că dacă ar judeca ele, în mod sănătos, ar fi mai fericite la stăpân decât...

— Aide, aide şi lasă morala. Pe ei, ce facem?

— Nu mai joc.

— Nu ţi'i dăruesc, eu tot sărac sunt.

— Ce fel, mă insulţi? Aide o maca.

— Bine, fie.

— Să dau cărţile? Coviltirescu se ridică să plece, însă prietenul său îl sileşte să se uite, desfăcând vede opt şi câştigă o sută de lei.

— Ţi vezi ce-am făcut, aşa se deprinde omul viţios; eu nu câştigam, dela lecţioarele mele, decât în trei luni, cece am câştigat dela masa verde în trei ceasuri, O să m'apuc de meseria aceasta, poate voiu fi mai norocos, mă voiu procopsi mai de grabă.

— Cu norocire, Barbule dragă, înainte să te vedem şi la asta, vei ieşi cu bile albe?

— Eşti supărat pe mine?

— Nu dragă, de ce să fiu supărat, din potrivă.

— Vezi mai bine mă lăsai să plec, am întârziat, cât e ceasul?

— Ceasul este punct unu şi jumătate.

— Vai că iute mai trece timpul! De eram insuraţi, bine ne aşteptau acasă soţiile şi copii noştri. La revedere, mă duc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Isbândă frumoasă, Barbule.

— Mulțumesc, la revedere și încă odată nu te supăra.

— Fii pe pace. S'ar putea?

* * *

După ce plecă Tereuzescu, Barbu să simți obosit și vru să plece, dar făcându-i-se foame s'abătu la *Aquila României*, ceru să mănânce. Reflectând, în timpul mesei, găsi că nu era nemerit să se ducă în casa lui Arghiriadis numai pentrucă era invitat de Angela printr'o scrisoare, scrisă cine știe în ce momente. După ce mâncă aprinse și el o țigară și deschise un ziar; cârciuma era plină de lume; toți băteau în mese și cereau câte ceva. Nu putea înțelege nimic din ce citea. Învârti gazeta în mâni mai bine de o jumătate de ceas, fără să poată pricepe o iotă măcar din drama din stația B. M. In minte avea scena sinuciderei acelei copile și nu putea isbuti să și-o reconstitue, din cauza oboselei și a sgomotului ce făceau lucrătorii, cari veniseră la cină. Mai intraseră acolo și nește artiste tiroleze, cari, cu glasul răgușit și cătecul lor, semănând a gâgâit de gâscă, te asurzeau, te făcea a'ți perde iluzia până și de frumoasa și poetica lor țară: Tiroul.

— Beti, Beti, cântă marșul lui Boulanger, strigă Panait, că asta-i place lui d-nu nostru.

— Ce face?... Ea să ne dai pace cu sfrânțuzitele astea; zi, fă fată, din *Chiriac Boboc*, ori: *Și e mă frumoasă, mă*, dacă vrei să capeți vr'un pitac pe taler, dacă nu, amețește-ne cu: *O du liber Augustin*, zise

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

meșterul Tecșan ; iar Haralambie, Zamfir și Kivu, începură să bată din palme și să râdă. Pandelică le turnă vin, apoi amândoi s'așezară lângă taraba unde era Hristache și cucoana Zamfirița, cari se tot împungeau, își dau ponturi și se certau din pricina Angelei.

— La o masă, într'un colț mai retras, convorbeau misterios și mâncau două doamne și un tânăr ; una din ele, era foarte abătută ; iar cealaltă îi făcea curaj ș'o'mbia cu mâncare.

— O să se întoarcă și ca mâine, iar am să vă văd la braț împreună. E băiat bun Tereuzescu.

Cum auzi aceste cuvinte, Barbu, își plecă urechea, căci era vorba despre prietenul său de care se despărțise de câteva ore și dela care câștigase o sută de lei.

— O să se'ntoarcă?... Și ce mi-ar folosi ? După ce mi-a făcut scena pe care o știți, după ce m'a amărât, m'a zdrobit și m'a lăsat fără nici o lăscae în casă !

— Vina este întru cât-va ș'a ta, dragă Irino, bărbații nu se țin astfel.

— Dar ce eram să fac ?

— Să fi îndurat, să fi așteptat până'i trecea furia, apoi să'l fi luat cu binișorul că tot tu-ai fi triumfat. Ei cum, când îl văd cu ochii, iată prin geam ca acum.

— Sta la masă cu un tânăr și juca, iar eu îl așteptam ca o neroadă, plângând și fără nici un ban în casă.

— Ei și dacă i-ai făcut scene ce-ai câștigat ?

— Nu se desbară omul de jocul cărților cu scandal. Uite, ia-mă de exemplu pe mine. Cum crezi că o duc cu Mitică, așa-i dragă, spune tu ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce să potrivește, Mitică și Tereuzescu, sunt departe.

— George, un sec, un desmetec, un cartofor, un mincinos, un fanfaron.

— Vezi uite, Irino, așa trebue să te fi pornit tu de ș'a luat omul lumea'n cap. Dragă, dragă cu bărbatul, va să porți politică. Plânsul mereu să'ți fie în ochi și surâsul pe buze ; vină să aibă și tu numai bine să zici c'a făcut. Să'i vorbești în plac, să'l lauzi, să'l mângâi să'l îmbrățișezi să fii cu el glumeață. drăgălașe, în sfârșit s'aibi atâtea calități câte capricii are el, altfel, poți să fii cât de frumoasă e de geaba, nici nu se uită la tine. Păcat de chipul tău Irino și de cartea care o știi.

— Ei dacă ar fi toate femeile ca tine Leno și toții bărbații ca mine n'ar mai fi lacrămi și divorț.

— Că bine ziseși, d-le Mitică.

— Dar așa-i lumea, așa sunt eu ca ea ? Leana spune, râde și glumește, iar eu, de ori și ce lucru, mă omor și mă zdrobesc. Ei ce-aveam eu să'l mustru pentru suta de lei dată la cărți. Parcă nu era a lui. Parcă nu'i mai trimetea părinții altele, parcă nu mai tocase cu mine el destule. Văd bine c'am greșit, dar orice căință e zadarnică. A spus, a jurat că nu se mai întoarce și eu sunt goală și...

— Nu, n'o să ne facă nimic, nici acum ne-am luptat de geaba, s'auzi dela masa cealaltă a lucrătorilor. Vai de legea meseriașilor.

— Măi, măi fraților, la dreptul vorbind, nici nu meritam nimic. Spune tu măi Tecșan, oameni suntem noi ? Vrem drepturi ai ? Vrem să se pună chestia în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cameră, să se ocupe Regele și miniștrii de noi. Ha, ha, ha!... Păi ce-am făcut noi, cine suntem să meritâm cinstea asta?

— Cine i-a spuneți? Tăceți, ai. zise Kivu. Păi să vă spun eu: mincinoși suntem cât poftești, hoți să te păzească D-zeu: Var, scânduri, cue, table... Când intrăim în vr'o bina, parcă intru lăcustele'n holdă. D'apoi picușul? Spune drept, nea Haralambie, când o fi ș'o fi, pe ce dai d-ta tot ce câștigi? Unde s'au dus banii dela prințul, dela Palatul funcționarilor și dela alte binale mari, nu pe gâtlej, nu pe turburel și pe basamac? Uite, cumnatul Hristache să trăiască! Mai e neică, mai este în boloboc? Drepturi meseriașilor! Auzi drepturi pentru noi. Meseriașul strein, nu că'l laud, știți voi. Streinii? Mi's dragi ca sarea'n ochi, dar 's mai vrednici, mai cinstiți. Tace și muncește. Dar noi, nu ne mai contenește gura, ne grijim la cârciuma asta în toate serile, iar Sâmbăta o facem dată de tot. Habar n'avem de femeile și copii noștri; Panait să trăiască. Ite!... Încă-un litru la patru.

Streinii se țin de cuvânt, nu pilesc, nu potcovesc așa ca noi și tot mai au o leacă de respect de familie, de cunoștințe și de vecinii lor. Noi speriem mahalaua cu jafurile, cu trântelile și cu înjurăturile, Eu am lucrat și prin streinătate. Acolo'i voe să bei numai Sâmbăta dela 8—10 seara.

— Ce spui tu mă Kivule, d'aia s'o fi zicând: *Ii lipsește o Sâmbătă*!

— Peste tot locul, la Viena, Praga, Genova, Zurich...

— Ce spui tu, Kivule, ai fost și p'acolo și iar te-ai întors?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Păi dacă sunt mai abitiri străinii, de ce n'ai rămas la ei, ori...

Fie pânea cât de rea ; tot mai bine'n ţara mea!

— Ei, n'am rămas c'am şi eu aci o leacă de pământ, nevastă, neamurile astea, Hristache, Zamfira. Apoi mai sunt p'aci Pandelică, Panait ăsta. Şi, să vă spun drept, mi se făcuse dor de sarmale de pastramă şi de turburel... Adu mă!...

— Aoleo, neică Kivule, nu mai mă trage de ureche c'altă dată'ţi dau bărdaca goală, tocmai când ţi-o fi mai sete.

— Auzi Sarsailă cum o să mă persecute. D'apoi numai tu eşti aici, mai sunt şi roşcodanele astea ; când o fi ş'o fi, le iau dibla şi le dau brânci în pivniţă, nemeresc ele bolobocul.

Ei, câte lucruri nu se fac în lumea asta pentru taler!...

— Auzi, auzi Mitică, adaose Irina, până când şi aceşti oameni simplii ştiu că bani sunt aceia cari mişc totul pe lume.

— Vezi bine, zise Mitică Gărbăcescu, că fără ei nu suntem buni la nimic, dar şi chipul d'a'i câştiga însemnează ceva şi, nu toţi banii sunt folositori, nici câştigaţi prin muncă şi'n mod onorabil. Toţi meseriaşii noştri bunioară şi toată breasla asta a lor pentruce este săracă? Pentrucă înşală, fură materialul, nu se ţine de cuvânt, păcăleşte ş'or ce lucru astfel câştigat, n'are nici o valoare.

— Ei dar atâţi bancheri, zapcii, amploiaţi, cari fură de stinge, fie măcar şi jupânul ăsta, care stă şi trage

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniazo/mdrr1901-1932

acum din tutun nepăsător, câți bani n'a făcut din hrăpiri și jumuleli.

— Orice avere, dobândită astfel, în mod neonest, eu, am credință că mai curând, sau mai târziu, nu este de nici un folos s'alege praful de ea. S'ascultați vorba mea, uite ș'ăștia, să băgați de seamă că toată starea o să'i-o toace vr'un calic, v'un lesinat de ginere, care s'o'ncumeta să ia în căsătorie pe opăcita de fiică-sa.

Coviltirescu își plecă urechea și ascultă liniștit fel de fel de clevetiri la adresa Angelei, fel de fel de scene fecute părinților și rudelor, apoi numele lui Tereuzescu fu repetat de mai multe ori. Lacrămile Irinei făcându-i rău se sculă să plece ; cugetând un moment se'ntoarse înapoi; scoase un plic din buzunar, puse în el o carte de vizită și suta de lei, ce-o câștigase în cărți, dela prietenul său ș'o dete lui Panait zicându-i s'o dea în mâna Irinei, după ce-o ieși el din prăvălie.

Obosit și plictisit să'ndreptă apoi spre casă. Vru să doarmă, dar nu'l luă somnul, vru să se ușureze să se destăinuiască cui-va ș'aducându-și aminte de cel mai scump prieten al său începu a'i scrie:

Dragă Mircescule,

Scrisoarea ta, la care recunosc că trebuia să'ți răspund de mult, mi-a făcut mult bine, căci mă găseam și mă găsesc într'o situație sufletească foarte grea și din care numai un glas prietenesc ca al tău, numai niște urări sincere ca cele ce primiiu dela tine, mă mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indri1901-1932

putea scoate din pliotiseala în care trăesc. Şi ce să'ţi zic eu pentru felicitările aduse? Şi ce să'ţi spun c'am simţit pentru această isbândă, cum o numeşti: teza trecută cu succes, numai bile albe, bravo, să trăeşti, târgoviştenii se vor făli cu tine, căci ai s'ajungi om mare. Păcat că nu sunt în viaţă părinţii tăi. Tu faci onoare vechei familii Coviltirescu.

Frumos, foarte frumos e cea ce ţi-a dictat inima ta de prieten, dar eu ce folosesc? Şi nu eşti singur, mulţi dintre prietenii mei, îmi spun acelaş lucru, cu toate acestea, iată că ţie îţi voiu destăinui totul şi din starea aceasta nenorocită, din pesimismul acesta negru şi nemărginit, poate doar tu vei isbuti când-va, să mă scoţi, deşi cred că numai moartea va avea această putere.

Mai întâi să'ţi spun: oraşul acesta spurcat mă strânge de gât. Din ziua în care am pus piciorul în el am înţeles că intru într'un infern. Corupţiunea se întinde peste tot; toate treptele sociale se nutresc cu ea; ea este pâinea de toate zilele a oamenilor d'aici din Bucureşti pe care lumea, sub acest raport, il numeşte: *Micul Paris*. Nu cunosc încă Parisul, dar de sigur că tinerimea noastră, care a fost la Paris, a importat d'acolo tot ceace se numeşte destrăbălare. Sacru nu avem nimic în noi, urâm tot aceia ce este nobil şi frumos şi ne atrage viţiul. Pe zi ce merge observ că în tineretul nostru, începând cu mine dacă vrei, nu există nici o pornire morală. Caracterul ne e schimbător ca vremea de toamnă. Uzăm de ori şi ce mijloace, numai spre a ne ajunge scopurile noastre, a căpăta acel smalţ, dacă este vorba de în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vățătură de carte, sub care vrem s'ascundem nimicnicia noastră, sau mai bine sălbăticia noastră, care însă în noi, fiind destul de puternică, isbucnește mereu face explozie. Fiare, suntem mai rău ca animalele și'ți mărturisesc că, de multe ori, mă rușinez, căci mă simțesc lor inferior. Iată acum nu mă voi sfii a'ți mărturisi tot, până și secretele mele cele mai adânci. Vreau a parveni, să'nsemnez ceva, să se închine lumea înainte-mi, să-mi ceară părerea și să'mi asculte sfaturile. Voiu ajunge, de sigur că voiu ajunge, căci inteligență am destulă, dar să vedem, în mine este acea educație morală, acea putere de caracter, care să nu mă împedice și să mă țină departe de ori și ce faptă care ar mânji toată mărirea la care, vr'odată, aș ajunge ? Nu, d'o mie de ori nu !.. Mi-am cercetat sufletul l'am discutat cu scalpelul, până în cele mai adânci încrețituri. I-am pus înainte toate chestiunile, toate ipotezele și el a fost mut. Pot să fiu, prin urmare, cât de mârșav și conștiința mea va tăcea. Și crezi c'așa sunt numai eu ? Ei, prietene dragă, așa suntem toți ; capabili de toate infamiile și. de toate mizeriile, de toate injosirele, numai să ne meargă, bine și să părem, mereu să părem, aceia ce nu suntem. Snobismul, o să ne pună capul. In artă, în literatură, în muzică, suntem snobi. Și unde pui că el se'ntinde până ș'asupra sentimentului cel mai delicat, până ș'asupra amorului. Mistificăm toate simțirile noastre, ne prefacem ca vulpile șirete și pentru ce, te'ntreb pentru ce ? Pentru a ne satisface capriciile noastre, pentru a scăpa din încurcături, sau a băga în încurcături pe sărmanele femei, cari, naive cum sunt,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cred în minciunile noastre, spre a rămâne, în urmă, să-şi plângă păcatele cu câte un copil de gât. Şi legea văd că e bună, e ocrotitoare pentru noi. Suntem puşi bine la adăpostul ei. Apoi cine a făcut'o, nu tot noi? Ei, cum era s'o facem noi, bunioară, în favoarea copilor naturali, a bastarzilor? Uite până acum eu nu am, la activul meu, nici un păcat, dar mărturisesc că mă simt capabil de ori şi ce'njosire, ca şi şi de ori şi ce mărire. Nu m'aş da în lături de la ori şi ce sacrificiu, pentru o femee, dar poate aş fi în stare să'i fac şi cel mai mare rău, cu aceiaş nepăsare cu care i-aş face cel mai mare bine. M'am cercetat pe mine şi mă văd mult mai bun decât colegii mei, cari sunt şi mai sceptici. Aceasta să nu crezi că mă consolează; din potrivă îmi plânge inima de starea nenorocită a firei omeneşti, dar ce vrei? Aşa suntem şi cei cari vin în urma noastră, vor fi şi mai nenorociţi, căci ei nu vor mai crede în nimic, vor zdrobi până şi altarul credinţei. Vor diseca totul, spre a se convinge că ţărâna n'are nici o valoare şi nu merită nici un cult. Cu cât m'am depărtat de vatra părintească, unde ştiam numai să mă închin acolo de unde răsare soarele şi să mă'nvârtesc numai între chipuri cunoscute, cărora le păstram respect şi iubire, cu atât, în marea şcoală a lumei, am învăţat că totul este făţărnicie şi minciună. Am minţit şi eu, chiar eri făcând cunoştinţa unei fete avute, m'am prefăcut naiv, sincer, desinteresat, când sunt şi eu ca toţi: un monstru. Nu ţi-am spus, dragă prietene, încă nimic despre mine şi de sigur că tu mă crezi cinstit ca o fată mare. Ce termen de comparaţie!... Or ele mai sunt

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fecioarele caste și cinstite de odinioară ? In societatea de azi să mai fie vr'una cum erau mamele noastre ? Mă prind că ori și pe care aș descheia-o, în piepții rochiei, aș găsi măcar vițe de păr, flori uscate și versuri de dragoste, dacă nu și alte dovezi și mai zdrobitoare. Progres ce vrei ? Putrigaiul se lățește pretutindeni. Strălucirea lui o luăm drept lumină, drept civilizație. Vorbesc eu drept, ori acuma citindu-mi tu scrisoarea, îmi zici că aiurez ? Nu, spun foarte adevărat: Mergem spre peire. O țară fără moravuri, sau mai bine cu moravuri așa de stricate, de ușoare, cu morală de gumelastic, alunecă pe panta peirei. Nu sufer de nervi, nici nu plouă afară ca să zici că vorbesc astfel din cauza vremei. Nu mă fac mai bun ca altul, ori sunt pesimist să văd lumea prin prisme posomorâte, dar o cunosc și mă'ngrozesc de ea. Un exemplu, nu mai departe acum, cu ocazia banchetului, care știi c'am dat prietenilor mei, spre a sărbători succesul meu, lângă pahare, speram s'aud o notă mai bună, mai frumoasă. Aș, de unde ! Dacă s'ar fi înregistrat toată veselia noastră, de către un fonograf, te-ar fi luat jalea. Ascultând'o ți-ar fi părut o pobrîganie de mort. Suntem bătrâni, desgustați, sceptici și corupți, până la măduva oaselor. Care mai de care, ne tăvălim lăsându-ne tinerețea prin noroaie. Care mai de care, ne silim să gustăm, din vreme, toate plăcerile și când vrem să trăim, ne împedecăm de marginea groapei la care ajungem, totdeauna mai de timpuriu, din cauza slăbiciunilor noastre, pentrucă nu știm să facem economie de viață, care, comparativ cu eternitatea, este destul de scurtă și de efe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

meră. Totuşi, dacă nu ne-o rldicăm cu excesele, alergăm la sinucidere, moda curentă d'acum : Cazi la examen că n'ai deschis cartea, vremea trecând-o prin taverne : ştreangul. Nu-ţi trimet părinţii bani să supezi la Vila Regală : acid-fenic concentrat ; nu te lăsa familia să iei pe d-şoara X : măciulii de chibrituri. Iţi greşeşte haina croitorul, sau te strânge gheata : revolverul şi'aşa mai departe. Iar sistemul cel mai perfecţionat, cred că citeşti gazete, îl ştii : Petreci, bei, mănânci şi drept plată, dai cadavrul tău şi al amantei tale restauratorului, sau omori vr'o gâscă de femee, apoi te faci nebun, aceasta pentru că n'ai fost destul de dibaciu să scapi de gheara gardiştilor, altfel, la ce-ar mai servi Văcăreştii, când nici acolo n'am găsi vreme să ne scrim memoriile ! Dacă aş fi poet aş striga şi eu tocmai ca Eminescu :

Ce nu vii, o Tepeş Doamne,
Ca punând mâna pe ei
Să-i împarţi în două cete ;
In smintiţi şi în mişei
Şi în două temniţi large
Cu d'asila să-i aduni
Să dai foc la puşcărie
Ai la casa de nebuni !

Atât pe azi.

Prietenul tău din copilărie

Barbu Coviltirescu

* * *

Lipi scrisoarea, după ce o reciti, apoi începu a răsfoi, cum îi era obiceiul, ziarele de pe masă. Sub o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

revistă dete iar d'o scrisoare rosă şi pecetluită c'un trifoiu cu patru foi pe care se grăbi s'o deschidă ştiind dela cine vine.

Domnule,

Sunt sigură că rândurile mele nu ţi-au atras atenţia. Sărbătorit, cum ai fost zilele acestea, de către prietenii d-tale, pentru ceace ştiu dânşii c'ai făcut pe băncile facultăţei, altfel imi făceai onoarea a-mi răspunde, sau a veni un minut, ca pentru o vizită medicală, spre a studia un caz patologic, cum sunt sigură că zici acum ş'ai fi voit poate să faci d-ta, dar ai fost oprit de faptele bune pe cari aud că zilnic le săvârşeşti. Eşti cum mi te-am închipuit, o fiinţă superioară, iată pentru ce ţin a mă destăinui d-tale şi a'ţi cere sfaturi, iată pentruce...

Panait mi-a povestit ceace ai făcut de când nu ne-am văzut. Ştiu c'ai dat tot ceiace aveai în buzunar, unei fiinţe nenorocite. Ca d-ta cine mai face azi, când toată lumea este interesată? Vino, găseşte vr'un pretext, adu-mi vr'o carte, vreau să te felicit cu viu graiu, vreau... vreau mult să te văd, mai inainte d'a lua o hotărâre; vino ca doctor, ca prieten... Vino cum vei vrea.

Angela

Se îmbrăcă repede. A doua zi, se duse la florărie, făcu un mănuchiu de garoafe albe, cumpără romanul *Le Disciple* de *Paul Bourget*, apoi când nu era încă ora două, el şi fu în faţa casei lui Arghiriadis. Sună clopoţelul şi Veta veni de'i deschise.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Coviltirescu n'apucă să intre și fu poftit în grădină; atât așteptă Barbu ș'alergă în spre ușe, intră în mijlocul grădinei și stătu pe-o laviță; într'un moment îi păru că florile începură să-i vorbească, într'o limbă stranie, cuvinte cari'l amețeau, îl fermecau și'l făcea să viseze... Îmbrăcată cu o rochiță albă, punctată cu fețe multe, cu o cordeluță roșie pe cap și cu brațe albe ca zăpada, tinere și plăpânde ca fagurul de miere și plecându-se într'una ca să plivească brazdele, semăna cu un gingaș fluturel, care venise să sărute florile. Barbu, de câte-va minute, încremenit se uita la dânsa și fără să știe cum și ce fel, se simți fermecat, atras de această copilă pe care o avea înaintea lui și la care credea că venise în calitate de maestru, de dubovnic, în calitate de doctor spiritual s'asculte și să dea sfaturi, așa precum scria la cartea pe care i-o aducea Angelinei. Inima însă'i bătea ca d'un ce necunoscut, tremura el acum și nu se putea ridica de pe bancă.

Angelina, sculându-se de pe brazdă, cum îl văzu, alergă în spre dânsul cu brațele întinse, strigând și roșindu-se:

— În sfârșit, iată-te aici, confesorule...

Barbu îi întinse florile și cartea, fără a grăi un cuvânt.

— Florile acestea frumoase le-ai adus pentru mine, te-ai gândit d-ta, așa de prins, de ocupat... A! Îți mulțumesc, nu merit atâta atenție, eu care sunt o...

— O fată frumoasă și dulce îngână Barbu; o fată care merită mult mai mult decât garoafele albe, merită însemnarea lor, merită chiar... o încântătoare co-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pilă, nu mă privi și mai ales nu mă'ntreba acea-ce simțesc acum. E ceva care n'am simțit nici odată. Lasă-mă să plec.

— Cum, așa de iute, abia ai venit și...

— Ce vreai să-mi spui, să mi te destăinuești, dar ce pot eu asculta, ce să'nțeleg, când se'nvârtește locul cu mine, când... Uite, pune mâna pe inima mea, vezi cum mi se bate, cum se svârcolește și mi-e frică, tremur și plâng ca un copil. Simt o slăbiciune de care nu pot să'mi dau seama, o impresiune cu totul nouă, o flacără puternică, dar bine-făcătoare, o flacără care s'aprinde'n mine și dacă nu poți, ori nu vrei s'o alimentezi, Angelo, zdrobește-mă sub disprețul tău mai târziu, dar acum lasă-mă să'ți spun că te iubesc, zise Barbu, luându-i mâna și sărutându-i-o.

— Tanti Bârzoiasca, ridică-te, șopti Angela lui Barbu.

— Satana, strigă Coviltirescu, văzând-o și cine a adus-o aicea ?

— Nenorocirea noastră, dar lasă c'o trimet eu la locul ei acum.

— A! Zise Săftica, apropiindu-se, punând lorneta la ochi și privindu-i. Dv. aici singuri, mi se pare că v'am deranjat.

— Da, și poți să pleci îndată, căci am ceva de vorbă cu d-l Coviltirescu, auzi du-te, du-te curând că mi se pare că nu te-a poftit nimeni aicea, mă mir cum ai intrat. Veta e o neroadă s'am s'o cert.

— D-na poate să rămână și în fața d-sale ca și'n fața lui D-zeu, eu, voiu rosti aceleași cuvinte sacre pe cari ți le-am rostit adineauri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Poftim zi, zi înainte, nu te sfii.

— Taci, te rog taci, d-le Coviltirescu, taci, nu știi cine e viespea asta.

— Știu, încă prea bine știu!

— Viespe eu, ei bine, am să-mi ascut acul s'are să te doară rău Angelo, ține minte; iar d-ta te vei învăța a cunoaște cine'i Safta Bârzoiasca, protectoarea d-tale pe care ai nesocotit-o, ai trădat-o, ai...

— Ieși, îi zise Angela restită, ieși, la mai multe să nu mă'mpingi.

— Vezi împrejurările te fac să fii aceea-ce n'ai gândit. Toți din casă sunt încăpățânați ca această femee, toți mă sugrum și mă plictisesc.

— Aibi răbdare, încredete'n mine și iartă-mă dacă te-am supărat!...

Angela tăcută, rămase pe gânduri, suspină adânc și o lacrămă îi alunecă pe obraz.

— Nu plânge, nu, ești fericită că eu te iubesc! Nu plânge și dă-mi un semn, după care să'nțeleg că m'ai iertat, c'ai să uiți momentele acestea în cari un nenorocit își pierduse capul. Dar!... In fața unui chip așa de blând și de frumos, maestrul se închină ca înaintea unei madone, zise Barbu, iar sărutându-i mâna. Venisem să te lecuesc și acum tu va să fii sfătuitoarea, călăuza, mântuirea mea. Nu fii rece, nu tăcea, nu întrebuința cu mine asprime, nu mă goni, căci vinovată ești tu, tu copilă fermecătoare și dulce. Zici că n'ai pe nimeni să te asculte și să te'nțeleagă, voiu fi eu acela către care tu să'ți destăinuești sufletul, către care s'alergi cu încredere, ori de câte ori te vei găsi singură, streină și izolată, așa precum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

mi-ai scris; voiu fi eu acela care te voiu iubi și din dragostea mea voiu face altar de credință, dacă și tu Angelo, vei ști s'aprinzi miresmele cari să întreție acest foc sacru și care se cheamă iubire. Aide vorbește, ștergeți lacrămile și dă-mi o dovadă după care să'nțeleg...

— Tata, ridică-te, șopti Angela, dându-i o garoafă albă; ia această floare, al cărei simnificat îl știi, păstrează-o dela mine și... să mă iubești mereu...

— Ești încântătoare! Spune, iubit-o, spune când ne mai vedem?

— Mâine tot la această oră.

— Te duci, d-le Coviltirescu, zise Arghiriadis, te duci c'am venit eu?

— Aș, s'ar putea? Mă duc pentru c'am o meditație; tocmai spuneam d-șoarei că sunt grăbit. La revedere!

— La revedere pe mâine, dacă nu ești ocupat.

— Nu, la revedere, viu negreșit.

* * *

Barbu ieși ametit și împleticindu-se dela Angela, nu'i venea a crede că el a putut ajunge într'această stare. Și pentru cine? Pentru o fată despre a cărei familie auzise numai rele, dar dânsa era rea, autoritară, sceptică. Frumusețea însă fiind o virtute, îl subjugase și Barbu, în loc de maestru, acum era discipol și totuși nu'i venea să creadă. Se gândi la tot felul de romane citite, la tot felul de întâmplări amoroase de cari odinioară râsese s'acum el să fie în joc, s'ar putea?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Slăbiciunea asta nu ș'o ierta. Ar fi dorit acum să întâlnească vre-un prieten, care să'l sfătuiască, să'l îmbărbăteze, să'l vindece de boala aceasta grea ce il lovise ca un trăsnet. Tereuzescu cum ș'o fi părăsit el amanta? Era drăguță; bine o prindea disperarea atunci seara. Oare eu aș fi capabil să fac rău unei femei? Femeile, femeile, nu trebuesc atinse nici c'o floare. I-am dat banii Irinei, câștigați în cărți dela Tereuzescu, căci după cât am înțeles, pentru ei se certase cu el. Ce-o fi zis ea, când a primit această sumă dela un necunoscut?

Femeile sunt interesate, deși nu pricep valoarea banilor, zise Tecșan când îi au nu știu să'i păstreze și când nu-i au, se simțesc nenorocite și sacrifică totul pentru ei, spre a face lux și a se ține de mode.

Oare Angela ce fel de ființă o fi, ea o fi iubind banii? Adică ce m'oi fi gândind eu la dânsa? Acum chiar cine știe ce sfaturi îi dă Harpagonul de tată-său. Azi mi s'a părut înțeleaptă fata și frumoasă. Lacrămile pe față însă nu-i stau bine. Nimic nu e mai urât decât plânsul; femeile ar trebui să'și aleagă altă cale decât pe a lacrimilor. De ce n'a vorbit, de ce n'a zis nimic? Lacrămile sunt obositoare, plicticoase, dar de multe ori ușurătoare. Nu știu eu cum aș fi, când aș plânge! Greu, nu'mi aduc aminte să fi plâns vr'o dată. Ba da, eram mic și m'am ridicat să sărut mâna și icoana de pe pieptul betei mame. Br... ce răceală grozavă! Timp d'o săptămână mi-am simțit buzele de gheață și ochii nu i-am mai uscat. Totul, în jurul meu, avea înfățișarea cadavrului, totul era posomorât și trist ca fața măicuței mele; totul îmi vorbia de dânsa, multă vre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

me'n urmă n'am uitat. Acel : „*Vecinica pomenire*“ mă'nfioară şi acum. Ce trist lucru este moartea !... D'atâtea secole murim, ea ne desparte de tot ce ne este drag şi ou ea nimeni nu se deprinde. Rămâsese casa goală. Imi amintesc că orăteniele suiau prispa şi intrau în tindă după boabe ; vitele se pocâltiseră de foame ; florile din grădină se păliseră ; se cunoştea că nu mai era mânuşiţa ei, care să îngrijească de toate ; pe mine nu mă lăuseră, nu mă primeniseră de vremuri. Alde unchiu-meu Voicu avusese grijă să care din casă toate straele. Muriam de frig în pat, doar cu bietul Urseiu ce mă mai încălzeam ; îmi ţinea de urât, păzea casa. Când veneam dela şcoală numai el îmi ieşa înainte şi până să sosesc îl auzeam, de departe, urlând a jale şi a pustiu.

Sărmanul ! Ce s'o fi făcut şi el ? L-am lăsat în seama vecinilor, dar cui să'i fie milă deun câne ? Bietul animal ! De sigur că în Târgovişte, dacă m'aş întoarce şi el, o fi mai trăind, mi-ar fi singurul prieten, care m'ar mai cunoaşte, m'ar iubi şi de sosirea mea s'ar bucura ! Câte odată m'apasă greu singurătatea asta şi m'apucă dorul de pământ. Mi-e dor de mucigaiul umed, de calomfirul de pe groapa bietei mama, de o mai fi acolo, unde l'am sădit eu la căpătâiul ei ! Cum oiu avea bani s'oiu putea mă duc să văd bisericuţa unde de atâtea ori, am ascultat sfânta leturghie şi am luat grijania din mâna părintelui Nicolae ; să ascult sunetul clopotului, care ne chiamă la rugăciune. Să mai văd cât de groasă s'o fi făcut salcia pletoasă de lângă fântâna dela poarta noastră !...

Câte tilinci am mai făcut eu din ramurile ei ! Cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cât drag aşteptam eu Floriile s'adun micluşeii din salcie şi zambilele din grădină, să mă duc să le presar pe mormântul măicuţei. Ce-o mai fi pe acolo? Sfânta ei ţărână s'o fi înăbuşit de dudăi. Nu s'o fi mai cunoscând nici locul unde-i odihnesc scumpele ei rămăşiţe. Mi-am pierdut de urmă şi cu câte greutăţi am luptat până s'ajung aici, mai am puţin şi voiu fi pe vârful culmei... dar alături cu câştigul, cu smalţul acesta artificial câtă strălucire, câtă nevinovăţie, câte sentimente nobile şi curate se pierde! Ce n'aş da eu pe o seară petrecută sub umbrarul modestei noastre colibe! Cu cât drag aş asculta sfaturile bătrâneşti, pildele şi glumele de odinioară!

Cât sunt de îmbătrânit, de desgustat de viaţă! Va trebui mereu să mint, mereu să'nşel, mereu să apăr cauze nedrepte şi să acuz pe nevinovaţi.

Voiu lua de soţie o fată pe care poate nu o voiu iubi şi voiu face o nenorocită, fără voia mea. Voiu fi fără să vreau în lumea aceasta, o unealtă de tortură. Pe cât am putut, am căutat să-mi las sufletul ferit de rele, dar mediul, în care am trăit, ştiu eu ce va fi făcut din el? Pus la încercare, cine ştie de ce mizerie este capabil! Mi-ar plăcea să fiu bun şi blând, cum mi s'a spus c'a fost bietul tata pe care eu nici nu l'am cunoscut. A murit pe când eram în fașă. S'a prăbuşit peste el un mal la vie şi l'a omorât. L'au scos d'acolo turtit. Mama zicea că era să înebunească, să'şi facă seama singură. A rămas cu viaţa numai de mila mea. Urzirea soartei de ce-o fi aşa de crudă cu fiinţele bune, miloase şi îndurătoare? Am blestemat-o de atâtea ori! Cine ştie şi eu cum voiu sfârşi! Cine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

știe cui oi pricinui, sau cine-mi va pricinui vr'un rău, care să'mi zdrobească viața! Sărac de părinți de mititel, crescut între streini și ascultând numai la rău-tăți, am căutat să fac bine pe cât am putut; cu toate acestea cine știe dacă, în îndoiturele cele mai ascunse ale inimei mele, nu păstrez otrava cea mai veninoasă? Dar eu, pe cine pot învenina eu? N'am aici pe nimeni! Și Angela, nebuna de ea, în loc să fie bucuroasă că are o familie își otrăvește părinții.

— Că bine zici fătul meu!

— Voiu merge acolo cât de des, voiu căuta s'o sfătuesc, să-i dau pilde, să-i spun cât'i de rău să fii sărac și strein. O voiu îndemna la fapte bune, la muncă și la abnegație, nene Tecșene.

— Ce faptă mare o să faci! Scapi un suflet de la peire.

— Nu este ea de vină; creșterea, ea este cauza tuturor relelor, ce bântuesc societatea noastră.

— Angela, procreată desigur, cine știe în ce momente, căci lui Arghiriadis, ca fiecărui cârciumar, îi place băutura; răsfățată mereu, ca una ce-a fost singură la părinți, dată pe mâna dăscălițelor streine, cu recomandația de a o lăsa să facă ce vrea, negreșit că nu putea să iasă din ea decât aceea ce-a ieșit. Totuși mi se pare o natură bună și capabilă de'ndreptare.

— De, știu eu, fierul rău anevoe se face ceva din el.

— Voiu fi povățuitorul ei, o voiu învăța o credință, o voiu deprinde mai îngăduitoare, mai blândă, mai domoală, mai răbdătoare, așa cum va să fie o femee cu scaun la minte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Greu băiete, greu.

— Bine zise prietena Irinei. In adevăr, oricât de frumoasă ar fi o femee, dacă n'are tact, răbdare și bun simț, pe lângă ordine și curățenie, nu prețuește două parale. După mine, cultura femeei este vătămătoare, dacă nu are de scop s'o îndrumeze spre aceste lucruri principale. Mă întreb: ce aș face eu dintr'o femee, care ar avea în ea porniri ca fata asta? M'aș despărți, sau mi-aș da osteneala s'o formez? Dacă aș iubi-o aș suferi mult, iar dacă nu, ar suferi și s'ar îndrepta, dar ar fi prea târziu. Ce copilării și pe mine, în loc să-mi caut căpătâiul cu vise și pe d-ta, d-le Tecșan, să te las să te duci la culcare, stau să cuget la atâtea ș'atâtea nebunii. Cât mai va până s'ajung eu la însurătoare! Totuși când voiu face pasul acesta, voiu depune taxa pentru divorț în ziua cununiei religioase.

Mai sigur, o preocupare mai puțin pentru noi

— Divorțul e o bună instituție, dar s'aburează.

— Mai bine abuz, decât constrângere.

— Să trăești cu cine nu-ți convine, greu!

— Dar copiii, nenorociții de ei!

— Vai celor ce rămân, după pronunțarea sentinței!

— Sunt aruncați, când la unul, când la altul.

— Aud și văd păcatele și slăbiciunile, când ale unui părinte, când ale celuilalt,

— Eu, de aș fi părinte și aș avea copii, aș răbda toate... Sau...

— Aide, Barbule, lasă gândurile, destul de două nopți de când n'ai dat ochii în gene!

— Da, da... Ai dreptate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

— Noapte bună, vecinule!... Cât vei putea, fugi de orice slăbiciune!

— Cine știe dacă nu vom suferi și mai mult!

— Cine știe dacă eu nu voiu fi ales de soartă să turbur, fără voia mea, pacea vre-unei ființe, care s'o fac nenorocită. Fugi geniu al răului, fugi... fugi!

— Noapte bună, nene Tecșene, iartă-mă dacă ți-am răpit timpul.

— Ce are a face, dela d-ta învață omul multe și de astăzi în colo te prețuesc și mai mult.

* * *

Angela cu familia sa trăia, din zi în zi, în cea mai mare neînțelegere. Barbu asista mereu la scene urâcioase și nu putea, cu sfaturile lui, s'ajungă la nici un rezultat. Părinții, ca s'o împace, îi făceau toate plăcerile și ea, de ce mergea, se simțea lângă ei mai nenorocită.

Intr'o zi citind în gazetă sinuciderea din stația B. M. îi spuse mamă-sei c'are să facă și ea ca Jana Cristescu. Zamfira plânse cu amar și o întrebă ce-i lipsește, dar ea îi răspunse că n'are nimic, însă vede că nu mai poate suferi lumea și i s'a urât cu viața. De mergeau împreună la serate și la baluri, Angela, în loc să danseze, se vâra în câte un colț, sta posomorâtă toată seara, apoi în trăsură începea cearta.

Era prin luna lui Noembrie și afară se făcuse o lapoviță și-o umezeală de numai cei nevoiți ar fi ieșit din casă, când Angela chemă pe Veta dela rufe și o mână

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

după trăsură. In zadar Zamfira îi spuse să trimeată pe Panait, ori pe Pandelică, că ea nu ascultă, ba ce e mai mult, când se sui în birje, luă și servitoarea, măcar că săpunise albia, dase maldărul de albituri în leșie și femeea vrea să le pună la apă rece, până'n seară.

— Mână birjar, zise dânsa, urcându-se și râzând de toate protestările Vetei.

— Unde mergem d-șoară?

— Unde-i vedea cu ochii.

— O să ne omoare jupânul. Ce treburi sunt astea? Zău, d-șoară eu mă mir de ce vei fi fiind așa de rea și de ne'nțelegătoare, tot să ne superi și să ne învârteşti pe toți.

— Taci, Veto, din gură, ce o să ne omoare jupânul, că o să mă omor eu, m'am săturat de lumea asta!

— Vai de mine să nu te mai aud astfel, o floare ca d-ta, ai de toate și mânii pe D-zeu. Toți țin ca la ochi, ești dorită și iubită de toată lumea.

— Iubită eu? Ești o neroadă. Cine ți-a spus? Nu știi ce vorbești. De m'ar iubi cineva n'aș fugi de acasă, să umblu rasna.

— Sunt amărâtă și necăjită, o să-mi curm viața ca să scap de chinuri.

— Dar ce știi d-ta până acum de necazuri? Ai de toate, ești curățică, ești învățată în școli, ai avere destulă. Mai bine decât ai bate drumurile, ai trece și d-ta la tarabă, ai da vr'un ajutor că d'acolo pică ce pică, d'acolo a fost isvorul cel mare, bine zice jupân Kivu.

— Ai înebunit și pace. Eu în cârciumă, eu la ta-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rabă, vino'ți în fire, femee! Măcar de n'aș mai avea ce mânca!

— Să nu zici vorbă mare, uite eu sunt o proastă, dar am văzut multe. E moarte, e pagubă, boale, judecăți.

Dacă rămâi să vezi de averea asta, numai singurică ce faci? Lași pe mâna slugilor și d'ar fi toate ca mine, dar...

— Prea puțin îmi pasă, ardă și piară tot, mai ales cârciuma că d'asta mi-e scârbă, nimeni nu ne zice moșierii, proprietari, funcționari ceva, ci toți ne zic: cârciumari!

— Ce-are face, mulți sunt ca jupânul, multe fete au zestrea d-tale?

— Să le fie de cap, nu'mi trebue nimic!

— Ba'ți trebue toate și cu ele să iei un tânăr frumos și înțelept și să faci niște îngerași să-i cresc, cum te-am crescut pe d-ta.

— Eu îi sugrum. Neamul lui Arghiriadis? Să se stingă!

— Ba, pun prinsoare c'am să mănânc și pânea dv. Și, de mai asculta pe mine, uite d-nu Barbu...

— Taci, să nu te aud, îmi plăcea puțin, când l'am cunoscut, dar acum... E un anost un sălbatic. Mitocan! Mai bine mi-ar plăcea Spulberescu. E de familie, m'ar introduce în lumea mare.

— Greșești, Spulberești, îi cunosc eu, aleargă toți după zestre, că toți sunt ruinați, datori vânduți și nu e de seama dv, când ți-o fi lumea mai dragă o să'ți dea peste nas.

— Și mama zice tot ca tine, dar eu n'am nici un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gând, mai bine mă întorceam la şcoală şi mă făceam călugăriţă catolică că m'a rugat destul sora Orsola. Bine zicea ea că părinţii noştri ne iubesc mai puţin ca ele.

— Ci ca dă-le'ncolo de profesoare. Auzi, profésoare sunt alea, cari vă bagă'n cap dalde astea? Vr'o altă procopseală nu v'a învăţat. Să vă fi sfătuit să fiţi blajine, răbdătoare, cucernice...

— Păicum!

— Ce păicum? Eu nu spun basme, sunt femee bătrână, cine ştie cum se 'ntoarce roata lumei şi ce te faci atunci, când o trebui să învârteşti în casă tot rostul şi să duci şi prăvălie, şi moşie, şi...

— Ce face? Eu? Mă omor şi pace.

— Apoi moda asta aţi luat'o acuma toate. Asta învăţaţi la şcoală. Să nu suferiţi nimic, să vă sfădiţi cu toată lumea şi cum vi să pune cineva impotrivă, tronc, revolverul!...

— Foarte bine, bine facem noi.

— Ce bine, bine e cu bine, nu cu porneli dalde astea. Mi's urâte secăturele, cari'ş iau viaţa în glumă, dar mai fi ea undeva, d'am mai învia vr'odată! E scumpă şi or cât de greu e pe lume, tot e mai frumos ca'n groapă... Br.., Să te muşce broasca de nas!...

— Las să mă muşce.

— Ba e vorbă, să te muşce mai bine un flăcău tânăr şi frumos. Să te cumineţeşti, maică, să laşi iuţeala asta, şi să asculţi de părinţi, de rude, de bătrâni, că nimeni nu te învaţă de rău. Dar unde mergem noi că văd că s'a înoptat şi suntem mai afară din oraş. Unde ne duci birjar? Ne deterăm după vorbă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— La cărturărească, unde să vă duc?

— La aia care ghicește în cafea?

— Păi, unde merge tot Bucureștiul?

— Dă-o încolo de păcătoasă, ce știe ceva? Mai bine să mergem acasă că înoptează, zise Veta, către birjar.

— Ba e vorbă, ce să facem acasă? Mergem în strada Lânării la ghicitoare, de când vreau eu asta. Aidem să vedem ce-mi spune.

— Vai de mine, vai de mine, mă omoară cucoana ce facem cu rufele!

Angela și Veta coborâră din trăsura, se acoperiră bine la cap, căci trăgea vântul rău, burniţa de ploae și, despicând mulțimea, intrară în odăița unde nu erau puțini, cari așteptau să le vină rândul și să bea cafeaua miraculoasă. Femei ascunse sub voaluri dese, bărbați cu pălăriile îndesate pe urechi și cu gulerile ridicate, bolnavi de nădufuri. Pătimașii, uscații și păgubiții, toți făceau zilnic coadă cu speranța ca o mogândeață de femee, o să le dea pe leac, o să le găsească drumul spre isbândă și spre noroc. Angela, când intră în fumul acela și începu a respira duhoarea dinăuntru, voi să se reatragă, mai ales că toate căutăturele se'ndreptaseră curioase spre dânsa.

— Ce-ai căutat, ai găsit, îi șopti la ureche Veta, acum n'ai încotro, stai, sunt curioasă și eă, nu de giaba vine aici atâta lume.

Până se sucira, se'nvârtiră, unii mai intrară, alții mai ieșiră, așa că, la un moment dat, în odăița de așteptare mai rămaseră numai dânsele și un domn bătrân, dar îmbrăcat foarte elegant. Când îi sosi rân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dul să intre el la cărturăreasă, adresându-se către Angela, îi zise:

— Intră d-ta d-şoară, îţi dau rândul meu, ai viitorul înainte, mai poţi spera în ceva. Eu nu vreau să-mi ghicească nimic şi dinainte ştiu ce are să-mi spună: Nenorociri şi pagubă. Angela îi mulţumi şi căută a profita de această invitaţiune, căci în aceste locuri, îi venea greu şi ar fi dat multul cu multul să se vadă acasă.

Cum plecă, Angela, bătrânul se apropiă de Veta şi începu s'o descoasă. Dela ea află cine era, unde sedea, ce averea avea, la ce şcoală învăţase şi nici de cum nu voi să creadă că fata n'avea nici un păs, iar la cărturăreasă venea numai de curiozitate.

— Ştiu eu ce sunt drăcoaicele astea. Te-a legat la gard pe tine, dar trebue să aibă un ghimpe şi ea în sufletul ei.

— Pui capul, domnule, ce nu ştiu eu, eu care am crescut-o.

— Şi bani, are bani Arghiriadis, aşa mulţi cum spui d-ta?

— Da, încă nici nu ştiu dacă ţi i-am spus pe toţi, ce ştiu eu?

— Ai vr'un flăcău de însurat?

— Am, vezi bine, învăţat, sănătos, frumos...

— Ei atunci vino, cercetează, şi dacă i-o plăcea d-şoarei ş'o vrea D-zeu să se facă nunta, asta vrem şi noi.

— Şi cum vă zice dv. ca să-i spun eu jupânului?

— Care jupân?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Jupân Hristache, ce nu ştii? Eu sunt la d-nealor de ani şi aş putea...

— Lasă, lasă, şopti bătrânul, încreţind din sprincene, mă interesez eu, am grije... Băiatul meu cunoaşte familia.

— Aşa, ei foarte bine. Să'i spui să'şi dea toată osteneala ca să hotărască fata, întâi ea să vrea, la noi e pe dos. S'au întors vremurile. Acum fetele se mărită, mai ales cele bogate. Şi unde pui că-a noastră e singură Ia părinţi, şi are vârtos la ciorap.

— Ce spui? Arghiriadis nu mai are alţi copii?

— Nu.

— Ei apoi mai cărturăreasă eşti d-ta decât femeia asta, m'ai scăpat de încurcătură. Ţine adaose el, strecurând o piesă de cinci lei în mâna Vetei şi, ieşind pe uşe, zise birjarului: Ianoş sboară la Ghinsburg, samsarul din strada Udricani, lângă lavră, el îmi face afacerea, mâine, chiar mâine, o Doamne, ajută-mi Doamne!

— Dai şi tu, zise Angela ieşind dela vrăjitoare roşie şi preocupată de şirte-mărgărite, încurcat şi anost cu care îi împuiase urechile această femee, care ştia să speculeze, cu uşurinţă, naivitatea omenească,

— Aide acasă şi las'o la păcatele, d'ar şti ceva şi şi ar ghici ei ş'ar descoperi o comoară să nu mai stea în bârlogul ăsta, aide acasă. Ce palavre ţi-a spus? Mi se pare că mai multe ştiu să'ţi spun eu. Ţi-am găsit ginere, maică.

— Pe cine? Pe moşneagul ăsta?

— Ei aşi. Ce'ţi pasă. Are D-zeu grije. Nu'l rog eu în toate zilele ca să te văd la casa d-tale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce să mă vezi ? Cărturăreasa mi-a spus că-mi sunt cununiele legate, iar dacă mă mărit, bărbatul meu o să moară de moarte violentă.

— Dar asta ce-o mai fi ?... Prostii, pierdurăm vremea degeaba p'aici. Ce zic eu, nu e de loc de geaba. Boerul ăsta parcă'l cunosc şi n'am de unde să'l iau. M'a întrebat, m'a descusut de d-ta şi de măselele din gură, eu i-am spus toate cum sunt şi dânsul s'a lipsit şi de a mai da în cărţi. Dar un lucru însă, nu mi-a plăcut la el. De ce să se ducă la samsar şi să nu vrea să vorbească cu mine.

— Ai înebunit, Veto, aidem acasă, tu una ştii, una ţii, nu mă mărit şi pace, n'auzi ce'mi dete în cărţi ?

— Ti !... Frăţioare, aşa minte or fi având toate fetele, cari învaţă în şcoale, atunci noi proastele ce să zicem ?

— Voi sunteţi cu mult mai fericite, voi vedeţi până în vârful nasului, vă uitaţi numai pe faţă, noi ne uităm şi pe partea cealaltă a lucrului. Auzi să crezi tu ce ţi-a spus un ghiuj bătrân !

— Ei vei trăi şi vei vedea. Pe ce că zilele astea o să te trezeşti că te cere în căsătorie şi te măriţi, iar vrăjitoarea ţi-a mâncat banii zadarnic ?

— Ne prindem că nu, eu mă duc la călugărie.

— Păi ce fel, cum de nu : Maica precista nemţească. Să nu mă faci să te spun jupânului şi să dai de belea.

— Fă ce vrei.

— O să fac, vezi bine c'o să fac pe naiba în patru şi pe pofta nemţoaicelor tot nu rămâne. Iei ori pe Barbu că e băiat frumos şi înţelept, cum ţi-am mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

spus, ori pe feciorul boerului ăsta și uite'l știu și mor de ciudă că n'am de unde să'l iau. Mi-e cunoscut și după față, și după vorbă; iar numele-mi umblă prin gură. Ori cum D-zeul îl chiamă ?

— Vrei să'ți spun eu.

— Da.

— Satana.

— St l... cu dalde astea, că ne aude jupânul. Dă-te jos și să intrăm tiptil că ne-o fi așteptând cu masa ș'or fi foc de supărați.

* * *

Viața între soții Arghiriadis devenise imposibilă. Din cauza Angelei, zilnic erau certuri, nu le mai intra nimeni în casă, afară de Kivu și Barbu Coviltirescu, cari cercase a face, când pe moralistul, când pe inamoratul și totuși nu isbutise cu nimic. Când se credea mai sigur de isbândă, atunci își vedea nimicite toate armele. Când își pregătea discursul cel mai simpatic și mai convingător cu care să ceară mâna Angelei, atunci ea parcă era brodită. C'o vorbă, c'o faptă aspră îl făcea a se depărta. Cu cât trecea vremea, ea devenea mai uricioasă. De câteori se'ntorcea dela vr'o petrecere, sau dela vr'o serată, istorisea, în adins, tot lucruri ce îi făceau rău lui Barbu, care acum începuse a avea pentru Angela o pasiune sinceră cutoatecă nestabilitatea și asprimea caracterului acestei fete îi producea adesea silă și groază.

Intr'o seară, mergând la teatru, Coviltirescu, o urmări; din stalul său, privi roiul de curtezani, cari de-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

filară prin loja Angelei. Atunci ea îi păru mai frumoasă ca ori când și trebue să fi fost așa, deoarece mai multe ochiane se îndreptară în spre această figură blajină, care răspândea raze de candoare, dar în suflet avea venin. Cel care se așeză pe scaun în loje și, împreună cu toți, luă răcoritoare, fu Spulberescu. Angela convorbea mereu cu dânsul și părea plină de-o veselie cu care Barbu nu era obicinut s'o vadă. Cât ar fi dat s'audă aceste șoptiri, să'nțeleagă aceste râsete, cari i se'nfigeau în inimă și tăiau ca briciul.

La ieșire cine să uită la dânsul? Spulberescu îl salută radios; iar Angela își așeză la piept mănuchiul de garoafe albe pe care'l primise în loje, apoi, încântată și surâzătoare, ieși repede se suiră în trăsură zicând: „La revedere pe Duminecă".

Barbu, nu închise ochii toată noaptea și a doua zi, nu se luminase bine de ziuă, când se afla la Kivu. Lui îi destăinui toată simțirea și îi zise să se grăbească să ceară mâna Angelei, pentru dânsul, căci de nu, am presimțirea că această fată va fi ruina ei și a familiei. De-o lua pe Spulberescu se alege praful de averea lui Arghiriadis, îl cunosc bine pe el și pe ai lui, știu ce pot.

— Fii pe pace, zise Kivu, nu'l știu pe degete pe ciocoiul ăla? N'a aflat chiar și Hristache că sunt ruinați? Cum o să'și bage el cap sănătos sub Evanghelie? Ălora le trebue bani cu nemiluita, ipotecile și datoriele li sunt până în gât. N'o fi cumnatul năuc să intre în cârd cu ei.

— Fata, o cunosc eu, e grandomană, vrea să iasă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

din cercul lor, vrea să ia boer, om de viţă mi-a spus.

— Taci cu viţele, toate le-a mâncat filoxera, sunt ciuruiţi cu toţii. Boerii ? Iţi spuseiu. Ei nu fac alt decât să vâneze fetele cu zestre, spre a se cârpi şi mai rău se rup ; cu ele nu pot duce casă.

— Kivu şi Barbu merseră tăinuind către cârciuma lui Arghiriadis, dar nu găsiră acolo decât pe Zamfira, căreia îi spuse scopul venirei lor. Ea ar fi fost voioasă, dar cine se uită la dânsa ? Cine o asculta la ceva ?

— Ei, nu vezi Kivule, că sunt a cincea roată la car, cine mă întreabă ceva, cine mai ascultă în casa asta? De când a venit Angela, toate merg şi se întorc numai cum cântă dânsa. E vreme de când i-am zis eu lui Hristache de băiatul ăsta, dar el poate să sufle ? *„Fata tatei“*, ea ce-o porunci. Nu'l ştiţi ? Asta e răspunsul.

— Ia stai colea cu noi cumnată şi ascultă, ascultaţi-mă că doar sunt om cu judecată, am scaun la minte. Băiatul ăsta e cu viitor ş'apoi îi ştim şi măselele din gură. E de seama noastră, nu vă băgaţi în ciocoime c'o să vă dea slugile afară, când veţi duce pe la dânşii, aşa sunt ciocoii, până'şi fac treaba cu noi, apoi nu ne mai cunosc!

— Ştiu, toate le ştiu, le cântăresc şi le pricep bine, dar cu cine să te înţelegi ? Vorbiţi cu fata, ce mai încolo, încolo, văd că acuma aşa-i moda. Cine mai întreabă azi părinţii ?

— Şi că bine zici, dar treabă-i asta ? Şi când o scrintesc copii, cine trage necazul ? Tot mai bine era pe vremea noastră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ei dar, unde o zăbovi cumnatul că eu nu am așa multă vreme, mă duc la o bină, am tocmit cu oamenii, mă țin de vorbă. Tinere, vezi, ascultă, fă și cum zice Zamfira, ia-te bine pe lângă fată, știi d-ta, o să te'nvăț eu ce să-i zici?

— N'am talentul ăsta, dar o să încerc? D-ta știi că eu nu țin la bani, țin la dânsa și aș vrea s'o duc pe-o cale bună. Simt c'aș avea puterea asta și apoi mi-e și dragă, cucoană Zamfiro, aș avea și eu, în d-ta, o mamă...

Zamfirei îi pică o lacrămă, prima poate de înduioșare și dându-i mâna, pe care el i-o sărută, zise lui Kivu:

— Aidem sus, mai întârziază si d-ta, cumrate, mai pune o vorbă bună, nu vezi, băiatul ăsta mă făcu să plâng.

Când Kivu și Zamfirița se îndreptau spre locuința Angelei, Hristache și cu samsarul Ghinsburg, intrau în prăvălie.

— De, nu-ți spun eu, unde m'oi întâlni să'mi spargi capul cu bastonul ăsta, zise ovreiul, ridicând în sus bastonul, în fața lui Arghiriadis.

— Lasă-mă în pace, jidane, c'o pățești cu mine, eu știu mai bine ca tine, ciocoii toți sunt tinichea, toți te încurcă de nu-ți mai găsești capul.

— Așa să am eu bine, dacă n'am spus adevărat: Moșia Spulberescului face cinci sute de mii de lei, cum te văd și cum mă vezi.

— Eu te văd bine, dar tu care te uiți cruciș?...

— Cruce să mă fac, uscată, iu ovrei, dacă nu spun adivăr, și ce'ți pasă? Ipotecă în primul rang, după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

credit. Acolo e numai cincizeci de mii, d-ta mai dai o sută de mii şi nu te doare nici capul. Afacerile sunt afaceri, mie-mi arunci acolea ce-i vrea, n'am frică. Unde pui că o parte din zestrea d-şoarei vine asigurată şi intri şi în neam mare, dijă. Pi viaţa mea. Cine nu vrea azi să ia un Spulberescu ? Socoteşti d-ta că bueri aşa mari se găsesc pe toate drumurile ? Să mor dacă nu vreau eu noroc, binele ca la fata mea, aşa să am bine. Am şi iu copii, opt să-mi trăiască. Să'i vezi când mă duc seara acasă, toţi mă caută la buzunar. Le duc smochine, begală, prijituri ce pot şi iu, după cum merge afacerea. Aide, zi o vorbă să facem târgul dijă, fă-mi o bucurie, duc diseară la balabustă o sticlă de votcă, pi viaţa mea !

— Bani îi dau, moşia am văzut-o face, băiatul l'am cumpărat eu. Aseară am fost la teatru, a venit la noi în loje, îmi place. E obraz subţire, nu prea se potriveşte cu breasla noastră negustorească.

— Si ce pierzi d-ta, atâta mai bine, întorci spatele la mojici, n'ai destule parale, azi boer e cine are la chimir.

Cine-i mai mare ca d-ta; întreabă toată piaţa. Cine nu cunoaşte pe chir... asta pe cuconu Hristache Arghiriadis ? Iu nici nu ştiam măcar adresa şi m'a îndreptat aicea toţi. Te ştie şi un copil. Să-mi sară ochii, dacă nu eşti d-ta mai cunoscut ca un mitropolit, ca un ministru, frate, ia uite, prăvălie, grădină, case. Pe miniştrii, cine-i ştie ? Şed la hotel, nişte pârliţi, trăesc din leafă şi, până să afli de numele lor, cade guvernul. Iu să nu ştiu ? Unul e Şloim Ghinsburg. Toţi mă chiamă, toţi mă strigă : Şioimulică dragă ? Şloi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mulică, dacă le trebue bani cu împrumut și când n'au nevoe, nici nu mă cunosc, atunci suut jidan puturos. Și eu put? Na, te uită, put? Săpunul pute, pe viața mea.

— Puți tu, a minciuni, zise Kivu, care intrând pe uşe, dete cu ochii de Ghinsburg. In încurcături ai venit să'l bagi, jidane, pe cumnatul, spune drept că te iau de barbă și te dau afară.

— Iar începi? Ce are omul ăsta cu mine, unde mă vede nu-mi zice niciodată o vorbă bună?

— Pentrucă unde ești tu, nu ești nici odată pen-o faptă frumoasă, ci pentru o potlogărie. Nu vezi mutra asta, n'a făcut-o D-zeu așa pocită de geaba. Să n'asculți, cumnate, orice ți-o propune Șloim, să n'asculți că te bagă iu vâltoare.

— Cine te-a întrebat? Parcă o să te întrebe bueru pe d-ta. Face ce-are gust. E destul de înțelept și de privăzător. Starea asta i-ai dat'o d-ta, ori a făcut'o singur și v'a procopsit pe toți.

— Ei, e obrasnic jidanul și pace.

— Afară tărtane, strigă de-odată Haralambie și Tecșan, cari intrau pe uşe,

— Iacă mă duc acum, nu strigați așa ca nebunii, parcă nu plec, parcă nu vin, când o să mă cheme iar bueru? Iacă merg, ce vă pasă, dacă stau? St!... tăceți, pi viața mea, dacă am mai văzut așa câini.

— Afară jidane, afară, ieși că te cujbim, strigară toți, trăgându-l de haină.

— Merg, să vă meargă bine, iacă buerii toți îmi zic: Șloim, dragă Șloim și nu mă întind de haine, mă mângâe pi perciunii din barbă ș'atunci eu ghicesc ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sumă le trebue, așa să am parte de copii, dacă nu le citesc în gând ca în carte.

— Mișcă-te târtane și nu ne mai îndruga, moș pe groș, știm noi, că voi le-ați mâncat capul, i-ați adus la peire.

— Dacă ni'l dă de ce să nu'l mâncăm ? Noi nu cerem, ei ne dau, așa sunt ciocoii, nu lihniți și săraci ca noi.

— Ieși că te turtim pestrițule.

— Ica m'am dus și ce o să vă pese vouă, când o să vin ? Ce o să câștigați voi, eu știu că buer Hristache are să mă cheme și o să rămâneți mufluji. Ce știți voi de treburile noastre ?

— Tu și treabă, unde intri tu, intră părădăul, câtă lume n'ai lăsat în sapă de lemn ?

— Iu, am plecat Kivule, cine te'ntreabă ? Bueru n'are nevoe de tine, are cap bun, zise Șloim, ieșind și făcând un gest prin care arăta că s'au înțeles. Mâine, după prânz, vin cu cine știi. Să ne vedem sănătoși, pi viața mea !

* * *

Când intră Kivu și cu Barbu la Angela, tocmai ieșa d'acolo Spulberescu și c'o doamnă în vârstă, probabil mamă-sa. Barbu, voi să se retragă în dreptul porței, însă Spulberescu îl salută, în mod prietenesc, de pe scară, apoi, dând mâna femeei care'l însoțea, suiră în cupeul din fereastra căruia, îl mai salută încă-odată pe Coviltirescu, care, fierbând de gelozie, zise lui Kivu să se întoarcă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— D'aştia îmi eşti ? Dai înapoi dela războiu ? Acum să te văd. E vorba de luptă aici. Care pe care ? Ăsta e un : *Frige linte*, care se bizue pe numele lui babacă-său şi d-ta eşti un om, care ai înţelepciune, tinereţe, sănătate şi ştiinţă. Cu D-zeu înainte. Mergi, îndupleacă pe sălbateca de nepoată-mea, peste puţin mă întorc şi eu. Să ne vedem cu bine.

— Angelo ţi-aduc un musafir. Primeşti, zise Kivu, introducând pe Coviltirescu care, galben ca ceara, înaintă către d-şoara Arghiriadis.

— Da, da, cu plăcere, zise Angela, care, dând mâna lui Barbu, îl conduse în salon.

Barbu intrând, era aşa de impresionat, de vizita lui Spulberescu, încât îi rămase pe buze tot discursul înfocat ce'şi pregătise, spre a cere mâna Angelei, la care acum se gândea mai mult ca oricând, căci Coviltirescu începuse a înţelege că ea va prefera mai bine un nume de familie mare, decât un om de inimă şi de talent.

Angela înţelese această situaţie şi dându-i încă odată mâna, l'aşează aproape pe scaun, căci părea acum ca'nlemnit.

— Ş'aşa... zise el, după ce'şi reveni în simţiri, acum am început a ne-avânta în spre lumea mare, sărmanii de noi şi de noi !

— Este prea adevărat că, pe zi ce trece, înţeleg că trebue să fac toate sforţările, spre a mă vedea ieşită din mijlocul în care trăesc. Mărturisesc că, de când am început să merg în lumea aleasă, am văzut deosebirea ; n'aş mai pute să mă împac cu lumea de rând...

— Angelo, ideile d-tale sunt greşite, cercetează

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi vezi că oricine a căutat să iasă din cercul său, a fost nenorocit şi aristocraţia şi blazoanele sunt lucruri banale, mai ales în ţară la noi, unde astfel de titluri şi de vanităţi sunt abrogate prin lege. Nobleţea cea mai mare este inteligenţa, munca cinstită şi inima curată şi iubitoare.

— Vorbe... Şi unde, în care om se găsesc toate aceste calităţi?

— In băiatul ăsta, zise Kivu intrând şi dacă el nu ţi-a spus'o până acum, ţi-o spun eu şi când ţi-o spun eu, ţi-o spune şi cumnata, care şi ea e tot de părerea mea. Lăsaţi gărgănii şi intraţi în rândurile noastre. Ştiu eu, v'au intrat ciocoii în suflet, aţi rămnit la poleiala lor, dar o să vedeţi voi ce costă.

— Fie, nobleţea mie-mi place şi o să-mi dau toată osteneala ca să intru'n ea: Vizite, primiri, baluri, serate; *fiew'oclok*... Călătorii în streinătate...

— Ce zadarnicii! Ascultă pe Moş Kivu, n'ai să nemereşti vatra asta, taraba aia de unde au ieşit isvoarele cu cari te semeţeşti şi lumea de care fugi.

— O urăsc, mitocănia ei, mă strânge de gât.

— Mi-am făcut toate datoriele şi uite, încă odată, nu mă sfiesc a'ţi spune că ai să te căeşti, ai să suferi mult de pe urma nechibzuinţei tale, căci, după cât am înţeles, fericirea ta crezi c'are să fie într'o legătură făcută în lumea mare, cum ziceţi voi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— N'am hotărât încă nimic, nu mai mă dojeni zadarnic. Ce obiceiuri urâte aveţi. Mama face tot aşa.

— N'ai hotărât, dar socoteşti că eu dorm, nu văd ponirile voastre? Maică-ta are dreptete şo să'ţi pară rău de n'o asculţi.

— Lasă-mă, numai m'ameţi, Kivule. Du-te 'ncolo la D-zeu.

— Ei nu vă place adevărul. Ştiu eu, dar vei veni la vorbele mele. Să rămân eu proroc mincinos, dacă n'o fi aşa. Ai, ce zici Barbule? Văd c'ai tăcut de tot. Să mergem băete, că tot degeaba stăm aici.

— Ascult vorbele d-tale şi-mi pare că grăeşte un sfânt... Să mergem, ai dreptate, noi suntem pleavă... nimicuri... ce are a face!... Nu ne-am născut în leagăne de mătase, prin urmare nu suntem oameni. Of! Cristoase, Cristoase şi tu nu eşti de neam, căci te-ai născut în staul.

— Mai rămâi, d-le Coviltirescu, acum văd că eşti şi d-ta de părerile d-lui, nu mai avem ce discuta, dar poate c'am să'ţi cer vr'o consultaţie de avocat. Cine ştie!

— La ordine d-şoară, numai de-aş fi capabil să fiu de folos, dar mai bine să n'ai nevoe. Judecăţile sunt grele, în orice caz pe d-ta aş vrea să te apăr şi să te scap dintr'un proces criminal dela juraţi. Ce bine ţi-ar şedea între sentinele pe banca acuzaţilor, zise Barbu, amărât şi indreptându-se spre uşă.

— Dar ce ţi-am făcut eu, de-mi doreşti atâta bine?

— Nimic, ai sfărâmat un ideal şi atâta tot, eşti criminală.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— O să te căești, adaose Kivu, o să'ți mușci mâinele, fată dragă.

— Socoteala mea, Kivule, lasă-mă că m'ai năucit..

* * *

Afacerile mergeau bine, Șloim isbutise să convingă pe Arghiriadis și să'l dispue în favoarea Spulbereștilor, iar Angela, din zi în zi, să prindă simpatie de Nicușor. N'a fost greu, căci el neavând nici o ocupație și fiind crescut în streinătate, știa să'i înșire vorbe dulci de cari plac femeilor, să se arate generos, blajin, cochet, elegant, măcar că tot ce-avea pe dânsul fusese cumpărat pe datorie. Zilnic era oaspetele lui Arghiriadis și niciodată nu venea cu mâna goală. Intr'o seară, pretextând c'a petrecut în familie, câștigase la club o mie de lei și propuse Angelei, peste câteva zile, să facă o excursie de plăcere la Constanța, sau la Sinaia, unde se aflau și neamuri d'ale sale la cari el o va prezenta, căci toate țin s'o cunoască.

— Ei aș, ce Sinaia, zise Hristache, mai bine mergem la vr'o grădină.

— Cum voiți, eu sunt la dispoziția dv. și voiu sacrifica totul, numai spre a face plăcerea d-șoarei.

— Plăcerea mea e mare, ah, cât am visat'o, cât am dorit'o și d-nealor n'au voit niciodată să mi-o satisfacă. Of. Zăpăciților!

— Vom merge unde doriți.

— Dar vezi, drumul, cheltuiala, hotelul...

— Totul mă privește pe mine.

— Ei așa, e altceva mergem, mergem, cum de nu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Trenul de plăcere pleacă la trei și jumătate, fiți gata, cu vin să vă însoțesc și să vă conduc. Vă voiu servi de călăuză.

— Cum d-ta știi p'acolo? Ai mai fost?

— Cum de nu: Mamaia, viile, Techir-ghiol, casinul, știu peste tot.

— Ce fericire, ce fericire, zise Angela și'ncepu a se pregăti, din când în când, dând ordine mame-sei și potrivindu-i pălăria, îi șoptea:

— Vezi, nu te găti iar cu o sorcovă, să râdă boerul de tine.

— Nu mă mai tot soceri că mi s'a urât, mai bine v'ați duce fără mine.

— Ei aș, se poate, zise Hristache, asta nu se cade ș'apoi pe gratis cine nu merge, când te-aș mai fi cărăbănit eu pe tine la Constanța, ai tu nas de plimbare?

Sigur, eu nu merit nimic, fiindcă m'am ars și m'am prăjit ca să vă fac stare, voi să trăiți! Of!... Moarte unde ești!

— Iar alaiu? Liniștiți-vă c'o să vină omul ăla.

— Vie, dar ce faci cu el, îl iei, ori ba?

— Oiu vedea eu ce fac; la drum se cunoaște omul, fiți și voi mai cocheți, mai eleganți, mai altfel că'mi faceți rău, când vă văd alături cu boerul. Of! Doamne, Doamne scapă-mă!

— Suntem cum ne-a lăsat D-zeu, ziseră ei triști și urmară pe Angela, care, auzind clopoțelul, alergă să deschidă.

— Intr'o birje curată sui pe cucoana Zamfira cu Angela, iar în cealaltă iute se urcă el cu Hristache,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care nu înțelegea de ce n'au stat toți la un loc, el dinainte pe scăunel.

— Ce risipă ! Clasa III-a n'ajunge tot d'o dată cu I-a ? Doar că scaunele sunt puțin mai tari și lumea puțin mai soioasă. Capriții boerești, îngână Arghiriadis, iar Angelina se încruntă și făcea semn, când cu ochii, când cu mâna să tacă și să se mulțumească că e de pomană și frumos, cum n'a gândit. Zamfira să făcuse ghem într'un colț și nu sufla nici cârc. Se uitau toți pe geam. Apunea soarele. Peste holdele întinse plutea ca un zăbralnic străveziu, o ceață ușoară sub care se pitulau, în cearcăne rubinii, cele din urmă raze. Sburau, țipând, prigoriele'n aer și, în stoluri, se îndreptau în spre Bărăgan. Ca un chilim vărgat uriaș de lână mătăsoasă țigae se destindeau, în nemărginirea câmpului, lanurile bogate și mănoase. In mătasea argintie a porumbului se'nfășurau cărăbușii ; pe ramuri plăpânde și îmbălsămătoare de sulfină se legănau fluturașii, beți de soare, de parfum și de iubire ; iar greerașii și lăcustele săreau, ca voind să întrearcă trenul și de ciudă, se ascundeau sub foi de romanițe. Peste marea de belșug, ochiul s'aruncă și este farmecat de frumusețe, pieptul se deschide larg și soarbe aer curat și parfumat. Călătorii, cari merg la Constanța, pentru afaceri, stau cu ochii pironiți în ziare, iar cei cari ies din orașul nostru ars, murdar, fără priveliști și fără orizonturi pitorești, își port privirile peste spice aurii, peste holde smăraldii, peste ceruri azurii, îmbetite de raze clăi de aur și de argint.

In stații, praf și grabă, pachete și geamantane, femei, bărbați și copii, tipuri streine s'amestecate, sam-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sari, hamali și bragagii, care cu producte, care cu vite slabe și degenerate. Hristache și Zamfira, după ce au mâncat tot ce cumpărase Spulberescu, de legănarea trenului și de aerul acesta subțire și curat, cum nu respiraseră ei nici odată, adormiseră. Angela sta la geam și privea cum din văpăi scânteetoare se înălța pe ceruri, rece și stingheră, luna.

Nicu luând-o de mână o întrebă: La ce vă gândiți d-șoară.

— La ăștia cari dorm aici și mă fac de rușine.

— A da, credeam că la frumusețile naturei, la imensitatea, varietatea și bogăția acestui câmp, la...

— Bogați suntem și noi, dar ce folos!

— Spulberescu, plictisit de rolul său, rămase puțin pe gânduri, apoi cugetând la instrucțiunile tatălui său și'ale lui Șloim, se'narmă iar de toată răbdarea, căci, cu orice preț, el trebuia să placă Angelei, altfel erau pierduți.

— D-șoară, ziceați că sunteți curioasă să vedeți marea.

— Da d-le.

— Sunt încântat c'am putut să vă satisfac această plăcere, veți asculta suspinele ei, veți vedea ș'asculta valuri și șoapte, unde și talazuri. Poate observând'o, cum se chinuește ea, veți înțelege și veți prețui și svârcolirile sufletului meu!

— Zamfiro, auzi ce zice ăla Zamfiro, ce frumos vorbește fetii, are guriță de aur!

— Vorbește da, vezi să nu fie așa dulceag pentru zimtuiții tăi, îi cunosc eu pe Spulberești, te-a dat gata ovreiul, pe mine mă trăgea inima mai bine de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Coviltirescu, om de seamă noastră. Sărac și curat. O să te căești amar, ei trăi și'ei vedea!

— La gara din Constanța, Spulberescu, zări mulțime de cunoștințe, însă sfiit se pierdu printre mulțime, căci nu-i venea ușor să stea la rând cu familia lui Arghiriadis. Se suiră repede în trăsură și merseră la Hotel Carol, oprind două camere cu vederea spre mare, apoi, depunând acolo ce aduseseră cu dânșii, coboară pe terasă ca să ia masa. Hristache, Zamfira și Angela, îl urmau tăcuți și ca transformați, parcă nu mai erau ei. Spulberescu comandă bucatele cele ma gustoase și vinul cel mai bun. Toți se uitau la el, dar mai ales Arghiriadis pe care Nicușor avea grijea, observând aceasta, să'l asigure mereu că el va ridica toate cheltuelele.

— O viață are omul, boerule, așa-i că e frumos aici, unde v'am adus?

— Frumos, dar scump, i-a te uită: un leu porția de mâncare, doi lei sticla de vin, unde ieșim? Mai se plâng mușterii la noi în prăvălie, optzeci de bani turburelul și porția douăzeci, și...

— St! Taci ată, pentru D-zeu, ne-aude lumea, iar vrei să știe cine suntem, mare onoare!... Cârciumari? Of, Doamne, doamne ia-mă!

— Nu vă turburați d-șoară și priviți în largul mării, aici e loc să ne'necăm toate amarurile, fiecare are pe suflet câte ceva, dar să uităm și să ne'ntoarcem privirea la acest spectacol frumos și măreț al naturei. Te uită cum iese luna din mare, parcă ar fi o mândră crăiasă, înfășurată în mantie de raze, presărate cu pietre prețioase, cari scânteiază se desprind rânduri, rânduri, cad în unde și ele le tremură, le lea-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gână, apoi se pierd în funduri de valuri... Seninătatea acestei nopți de vară nu e așa că ne umple sufletele de speranțe ? Dar luntrele ușoare, cari alunec în noapte, se pierd sub aceste dungi aurii de raze și sbor purtând departe de sgomotul lumii pe cei ce se iubesc, nu le invidiați ? Aidem să luăm și noi o barcă și să mergem acolo, să ne pierdem în depărtări, și'n tăinuiri de valuri albastre și călăi, să despicăm nemărginirea, să fim fericiți, fericiți!...

Când își întoarse capul Spulberescu, Zamfira și Hristache, adormiseră pe scaune, iar Angela sta rezemată de balconul terasei și plângea...

— Am scăpat de sărăcie și de sigîlul portăreilor, zise în gând Spulberescu și apoi se apropiă încet de Angela, îi luă mâna și i-o sărută, ea transportată i-o dete și îi zise râzând printre lacrămi :

— Voiu fi a d-tale, nu mai stau la gânduri nici un minut. Sunt trei luni de când te cunosc și m'ai subjugat și cu manierele și cu simțirea-ți poetică. Nu-i vezi, între ăștia ce să mai fac ?

— Știam, știam, dragă Angelo, dă-mi voe să te numesc așa, că tu ești o perlă și că numai eu voiu fi omul care să te pot face fericită, să'ți îndeplinesc gândurile, să te ridic acolo unde tu meriți să stai. In acest moment servitorul i-aduse o telegramă pe care el o citi, după ce ceru voe, apoi o strânse și'o puse repede în buzunar urmând : Ia-tă tata, parcă fuse ghicitor, mă felicită de ideia ce am avut d'a veni aici și mă întreabă dacă am isbutit să intru în grațiele tale.

— Bine potriviiu minciuna, gândi el și iar sărută

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mâna celei care era să fie salvarea neamului, cu toate ca'n inima lui, pentru ea, el, nu hrănea nici o urmă de iubire și de trei luni juca așa comedie, numai sfătuit de tată-său și'npins de lipsa și de sumedenia creditorilor de cari, zilnic, tată și fiu, erau protestați, lucru ce tată-său i-anunța și telegrafic.

Hristache deșteptându-se, trezi si pe Zamfira, apoi văzând pe Angela în brațele lui Spulberescu, scoase din buzunar basmaua cadrilată și, de bucurie, începu să plângă zicând: Amin și ceas bun! D-zeu să vă dăruiască viață fericită, copii mei.

— St!.. Taci tată, nu striga așa că ne faci de rușine.

— Ce face? Nunta e o taină sfântă, cu nenorocire, zise el, turnând vin, bând și iar închinând.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PARTEA II-a

Ghemuit în vârful patului stă lângă o masă rotundă Arghiriadis şi număra la hârtii, când intră înnăuntru Veta şi anunţă pe Barbu Coviltirescu. Grecul, strânse iute banii, îi băgă'n buzunar, apoi, lepădând halatul, îşi aruncă pe umeri o haină, îşi puse papucii şi ducându-se către Coviltirescu, îl luă de mână, îl pofti şi plin de amar îi zise:

— Credeam că nu mai vii, c'acum doar în d-ta mai îmi este toată nădejdea.

— Ei, ce pot să fac eu? Slab, lucrurile merg greu, foarte greu, ce să'ţi mat ascund? Moşia Spulbereştilor a scos'o în vânzare creditul pentru două sute de mii de lei, d-ta vii în rangul al doilea, el a vândut tot după ea şi-acum să vedem la licitaţie ce-o ieşi. Eu, după cum am văzut'o, nu face parale multe. Moşie de munte: smârcuri, dâmburi, maluri sterpe, şanţuri, vârtoape, hăţişuri, viroage, codru des, pădurice şi...

— Ei vezi, are pădure, are păcură, are...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce d-ta crezi c'a fost prost, pădurea e rasă, locurile petrolifere vândute, așa că e puțină speranță. Ce să'ți spui?

— Dar ce să mă fac, ce? O D-zeule, blestemat ceas!

— Am auzit; toate veștile astea dureroase, mi-au sosit în streinătate, unde știi c'am plecat trist și disperat.

— De ce te-ai dus, de ce m'ai părăsit, poate că de'ți băteai capul mai mult, nu greșeai așa de rău, nu mă storceau atâta hoții de Spulberești.

— Ce era să mai fac? Angela m'a respins și m'a desprețuit; d-ta asemenea, doar sărmana cucoana Zamfirița era pentru mine, dar și pe ea ați nesocotito, ați alungat'o, ați ucis'o!

— Așa e, așa e; din clevetiri și din minciuni ne-am trezit vrăjmași la cuțite și... nu mai pot, nu mai vreau să-mi aduc aminte! Ce blestem, ce suferință!

— Ei și cum s'a întîmplat, cine era pricina tuturor zavistiilor?

De ce s'a răpus biata femee?

— Nu știu, nu știu, păcatele mele, nu știu.

— Ce nu știi, nu știi, spune adevărat, zise Veta, aducând dulceața și cafeaua, spune că odrasla d-tale d-șoara Angelina, fata tatii, care ne-a mâncat viața la toți și domnișorului ăsta, că și el a suferit de pe urma ei, știu eu. Spune, spune drept, n'ascunde că nu e strein.

— Oh!... Mă dusesem, fătul meu, jos să iau bani din tejghea ca să împlinesc două mii de de napoleoni, aur pentru copii s'aibă de drum, până să fac fișicu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rile. până să mai spun lui Panait ce să facă în timpul cât voiu lipsi eu la gară să'i petrec, ce s'o fi întâmplat între ele nu știu că, d'odată, am auzit niște țipete grozave și am văzut pe Angela alergând pe scară și strigând: doctorul, doctorul!... Zamfira căzuse în mijlocul casei, parc'o văd, am frecat'o cu oțet, am afumat'o cu cârpă aprinsă. Ce nu i-am făcut ?... Când a venit doctorul, era târziu. Murise.

— Să spun eu cum a fost, domnișorule. De când a venit în casa asta fata noastră, că pe mâinele mele a crescut, au început certurile și bătăile, chinurile și zavistiile, zăzănii și ură de necrezut. Răposatei i s'a tăiat inima, mai ales când a văzut că ia pe Spulberescu, spulbera-i-ar D-zeu zilele lui, cum le-a spulberat el p'ale acestei sfinte femei.

— Sărmana, eu o iubeam ca p'o mamă!

— S'aveai dreptate că ea era bună, fusese bună, dar'și coclise și ea sufletul și nu se mai împăca cu nimic. Când să plece tinerii, da și ea sfaturi, ca o bătrână, ca o mamă, dar cine s'o asculte ? Bolnavă, nemâncată, amărâtă rău, dela nuntă, oropsită, bătută de d-nealui și înfruntată de fii-sa, i s'a tăiat inima, a picat jos și a murit. Ce crezi că e omul ? Rabdă, rabdă, până'ntr'o zi. Așa o să pic și eu că m'am săturat, zise ea plângând și ducându-se s'adune rufele ce erau întinse p'afară.

— Nu știu ce a dat peste casa asta și peste noi toți.

— Ce și d-ta ești amărât ? Eu te credeam omul cel mai fericit din lume. Nume mare, avocat vestit,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

femeia pe care ai luat'o in căsătorie destul de avută.

— Avuția? Nu face fericirea. Gloria? E încă și mai rece. Ce-mi folosesc mie toate acestea, când, după atâta muncă, dupa atâta suferință, am ajuns unde sunt și sufletul meu e gol, el nu se va umple niciodată. Vezi n'ar trebui să ți-o mai zic acum, când ești atât de amărât, dar mie n'ai vrut să-mi dai pe Angelina, zicând că sunt un tânăr prea sărac și necunoscut. Ai ținut să iei băiat de familie, băiat cu nume mare! A, prietene, numele cel mai mare este acela care nu este pătat cu nimic, acela care-i făurit din muncă, din cinste și din omenie. Eu am câștigat, cum știi, un proces mare ș'am plecat d'am luat doctoratul la Paris, căci la d-v. nu mai aveam nici o nădejde. Soarta nu a voit să urcăm scări potrivite cu spinările noastre, ne-am întins unde nu era de noi, ne-am nenorocit cu propria noastră voință. Mărturisesc că eu simțeam multă dragoste pentru Angela, dar mă temeam de caracterul ei și, să nu te speri, de educația greșită pe care i-ai dat-o.

— Fata mea? Un înger?!...

— Lasă că știu eu cum era și ce fire avea. Îi făgăduisem s'o călăuzesc, s'o îndreptez pe calea cea bună, apoi, luată în căsătorie să fac din ea un model de femee, dar împrejurările și d-v. voiați altfel.

— Vai, vai, ce greșeli ne iertate! Ce pagubi, ce chin!

— Stiu, înțeleg. D-ta bătrân, lupți singur cu toate, Kivu om cinstit, care'ți era mâna dreaptă, bănuit că te fură și te'nșală, lucru la care sunt sigur că el nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

s'a gândit. Îl cunosc pe Kivu. Angelina cheltuește să țină rangul lui bărbatu-său, eu însurat, vrând nevrând, c'o ciocoiacă, plină de bani și de gărgăuni, biată cucoana Zamfira, moartă, căci a voit dreptatea și cinstea. Acum bine-i așa? Stai surghiun.

— Bine, ce bine, mă'nșală și mă fură toți.

— Eu n'am să te fur și am să te-ajut mereu, pentru o amintire.

Am iubit pe Angelina și'n amintirea ei, voiu face totul, dar e greu, greu de tot ți-o spun, căci ce să iei lui Spulberescu? Dacă la licitația moșiei nu ese mai mult decât ce datorește credetului, ce te faci?

— Cum se poate?

— Iacă bine. Nu se găsesc amatori să dea mai mult, d-ta zici că n'ai bani să supralicitezi și uite, necazul gata.

— Nu mai spune că m'am săturat. Va să zică eu sunt ruinat cu desăvârșire, strigă Arghiriadis, plângând cu hohote. Barbu căuta în zadar să'l îmbărbătezе, el plecă îndată ce veni Veta, care intră prin casă s'aducă lampa, căci se negurase.

— Strici la toate, zise ea, zadarnic plângi acuma; rabdă, căci dela fată ți-au curs toate necazurile; dela dânsa, care acum nici măcar nu'ți scrie.

— Tacă'ți gura neroad'o. Ce nu-mi scrie mereu: la Paști, la Crăciun, la lăsatul secului, la ziua mea...

— Dar de încurcăturele, de nădufurile astea pe cari ți le-a făcut cu Spulberești, așa-i că nici că se dă'n pomeneală.

— Nu, nu ți-am spus că nu.

— Ciocoi afurisiți, ochi n'am avut sa'i văd și nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

m'am înșelat! Am zis, am strigat să dați fata după domnișorul Coviltirescu, dar cine s'a uitat la mine? Am crescut'o colea pe brațele mele, am făcut'o mare iar când i-am dat vr'un sfat că de, țineam la dânsa, par'că era a mea, știi că eu n'am pe nimeni decât pe D-zeu și pe d-v., țipa, bătea din picior și mă dădea afară.

— Dar pe mine, dar pe mine, Veto!

— Pe d-ta? Uite, zău uneori, nu mi-e milă. Mai bine la noi la țară. Tremură fetele înaintea părinților, au teamă, au rușine, dar aici ce-am auzit eu, vai, vai!...

— Ce să'i fac Veto, Vetișoară, n'ai văzut că dacă am certat'o și am piersicat-o puțin, eu și biata răposata, ea a băut otravă?

— Ai fost slab jupâne, slab, pe dânsa o suiai în cap și pe biata jupâneasa Zamfira o băteai și'o răstigneai ca pe tâlhari. S'a dus ea din casă, s'a dus norocul nostru. Copilul!... Crești pui de șarpe; te stoarce pe d-ta ca să dea bărbatului, un strein, o secătură, stricat, bețiv, cartofor, neam blestemat!

— Veto!...

— Zi-mi ce'i vrea, dar uite, nu pot să tac, nici nu pot uita chinurile, sbuciumările și moartea bietei jupânese Zamfira. Glumă e?

— Veto, Veto, nu mai mă face i-ar să plâng.

— S'a dus binele nostru, merg rău toate din pricina fetei... are și ea copii...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— St, taci Veto, taci!... Fata tatei. Păzește-o Doamne, păzește-o, îngână grecul, căzând în genunche și făcând semn Vetei s'aprindă candela la icoane...

* * *

In primele zile ale căsătoriei lor, Spulberescu, își dete toate silințele să'și ascundă cususurile și să pară soției lui cu totul altul decât aceia ce era. Orele de curs le petrecea regulat afară din casă să'și dea aere de student, ascuzând, cât putea mai bine, lenea și incapacitatea sa.

Zilele și le petrecea bătând stradele Berlinului și casele vechilor sale cunoștințe ; iar serile nu ieșea din casă decât să petreacă cu amicii săi, așa că arare avea timp pentru Angela, care văzându-se departe, în streini, începuse s'aprecieze bunurile țării sale. Incetul cu încetul, tăia din luxul său, spre a plăti lui Nicușor taxele la examenele la cari cădea regulat. Veniră apoi doi copii, în doi ani, veni răceala și încurcăturele în cari zilnic o băga Spulberescu. Cât țineau banii trimiși de Arghiriadis ținea și drăgălașia conjugală, dar de îndată ce aceștia se sfârșiau, Nicu devenea posomorât, anost, mut, arogant și nemulțumit.

Rostul casei, Angela de unde să'l cunoască, mânca ce'i dau nemțoaicele și acum îi era dor de bucatele suculente și gustoase dela vatra părintească. Ce n'ar fi dat să le mai aibă ? La înjghebarea menajului, la conducerea zilnică a casei cu cine să se sfătuiască ? Nicu era dus toată ziua la Universitate și apoi el ce știa mai mult ca dânsa ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Câțiva prieteni ce aveau toți le picau pe masă; Angela se simțea mândră, căci pe toți Nicușor îi recomanda că sunt de viță nobilă.

De câte ori era vr'o petrecere la dânsa, ea scria lui Arghiriadis, descriind-o cu culori foarte vii și încheind cu: dragă tată, nu mă lăsa, trimite-mi bani, aștept urgent. Voiu marge în vizită la conți, baroni, marchizi, la bal, la teatru și-mi trebue rochie, pălărie, ghete... Să nu mă lași!...

— Fata tatii, auzi, auzi ce onoare! De sigur c'o să pună la gazetă ș'o să-mi trimeată și mie și la Ianina la Patrida.

Ce o să zică rudele, prietenii? Mulți o să crape de nacaz: Hristache dragă, halal, ai strâns, ai muncit dar ai avut parte, își zicea el, în sine, citind scrisorile Angelei și iute alerga la poștă și mișoarele sburau, sburau...

Cine să'l sfătuiască să-i deschidă capul de ruina în spre care singur alerga?

Câte odată Veta se da de ceasul morței, văzând atâta risipă, îl ținea de rău, arătându-i, pe șeart, învederându-i povârnișul ce apucase, spre drumul ruinei.

— Greu, e greu, n'am ce zice Veto, dar ginere-meu o să se întoarcă dăctor, o să câștige... o să...

— Da, da, parigorie de om bolnav, zi mai bine c'o să te lase lefter, în sapă de lemn.

— Ei și, n'o să mă țină tot el?

— Tragi nădejde ca spânul de barbă. Să dea D-zeu, dar eu văd că umbli cam des la sipet. Ai dat de fundul ciorapului, ia seama ce faci, rămâi pe drumuri la bătrânețe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Taci din gură, neroad'o.

— Iaca tac, dar m'am speriat. Nu trece o săptămână bani, nu trece alta bani și iar bani. Apoi cu neamurile de aici zici că ai dat iar de necazuri. Ce te faci ?

— Taci cloanțo, n'auzi ?

— Iacă tac, dar o să te încurci rău, vezi să nu ajungi ca Hagi Vasile să'ți dai sfârșitul la Azilul Brâncovenesc, p'aia urmă ai pornit. Ăla a dat, a dat copiilor tot ce-avut, apoi la bătrâneţe, îl mânca ăla și ăla și nici unul, din cei zece copii, n'avea loc pentru tatăl lor. Scârbit, agiul s'a dus și a rugat pe prințul Bibescu de i-a dat o fărâmă de acioală. A murit, sărmanul, pe căpătâiu străin și a fost îngropat cu talerul...

— Br... Lasă-mă femee în pace, tu îmi bagi groază în suflet. Ai dreptete, cine știe, eu am dat de multe, am făcut multe.

— Stiu, le știu... Ia seama, raiul și iadul aicea sunt. Pune de-o parte bani albi pentrŭ zile negre că nu știi cum să schimbă lucrurile, nu știi ce te așteaptă. Ai prigonit, ai năpăstuit, ai jegmănit, ai crescut copila altfel de cum trebuia, altfel de cât îngăduia rangul d-tale și acum ea îți este străină, singura legătură, între amândoi, sunt banii. Apoi alde coconu Nicu văd că nu'ți scrie o boată; când e vorba de cerut, are grămătic.

— El e prins cu învățătura.

— Ce face, scrie ? Va să zică e cu condeiul în mână toată ziua și de acolo de unde mulge ca să trăiască nu vrea să știe. Te-a cercetat el, ți-a des-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

tăinuit el ceva de când s'a dus. Te prețuește el ca pe un negustor, ți-a dat el vr'o socoteală de banii pe cari îi toacă.

— Ce o să mă spovedesc eu ție?

— Păi, nu știi că eu le aflu, nu-ai băgat de seamă că, de când ai intrat cioclovioa asta în casă aici, ne merge rău. Uiți că din pricina lui s'a prăpădit biata jupâneasa Zamfira? Eu să uit? Aidade. Pândesc ca naiba ca să văd de ce este în stare, că zău m'aștept ca mâine s'aud numai rele pe urmă-i. Neamul Spulbereștilor!... Ce naște din pisică, șoareci mănâncă!...

— Ci ca mai taci femee cu proorociile astea, de unde știi, unde ți-ai căutat tu să zici că Nicu are să semene cu cei din neamul lui.

— Îi știu eu pe toți pe degete, n'am slujit la bună-sa, nu se au între ei ca țiganii? Nu'și înșală și'și bat nevestele, n'au ajuns toți în sapă de lemn? Datori la prieteni, la jidani și până și la slugiile din casă. Boeri, ce să le faci!... Așa sunt boerii, răscopți de boli și înglodați până'n gât de datorii. De ce socotești că iau ei fetele mitocanilor? Cârpesc boeria cu te miri ce neroadă, apoi o lasă c'un cârd de copii de gât și când sunt scăpați din buclucuri s'aduc aminte c'au coborât din rangul lor. Om cinstit și muncitor, d-nu Coviltirescu, dar Spulberescu...

— Nicușor n'are să facă așa și Barbu era sărac.

— Eu mă uit în calea fetei, vine, vine zău, bătută jefuită, și...

— Nicu e blajin, e bun, e...

— Să dea D-zeu, dar urma-alege, ei trăi și-ei ve-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dea. Pe când Veta cobora scara, veni factorul și îi dete o scrisoare, ea văzând marca din străinătate se întoarse și se duse d'o dete stăpână-său, zicându-i: Ia citește, vezi nu-ți mai cere ceva arginți?

— Arghiriadis, deschise scrisoarea, s'așează jos pe scaun și'aruncă ochii peste dânsa, încreți din sprâncene și se schimbă la față.

— Ce este? Așa-i că sunt prooroacă? Ți-am spus eu.

— Lasă-mă în pace și mergi la treburile tale.

— Iacă mă duc.

Rămase singur și citi:

Tată dragă,

Sunt în spital bolnavă și cât se poate de nenorocită. Până acum am tăcut și'am ascuns, însă paharul cu venin este plin, nu mai pot, trebue să'ți spun, căci numai pe d-ta te am pe lume.

Încă din anul dintâi, decând am venit aici, am băgat de seamă că Nicu lipsea d'acasă mai multe ceasuri de câte'i trebuiau pentru cursurile dela Universitate, că mă făcea să plătesc la taxe, peste taxe și nu trecea nici un examen. Cu foarte mare delicateță mă buzunărea la început, îmi lua din mână tot ceia ce îmi trimeteai și zile întregi se făcea nevăzut, spunându-mi că este ocupat cu studiul și eu îl credeam. Mai apoi, îmi luă tot cu amenințări și cu insulte. De nenumărate ori m'a făcut să'ți scriu minciuni, numai spre a te stoarce de parale și măcar d'aș fi știut ce făcea cu ele. Au fost timpuri când, mie și copiilor, ne-a lipsit pâinea zilnică. Am plâns și am așteptat nopți întregi, iar când venea acasă și'l luam la so-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

coteală, începea să strige și să mă amenințe. În mai multe rânduri l'am căutat și l'am așteptat în fața Universității, dar unde să dea el p'acolo ? Stam și plângeam în drum iar lumea trecea nepăsătoare. Eu, în toți studenții, parcă vedeam pe Nicu. În toate răspântiile, toți oamenii mi se părea că-e tot el. Când îi spuneam că i-am ieșit înainte, că nu l'am găsit, că mă minte c'a fost la curs, îmi striga în față : Uite Rița cărciumăreasa, cea cu bănuelile și cu urmăritul. N'am fost acolo, căci nu m'ai văzut tu, care ești o chioară, am trecut pe lângă tine, dar mi-a fost silă, tocmai pe strada cea mai frumoasă din Berlin, pe Unter den Linden, eu să stau de vorbă c'o slută, c'o tâmpită, c'o ordinară ca tine; acestea îi erau răspunsurile.

Într'o zi primesc acasă această scrisoare :

Doamnă,

Dacă vrei să știi unde stă toată ziua soțul d-tale n'ai decât să iei trenul să te duci afară din oraș. Lângă frumoasa grădină a palatului Sans-Souci din Postdam, este o pădurice de pini înalți și frumoși plină de ederă și de mirt, acolo, în aceste locuri poetice, el vine de petrece zilnic cu adorata lui, o germană blondă ca spicul grâului și cu ochii albaștri, adânci ca marea ; cu ea cheltuește toată averea d-tale.

Tată, tată, ce să'ți mai spun ? M'a prins o gelozie nebună, m'am dus, am alergat, am străbătut pădurea, în lung și în lat, am întrebat toți copacii, toate buturugele și nimic și iar nimic. Când mi'am ridicat fruntea, am zărit în fața mea, aripele morii ce se învârteau în aer liniștite. Eu, în acel moment, se vede că eram

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

așa de turburată încât am atras atenția gardiștilor, cari s'au apropiat și au început să mă întrebe ce doresc. Am tresărit. Cum să le spun lor ce mă doare, ce caut? Ar fi fost rău de mine, căci lumea nu înțelegea de ce'ți arde sufletul; ea râde de durerea ta! M'am explicat, cum am putut și am plecat înapoi acasă. L'am căutat mereu, o săptămână, până l'am găsit la un prieten; de unde s'a întors cu mine acasă. Tăcea mut și nu-mi spunea unde a fost, l'am luat și cu binele și cu răul, apoi am început să răcnesc ca o leoaică. Ș'a luat pălăria și a plecat spunând, pe scară de l'a auzit portarul, că el n'are poftă a'și mai pierde vremea cu o cârciumăreasă.

Tată, tată, am înțeles vorbele mamei și că el nu m'a luat decât pentru averea noastră.

Auzi cârciumăreasă eu, care nici nu dedeam prin prăvălie, eu care am fost crescută la călugărițe! Ce să fac? Am plâns, am țipat, am leșinat, iar el și-a luat pălăria, cum ți-am spus și a plecat fără măcar a'și mai întoarce privirea la mine și la copii. M'au tremurat două săptămâni niște friguri grozave. Isprăvind de cheltuială, am intrat aici în spital, unde'l aștept și nu vine. Plâng toată ziua, nu bag nimic în gura mea, vreau să mă sfârșesc între aceste teribile ziduri!

* * *

Kivu și Kirisița, înștiințați mai dinainte de Veta, lăsară la o parte toate răutățile ce induraseră dela Arghiriadis și veniră să'l vadă, ei intrară pe ușă ca prin minune, tocmai când sufletul stingher și îndu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rerat al bătrânului căuta în lumea asta o ființă către care să își verse focul. Hristache lăcrămat și disperat, cum îi văzu, le citi scrisoarea și cu toți începură să plângă.

Veta, care era în casa lui Arghiriadis de mai bine de 20 de ani și le știa toate pe de rost, își șterse ochii cu șorțul, apoi uitându-se către ei, le zise:

— Ajunge, să încetăm cu jalea și să vedem ce este de făcut, căci așa, în halul ăsta, nu trebue să rămână mult copila.

— Așa e, așa e, are dreptate Veta, adaoseră cei doi bătrâni, cari nu se puteau opri mirându-se de cele ce auziseră și de schimbarea grozavă a lui Hristache, care abia se mai putea ține pe picioare.

— Mă duc la dânsa, fata tatei, cum s'o las eu între streini. Mă duc, mă duc, îngână el, făcând un pas către ușe și împleticindu-se.

— Dar nu vezi în ce stare ești, vrei să sfârșești și d-ta ca alde cucoana Zamfirița?

— Ai dreptate, mă împleticesc, se învârtește locul cu mine, nu mai pot nimic! Cum să mă duc nu știu carte, nu știu limba, nu știu... doamne, doamne, repetă el, nu pot nimic și căzu în jeț înecat de plâns.

Kivu făcu semn Krisiței și după ce schimbară câteva șoapte împreună se apropiară de Arghiriadis zicând:

— Ei, nu te mai zdrobi, nu te mai omorî atâta, nu mai plânge, are sfântulețul milă. D-ta ai aicea treburi, procese, apoi negoțul... vârsta, sănătatea, nu te iartă să faci atâta cale... Ne vom duce noi să vedem ce este de făcut.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Voi? Aide plecați; tu soro, știi nemțește bine, iar tu, cumnate, ai mai fost prin ale țări străine. Duceți-vă, duceți-vă să mi-o aduceți negreșit, măcar cu atâta să vă răsplătiți păcatele, măcar...

Veta îi făcu semn să tacă.

— Ne ducem dar...

— Ce este?

— Să ne dai parale, drumul costă scump, depărtarea, cufere, geamantane...

— Așa este. Drumul, drumul va să vi'l plătesc eu Krisi, eu că voi ce-ați făcut pentru mine decât să... Veta iar îi făcu semn și, el mușcându-și buzele, luă cheile, se târă până la casa de bani și scotând nouă hârtii de câte o sută de lei le întinse soru-sei.

— Aoleo, păi ce să facem noi numai cu atâta, suma asta nu ajunge nici măcar până la barieră.

— Dar cât, cât să vă dau, mișeilor, răcni el, cât să vă dau, vouă, cari mi-ați supt sângele, mi-ați ruinat viața?

— Noi, ori d-ta, aidem Kivule, aidem c'aiurează, nu'ți spuneam eu să nu venim? Fii-tă ca și tine. Ce vrei?

— Nu, nu plecați, sunt nebun. Cât voiți să vă dau, samsarilor.

— Să ne dai cât ne datorezi, să ne dai cu cât ne-ai înșelat, banditule! Frate mi-ai fost tu, ori...

Arghiriadis se repezi la soru-sa, însă Kivu și Veta îl opri. El strigă:

— Nemernico, te zdrobesc, îți mut fălcile, te...

— Mai bine laudă-te că-mi dai dreptul meu, decât să te lauzi cu bătaia, aidem, aidem Kivule.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cumnate, ia vezi, nu te trece cu vorba c'apoi...

— Nu, n'am zis nimic, iată banii, îngână el, luați, luați, mai luați c'asta ați vrut, asta, să băgați ghiara în averea mea, luați!

Hrisița adună hârtiele de pe jos zicând: Așa, ăștia sunt ai mei, zestrea pe care nu mi-ai dat'o, acum cari sunt banii pentru drum?

— Stați aici nu vă mai duceți nicăeri, ticăloșilor, stați! Pe mufluzul care mi-a nenorocit fata, îl potrivesc eu; o să las pe tată-său în sapă de lemn. O să le vând moșia cu darabana, o să...

Căzu pe pat cu mâna plină de hârtii și casa de bani rămase deschisă. Soru-sa se apropiă de ea și începu strige: Uite-ți faptele; aurării, scule amanetate pe bani streini, morman pe care ai voit să te ridici și să ne înjosești pe toți. Rabdă, acuma vaită-te, nu mai ai pe nimeni decât pe baba asta, care e sătulă și ea de jafurile tale și pe Panait, care nu știu pentruce, până acuma, nu te-a strâns încă de gât. Fiară, rabdă fiară și recunoașie că suntem buni, căci ți-am avut tot pe mână și n'am luat nimic alt decât dreptul meu, iată 10.000 de lei. O să mă duc la Berlin ca să mă plimb că d'altceva nu'mi trebue. Banii tăi? Bani spurcați!

Arghiriadis plângea ghemuit în pat. Kivu rămăsese încremenit de istețimea Hrisiței, Veta tremura lângă sobă necutezând a se apropia de casa de bani pe care, Kivu și Hrisița, ieșind o lăsară deschisă.

Ce să se facă ea? O zice lumea că eu am deschis'o, că eu am furat banii d'acolo. In vârful degetelor se apropiă de stăpână-său și'l văzu că cu o-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

chii deschiși sta și urmărea tot. Îi veni inima la loc, când îl auzi c'o cheamă și îi șoptește încet: Închide, închide, ce-a mai rămas ne hrăpit de hoții ăștia... Am eu ac de cojocul lor, cum s'or întoarce îi închid.

— Fie că mulți bani le-ai dat.

— Le-am dat! Ce era să fac? Vreai să las fata singură între streini? Lasă-i pe mine, o să le-arăt eu, când s'or întoarce.

— Vai de mine, vai de mine, dar de ți-or face toți tot așa! În vânt văd c'o să se ducă tot, mi să face acum semn rău, mi se bate ochiul stâng. Mai dă și d-ta vr'un sărindar, jupâne, că ce e, nu e bine.

— Sărindar? Auzi să dau sărindar, iar să știrbesc din avere? Moșia Spulbereștilor cu ce s'o iau? Vreau să-i topesc, să'i las în sapă de lemn, apoi să divorțez fata și s'o dau iar după un om cum se cade...

— Bune, sănătoase planuri, dar unde'i mai găsești, bată-i vina lor. Toți sunt răscopți, toți plini de patimi și cu ochii numai după zestruri mari.

Și, parcă fetele sunt mai altfel. Nește înfumurate, niște luxoase, niște nebune de pun bărbații pe drumuri, îi înebunesc.

— Firește, dalde astea o fi făcut coconița Angela d'a ajuns așa rău cum scrie.

— Taci neroado, nu vorbi așa. Auzi, auzi, cum se poate? Fata tatei, ea este model. Icoană de femee cinstită, harnică, evlavioasă.

— Ce spui?... Harnică, dar nu punea mâna pe nimic; evlavioasă, însă nu știa pe unde e poarta bisericei. Incalte de cinstită să nu mai vorbim. Bine c'ai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

dat'o la casa ei, fier rău, d'o mai ţineai mai mult acasă, ţi-ar fi pus opinca'n obraz, ascultă ici pe bătrâna.

Hristache, bine le ştia toate, dar ce să facă? Umblând prin casă dete de o carte veche şi deschizând'o citi în ea: Hrăpirile, năpăstuirele şi tigorirea omenească să răsplătesc insutit d'acea minte cumpănitoare, d'acea mână nevăzută, care dă cezarului ce este al Cezarului şi lui D-zeu ce este al lui D-zeu. Raiul şi Iadul aicea sunt!...

— Mi-e frig, Veto, mi-e frig; dă-mi cheile dela casa de bani şi înveleşte-mă...

— Odihneşte-te.

Greu!...

* * *

Dela plecarea lui Kivu trecuse cătăva vreme şi Hristache nu primise nici un rând, nici dela ei, nici dela Angela. Starea aceasta de lucruri îl slăbise şi il dase mult înapoi dela toate. Nu mai era în stare să vadă de nimic şi zilnic sta cu ochii ţintă după factor. Intr'o zi primi în sfârşit o scrisoare dela Berlin încare fii-sa îi spunea că este sănătoasă, că Nicu s'a schimbat ca prin minune şi că peste puţin, fiind aniversarea băiatului cel mare, vor da o masă prietenilor la Postdam, dar că pentru asta va ceva bani, spre acoperirea cheltuelelor. Dacă se poate, draga papa, aşa se încheia scrisoarea, treci peste buget.

Fata tatei!... Va să zică, ea este bine acuma. Cine mă puse pe mine să dau lui Kivu atâta sumedenie de bani. Na, ce mă fac? N'o brodiam să le trimet suma aceasta tot lor? Cum nu mă tăiă capul să bat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și eu o telegramă, să'ntreb și eu pe fată ceva, apoi să mă grăbesc cu toate. Ei dar, oricum, Kivu și Hiriță, tot au fost de treabă ca-au primit să facă ei atâta drum, sărmanii, ei mai mi-au rămas, ei și sunt oameni bătrâni! Firește, n'au copii, iubesc și ei copila; ce să zici: Sângele apă nu se face. I-am iertat pentru asta și când s'or întoarce, îi pun întâi să facă testament în favoarea Angelei, apoi iau la licitație moșia Spulbereștilor și pe Kivu îl pun vechil. Firește glumă-i? O să fure, o să se facă milionar. Socoteala lui, doar tot pentru fată o să fie. Da, da!...

Intr'acest moment bătu cineva la ușă, Arghiriadis tresări de și, cine intra, era singurul prieten care-i mai rămâsese. Coviltirescu îl salută cam scurt și apoi înfășură și desfășură mereu o hârtie pe care o ținea în mână și nu'i venea s'o citească.

— Ce ai acolo, citația?

Barbu se așează pe pat lângă Arghiriadis, tuși, tăcu, iar tuși, necutezând să deschidă gura; mai târziu, când putu să prindă momentul, zise:

— Rău îmi pare, n'am avut ce'ți face, greșala dumitale...

— Ce este frățioare, ce, vorbește, vr'o veste urâtă dela fată?

— Nu, nu știu nimic d'acolo, dar am aflat noutăți dela tribunal.

— Nu-mi pasă nimic, merg la sigur, in curând voiu fi milionar.

— Să dea D-zeu să nu'ți pese, dar eu cred că...

— Lasă-mă cu credințele d-tale, mi se pare că eu îți dau bani cu dăsaga și nu prea te'nhami serios cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

afacerile mele, nu prea le dibui, nu le susții cum trebue.

— Te înșeli ș'acuma chiar mă superi și pe mine.

— Lasă vorba și... moșia, spune-mi ce facem cu moșia ?

— Apoi vezi, asta vream să'ți spun.

— Da, aide spune, spune curând, mă interesează, bănișori mei, bănișori... știu eu pe ce'i dau. Moșioara mea, moșie !...

— Da, da, bucură-te, o să vezi ce procopseală ai făcut! Ai dat bani p'o ipotecă fără putere, d-na Spulberescu avea separație de patrimoniu, banii parafernali și zestrali, asigurați în pământ ; bărbatu-său nu are nici un cap de ață și actele toate de ipotecă sunt iscălite numai de dânsul.

— Ah ! Atât mai îmi trebuia, răcni Hristache și căzu jos grămadă. Veta îl frecă cu oțet, îl afumă cu tămâe și cu cârpă arsă și abia, într'un târziu, își veni în simțiri. Atunci plânse ca un copil, se văicări singur, se bătu cu pumnii în cap în fața Vetei și a lui Panait, cari și aceștia mereu îl sudulau :

— Uite acum bine e, te ai săturat de ce'ți făcură boerii? Te lăsară pe drumuri ! Sumedenie de bani aruncați în vânt și n'ai nici pe cine pune să umble. Să mai fi luat încă un avocat, să mai fi dat ochi cu hoții ăia bătrâni ; potlogăriele astea nu trebuesc lăsate baltă, fă-i de râs, să'i știe lumea.

Stai de lemn, jupân Kivu, de era aici, ar fi avat ac de cojocul lor, dar d-ta...

— Kivu, Kivu știe ce face, să plimbă pe banii mei.

— De ce i-ai dat ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md=1901-1932

— I-am dat, căci vreau să știu de fată; i-am dat fiindcă se cădea să-i dau, căci a muncit o viață întreagă alături cu mine și după ce a luat pe sorumea l'am tras pe sfoară, n'am vrut să-i dau nimic, i-am dat pentrucă și banii ei, rămași dela tata, tot eu i-am luat și am făcut negoț cu ei, i-am dat, ei i-am dat și ce vrei tu? Cu atâta au să s'aleagă și să știi că li se cădea cu mult mai mult, și...

— Ei atunci, ei au știut ce-au făcut și mie bine-mi pare c'ai început măcar acum să dai și altora ceiace li se cuvine; poate va veni și rândul meu care, d'atâtea ani, robesc de geaba în casa asta. Poftim, nici nu mi-a ieșit bine sufletul și ați început, cioclilor, să vă strângeți în jurul meu, uite și ăsta.

Panait se apropiă, binișor lângă patul stăpânului său, el se ridică cum putu și îi înfipse mâna în beregată:

— Aide nu începi acuma și tu, tâlharule, care mă prădezi de atâtea ani și ai făcut case și ecareturi din sudoarea mea, aide, arată-ți și tu pretențiele ca neroada asta.

Panait abia îi putu desclești mânele din gâtul lui, apoi îi zise:

— Eu, dacă am furat, am furat numai dela d-ta, jupâne și aceasta, căci nu mi-ai dat dreptul meu, dar cine a jupuit lumea întreagă? Văduve, bătrâni, nevoiași, orfani, toți au fost jefuiți ca în codrul Vlăsiei. Ai venit aici din țara grecească mort și ai supt ca o lipitoare, mănâncă acum, dacă poți, îndoapă-te cu bani, asta ai vrut, asta-ai stors fără de milă și de pe unde ai putut. Eu n'aș vrea să'nceapă să vorbească

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zidurile astea şi taraba prăvăliei c'ar încremeni o lume.

— Taci mârşavule, taci că te-am crescut, te-am...

— M'ai crescut în răutăţi şi în şarlatanii, grec murdar, care m'ai înveninat de mititel, mi-ai altoit în sângele meu nevinovat prefăcătoria şi minciuna, şarlatania şi falsurile. M'ai crescut ? Ce amărâtă viaţă ! M'ai chinuit, m'ai bătut, văzându-mă străin, fără părinţi şi, la urma urmelor, ţi-am rămas credincios ca un câine.

Unde mă duceam, aflam de isprăvile d-tale. Taci ! Nu mă mai împinge la nimic ; nu mai sgândări buba, că mi-a ajuns cuţitul la os, de nu'ţi ţii gura te înştiinţez că n'o să ştim numai noi de potlogăriile săvârşite la *Aquila României*, ci voiu desvălui tot stăpânirii, poliţiei, lumei întregi, în ce chip ai strâns averea asta, în care acuma te semeţeşti atâta şi de care n'o să ai parte. Este un D-zeu, este...

— Taci, nerodule, că te zdrobesc. De unde ştii tu că am avere ?

— Ştiu dela Veta, dela jupân Kivu, ştiu dela mulţimea de lume jefuită de tine.

— A ticălosule !... Ieşi că te sugrum, zise Arghiriadis şi căzu jos pe căpătâiu, rămânând ca mort.

* * *

Din când în când, Barbu, ş'aducea aminte de ceasurile dureroase ale tinereţii sale petrecute în lipsă şi sărăcie. Desgustul, ce simţise pentru cucoana Săf-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tica Bârzoiescu, parcă'l resimţea şi'acum. Murise, biata bătrână, lăsându-i lui tot ce-avusese dupe suflet, dar el n'o ierta că nu ştiuse a'i ţine loc de mână, aşa cum se cădea la o femee de vârsta sa. Ce n'ar fi dat el sa găsească într'însa bunătatea şi zâmbirea blajină a acelei pe care abia şi'o amintea ca prin vis!

Coviltirescu ajunsese pe treapta cea mai înaltă în societate, avocat vestit, deputat, prefect, avut, totuşi în sufletul lui, era ceva gol, ceva neîmplinit, ne hotărât, ne sigur...

Intrase în neamuri mari şi s'ajunse. Femeia ce luase în căsătorie era distinsă, blândă, drăgălaşe, dar lui i se părea uniformă şi, de foarte multe ori, banală. N'o scoteai dintr'ale casei şi dintr'ale salonelor, nu puteai dintr'însa alege nimic. Parcă n'avea nici un farmec, nici un ideal, nici o poezie, sau de şi le avea, către el, ea, nu ştia să şi le exprime. Rochii, preumblări, joc, convorbire searbădă şi'ncolo, nici un avânt, nici un gând ales şi înălţător. Mode, cărţi, baluri, teatru, vizite, primiri, în sfârşit o vecinică învârteală fără de rost, foarte costisitoare, şi dăunătoare familiei. Copiilor le ştia de căpătâiu doar madama, slugilor vecinii, cămării, pivniţei şi curţei nici, D-zeu nu le mai ducea de grije. Hălălae de neamuri şi de câini d'ai jupâneselor, hrăniţi la bucătărie; rufe purtate d'a valma de slugi şi de stăpâni; lemnele şi zarzavaturile făcute pe dindoua cu slugile. Peste tot jaf şi iar jaf!

Cine să le ia seama, cine să se ocupe de gospodărie? Educaţia greşită şi zestrea mare vine cu apanagiele lor. Câte căsnicii sărmane nu sunt mai de invidiat?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Obosit, desgustat, acrit, Barbu, umbla cu gândul dus spre sitma soților din vremurile biblice. Toată știința lui și toată ardoarea, care o pusese ca să câștige acest loc de onoare în societate, ar fi dat'o p'un colțișor liniștit din Târgoviște, în grădinița părintească, unde văzuse înflorind nalba și crinii, albi ca zăpada, făcuse tilinici pe bancă din smicelele sălcioarei pletoase dela poartă, alergase, însoțit de Urseiu, până la stâna din preajma orașului.

Ce timpuri! La ce'i slujea lui acum toată slava?

Respira mai liniștit, ori de câteori putea să fie departe de casa sa cu stâlpi de stuk, cu statui de bronz, cu scări de marmură... Citea mult. Iubea frumosul, arta, literatura și în fața chipurilor ilustre zicea: Dece oare inimele mari și alese au fost și vor fi totdeauna încercate și amărâte? Dece în calea mea n'am întâlnit o femee dulce, care să mă fi înțeles. Dece munca mea toată s'o văd așa risipită în vânt? Mă'ntreb mereu ce este de sufletul meu. Pe zi ce merge văd că am ajuns o simplă unealtă? Mă duc, viu dela tribunal; iau, dau bani din mână cu toptanul și n'am nici o pace, nici o mângâere. Poate, nu zic, nici eu n'am fost și nici nu sunt bun, așa cum ar trebui să fie un om, care a ajuns și care dispune. Eu trăesc azi numai ca să fiu robul casei acesteia, care parcă îmi stă pe gât. Țin pe toți în spinare ca să nu'mi fie drag nici unul, nici măcar cât mi-era drag Urseiu d'acasă!...

Am invidiat, în tinerețe, pe prietenii mei, desfrânați și îi invidiez și acuma. Tereuzescu, bunioară, își bătea joc de toate femeile și pe el îl răsfățau și'l iubeau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

toate. Oamenii serioşi. Sunt de râsul femeilor. Filfisonii au toate avantajele. Nu-mi iubesc femeia, dar până azi nici măcar cu gândul eu n'am păcătuit. Dar ea? Ştiu eu? O văd mereu pe gânduri, o văd cochetă şi nepăsătoare. O văd cu apucături de femee uşoară. Cadă, nu-mi pasă. Ce zic eu? Onoarea mea, numele meu pătat, pus în ziare alăturea d'o adulteră, de o prostituată? Nu, nu, aş împuşca-o, sau...

Ce zic eu? Cine ştie dacă n'aş face ca atâţea colegi ai mei din barou şi dela cameră, cari port coarnele lor c'o resemnaţie demnă de dânşii!

Societatea asta este o mocirlă la care nu vreau să cuget mai mult, căci ameţesc.

— Dar tu, dragul meu, tu ce eşti, tu nu eşti, şi tu un mormoloc ca toţi? Nu te tărăşti şi tu la fel ca noi, zise soţia sa, care intrând auzise ultimele-i cuvinte.

— Ba da, draga mea, ba poate şi mai rău ca toţi, căci după mine duc atâţea, cari nu merit nimic...

— Ştiu, nu meritâm decât dispreţul tău; de aceia ne purtăm şi noi în consecinţă, noi aceştia pe cari ne ţii în spinare.

Coviltirescu se roşi la aceste cuvinte, ce avea obiceiul a le repeta des şi de multeori fără raţionament. N'avea dreptate, căci luase o femee cu zestre şi de familie aleasă şi acum rangul trebuia ţinut cu cheltueală, totuşi dacă ar fi fost rânduială, nu era atâta risipă, dar de unde, dela cine să'nveţe fetele economia casnică, dacă mamele lor n'o ştiu?

— Barbule ai frumosul obiceiu d'a ne sudui pentru ceiace nu meritâm şi, de multeori, eşti hain,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

crud cu toată casa. Te supăr cei din afară și plătim noi, cei cari te așteptăm cu drag. Vii cu fruntea încreștită, preocupat, amărât d'ale d-tale și te resteşti chiar atunci, când noi suntem blânzi ca mieluşeii. Ce știm noi de luptele d-tale politice, de ședințele plicticoase dela jurați; de amânări și de pierderi de procese? Mai la urma urmei, ce-mi pasă mie de toate acestea? Eu nu m'am măritat numai pentruca să fiu toată viața singură; iar când ne vedem s'aud mereu: Cameră, tribunal, secție, Apel, Casație!... E de'nebunit, o să iau și eu câmpii ca toate. Până când văduvia asta de tine? Până când toate nevoile casei să le duc numai eu? Până când tu să fii numai al afacerilor, să trăești numai în friguri și călduri? Lasă tot și fii al casei, al meu și al copiilor, sau... numai garantez de nimic și... nici de mine.

Coviltirescu rămase stâlpit lângă biurou. Pentru întâia oară, în viața lui, vedea o judecată dreaptă, o revoltă sinceră și foarte frumoasă în sufletul femeei sale.

— Așa-e, ai dreptate, dragă Sofie, voi sunteți martire ca și noi, dar ce-are face? Voi vă bateți și vă trudiți cu'n gând: Acela că noi vă neglijăm, noi cu sute și mii de nevoi pe cap. Revolta ta acum îmi place și'ți făgăduesc că, de azi înainte, voiu fi al vostru și al casei, dar și tu...

— Eu? Eu sunt o roabă ș'o martiră.

— Tu? Ce să zică atunci celelalte nenorocite cărora le lipsește pânea zilnică? Nenorocirea leagă sufletele? Toți muncesc, râd și plâng împreună pe câtă vreme noi nu știm nimic unii de alții. Fiecare stăm,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

petrecem, alergăm unde ne place. Trăim numai spre a întâmpina cheltuelile casei şi a satisface convenienţele sociale ; iar pentru sufletul nostru, nimic !... M'am săturat, m'am săturat ! Mi-ajunge, Barbule, mi-ajunge ! Scump de tot plătesc eu succesele tale, mai bine luam un om mărginit, dar să fi fost al meu. Un ceas pe zi să fi trăit şi pentru mine. Pentru cine muncesc, pentru cine strâng, pentru cine adun ? Nu-mi trebue nimic, până nu te-oiu vedea zâmbind, glumind, strălucind ca soarele în mijlocul nostru ! Nu mai vreau altceva azi decât o jertfă : jertfa fiinţei tale.

Indură-te, fii puţin şi'al nostru, Barbule dragă. Mai lasă gloriele pledoariilor, căci tribuna are să ne piardă pe toţi !...

Coviltirescu rămase înmărmurit. Dintr'o ţeastă strâmtă, micuţă, acoperită de bucle blonde aurii, să iasă d'o dată, atâta raţionament şi'n piepţii atât de strâmţi ai unei rochii să încapă atâta inimă !...

— Sofio, vino în braţele mele să te sărut acum cu drag, căci ai dreptate şi vorbeşti ca un înger. Înaintea mea azi tu ai câştigat foarte mult. Iţi mărturisesc că te-am crezut rece, nepăsătoare, crudă cu mine. Acum ai rupt frumos gheaţa dintre noi şi voiu şti să te preţuesc ca pe o sfântă. Eu nu sunt rău şi nici vinovat de ceace-mi spui, ci creşterea, dragă nevastă, creşterea noastră este viţioasă. Cine ne pomeneşte, nouă oare ceva despre ceace trebue să fim şi ce datorie avem unul, faţă de altul ? Cine ? Căsătoriele se precupeţesc şi sunt întemeiate pe titluri, pe bani, pe josnicii, iar nu pe sinceritatea şi curăţenia inimei, pe caractere bune şi nobile. Nu pe înălţimi morale !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Este dar prea natural ca jugul căsniciei să fie o corvoadă, când fiecare trage la el fără resteu și necălăuzit. Așa, cum să nu alunecăm în zăgazurile grele ale vieței; când nici nu cunoaștem calea ce trebue să străbatem. Ne altoim în contra vărsatului; ne inoculăm în contra difterii ș'a turbării, lucruri rare și, nu luăm nici o măsură, nu facem nici o pregătire pentru ziua de mâine, pentru viața casnică și e singura în care ar sta fericirea, dacă ar fi cuib de dragoste și de îngăduială reciprocă. Cine se gândește la așa ceva? In școli se învață algebra, matematica și filosofia, nu ceeace trebue pentru uzul vieții. Eu n'am avut pe nimeni, dar tu, tu, de co nu te-ai arătat mai blajină, mai dulce cu mine. Eu sunt bun, sunt bun ca pâinea caldă, Sofio dragă, însă trebuia acea căldură, care să mă facă să mă desvolt să m'arăt așa cum sunt, dar răceala ta, desinteresarea asta, mă făcea să mă'nchid în mine, să rabd, să sufer, să plâng demulteori, să...

— Tu să plângi?

— Da, crezându-mă ne iubit și ne prețuit de tine.

— Dar cu? Eu atuncea ce să zic? Eu am crezut că la mine nu ții de fel și că gândurile tale și sufletul ți-erau deja prinse, date, într'altă parte.

— Va să zică ne chinuiam tăcând amândoi. Ce viață! Și multe cari or fi ca noi din cauza acestei educații greșite, multe vetre părăsite din pricina ambientului rece pe cari soții nu știu să'l țină aprins de focul sacru, în care trebue să'ncolțească și să trăiască familia, această celulă organică ce-ar trebui să fie cât de sănătoasă, pentru isbânda și fericirea nea-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mului! Câtă vreme pierdută, câtă suferință pe noi, dragă nevastă, și tu și eu...

In acest moment s'auzi ciocănind la ușă.

— Intră, zise Barbu, obicinuit cu clienții ș'o d-nă cochetă și elegantă deschise ușa.

Sofia se retrase, dar un fior de gelozie îi trec prin inimă, când văzu pe Barbu, așa de amabil cu dânsa.

— Nu mă mai cunoaște-ți, d-le, nu este așa?

— Nu d-nă, nu mai mi-aduc aminte de fel.

— Aveți mare dreptate, ne-am cunoscut puțin și în niște momente... Foarte grele și foarte dureroase, urmă dânsa, după o pauză.

— Momente grele și dureroase, șopti încet Sofia, care trase puțin cu urechea la ușe. Cine știe trecutul lui Barbu? Cine știe de ce-o fi el așa de posac și de tăcut! Vr'o intrigă amoroasă, vr'un bastard, doamne, doamne, ce o mai fi, îngână en prin sală, depărtându-se întristată.

— Nu-mi amintesc nimic și nu înțeleg ce voiți să-mi spuneți, d-nă, poate e mult d'atunci, poate...

— E mult da, și fapta d-v. a fost fără seamăn, și...

— Ce-o fi, D-zeule, gândi Barbu. Știu că n'am nimic pe conștiință, d-nă vorbiți, zise el cu glas tare.

— Conștiința dv. d-le, a, dacă ar fi multe așa!

— Dar despre ce este vorba adaose Barbu, din ce, în ce, mai nerăbdător.

— Mă numesc Irina Terenzescu și voiu începe d'acolo de unde am lăsat-o, stimate domn. Voiu începe d'acolo de unde știți și, sunt fericită că, datorită dv. am azi casă, căpătăiu și un rost în această lume. Mi-aduc aminte că'n seara aceia eram disperată. Mă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

hotărâsem a-mi face seama singură. Să mă iertați dacă voiu fi foarte sinceră. Tereuzescu, prietenul dv. dar care, să spun drept, nu vă seamănă în nimic, începuse, după ce a profitat de mine, văzând slăbiciunea mea pentru el, a mă ocoli, a mă înjosi. Mă părăsise cu desăvârșire. Orfană, cum eram, unde să mă duc? Acum regretam fapta mea și ziceam mai bine lucrătoare în orice prăvălie, dar cinstită, decât amanta unui om cu avere, însă fără caracter. Ei, dar ce știu fetele? Ele sunt lesne încrezătoare și toate sper în fericire, multe ajung servitoare, multe dacă nu'și curmă viața singure, mor în spital. Astea sunt mai totdeauna, consecințele ne ascultării și ale încrederii oarbe în spusele bărbaților, în vorbele lor dulci și ademenitoare!... Eu, dăcă am avut noroc, vă datorez dv.

— Ei și cum aceasta, nu'mi amintesc nimic.

— Cum v'am spus, Tereuzescu fugea de mine, eu, într'o zi, rămâsesem chiar și fără hrană; ca prin minune o prietenă a mea veni și mă luă ca să prânzesc cu ea; la masă, printre lacrămi, în restaurant, îi povesteam suferințele mele, dv. dintr'un colț, citind ziarul, ascultați jalea mea și...

— A, știu, acum începe a'mi veni în minte scena aceia. O datorie creștinească, o faptă...

— A d-le Coviltirescu, o faptă nobilă și frumoasă. o faptă care merită mult, căci acelei fapte se datorește viața și fericirea mea. P'atunci știu că dv. erați fără mijloace. Ei, cine ar fi jertfit, așa lesne, tot ce câștigase în acea seară, cine? Dv. ați aruncat unei disperate, fără s'o cunoaște-ți, o sută de lei, suta ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

câştigaseră-ţi dela Tereuzescu; aceasta numai c'ascultaserăţi tânguirea mea; cu această sumă, eu mi-am ţinut viaţa câtva timp şi învăţând dela prietena mea şi răbdarea şi dibăcia pe care o femee trebue s'o aibă ca să cucerească un bărbat, de multeori ţinându-l c'un fir de păr, de multeori scăpându'ţi legat cu funii de corăbii, am putut face casă.

— Ei cum, eu sunt avocatul lui şi nu ştiam nimic.

— Mai bine, el a aflat şi milostenia dv. d'atunci a fost o palmă pentru el, o palmă care l'a îndreptat pe calea cea bună; acum fiindcă nu vreau să vă întreţin mai mult, am să vă destăinuesc scopul vizitei mele.

— La ordinul dv. d-nă.

— Ştiţi că, peste puţin, plecăm să ne instalăm definitiv la Paris, unde şi locuim de mai mult timp.

— Da, da ştiu, căci azi chiar, Tereuzescu, mi-a dat procură şi înmânat toate hârtiele pentru afacerile lui.

— Ei dar, eu n'am să vă dau decât o singură hârtie, iată o mie de lei.

— D-nă, dar,..

— Nu voesc să rămân datoare; a trecut d'atunci multă vreme, banii dv. la mine au crescut.

— A'i primi eu? Dar aceasta este o ofensă pentru mine.

— Ştiam c'aveţi să-mi răspundeţi astfel, de aceia iată ce am gândit: Sunt în ţara noastră o mulţime de de societăţi de bine facere, eu n'am copii, fetiţa dv. cea mare, îi va da unde credeţi, în numele său.

Barbu, fu foarte atins de această delicată atenţiune, sunând trimese s'o cheme şi veni Sofia şi co-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1901-1932

pila. Coviltirescu le povesti tot, apoi cu lacrămile'n ochi, zise: Aceşti bani, stimată d-nă, îi voiu da primăriei să'i împartă de sărbători la copiii săraci ; iar lui Tereuzescu. îi voiu scrie că prietenia cu el, de azi înainte, mi-a devenit şi mai scumpă de oarece el a fost în stare de o faptă sublimă. Sunt sigur că numai o femee ca d-v a putut să'l îndrepteze pe calea cea bună de care, vă spun drept, mă tot miram şi acuma ştiu pe ce cale a apucat. L'aţi scăpat de drumul peirei ; ţineţi'l tot aşa să nu cadă în prăpastie.

— Făgăduesc că voiu asculta, zise Irina ieşid, după ce sărută copila, care privea cu ochi mari hârtia ce ţinea în mâni şi nu ştia banul câte nevoi poate să potolească, câte lacrimi poate să usuce !...

* * *

Kivu şi Crisiţa suferiseră mult, foarte mult dela Hristache, dar acum ajunseseră în sfârşit, de pe urma lui, să facă şi ei o călătorie frumoasă să agonisească şi ceva parale. Bogătaşii au talentul d'aşi face, în jurul lor, o atmosferă încărcată cu microbul răcelii. Or cât ar da un bogătaş, simpatie sinceră nu'şi poate căpăta dela nimeni. Caracterele milionarilor sunt acre şi coclite ca şi banii lor. Ei urăsc pe cei ce'i înconjoară, crezând că tot aceia ce fac şi tot aceia ce zic, e numai pentru bani ; iar aceştia, mai la urma urmei, vor mai bine decât faţa mohorâtă a bogătaşului să vadă chipul monedei ce i se cuvine ca moştenitor, de unde înţepăturele, răceala complectă a atmosferei, dintre cei ce au să dea, şi cei cari au să primească. De multeori m'am gândit la chinurile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cumplite ce trebue să îndure milionarii, când se simt la marginea groapei ; cugetând că, ceiace au strâns, vor profita tocmai aceia pe cari poate ei, în viață, d'ar fi putut, i-ar fi strâns de gât. Și apoi cu bani isbutiseră a cumpăra pe lume tot ; iar moartea, intrase la dânșii netocmită și or cât i-ar fi dat ei, ea tot rămâsese ne'nduplecată...

Kivu, după îndemnul lui Arghiriadis, până la Berlin, luase cl. I-a, dar Crisiții îi venise rău.

— Dar bine, frățico, ce făcuși de nu luași cl. III-a ai văzut că aceia mergea mai încet, nu ca turbatul ăsta. Amețesc, mor !...

— Ei rabdă și tu, până te vei învăța, o să mai mergem și altă dată în călătorie, ce crezi, ai văzut ce are frate-tău în casa de bani și el miroase a colivă !

Călătoria, până la Viena, fuse un adevărat chin. Toți călătorii din juru lor vorbiau alte limbi ; toți rădeau și erau veseli ; iar dânșii parcă stau plouați ? Li se urâse cu drumul și numai cu slănină afumată și cu brânză de Brăila. Apoi ce să bea ? In gară sta trenul numai câte o clipă și Kivu nu s'ar fi coborât mort, tăiat, că rămâneau acolo. Ce să cumpere de mâncare și cu cine să se înțeleagă și să se tocmească ? Cu nemțeasca pe care o știa el, nu era chip, mureau de foame. Dar setea ? Ar fi dat viața pe o înfundată dela *Aquila Romăniei*. Li se uscase beregata, le ardeau obrajii, nu'și mai găseau loc și de ciudă să'npungeau mereu cu mustrări. De câteori venea chelnerul să'ntrebe cine vrea să meargă să prânzească în restaurant, de atâteaori se făceau că se uită pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fereastră, după ce trecea, le părea și lor rău că nu s'au înscris pentru cină. Ce păcatelor? O masă în vagon-restaurant, nu era un cap de țară!

Într'un borcan, Hrisița, luase de acasă niște marinată de șalău, dar uitase să ia furculițe și cum să scoată peștele cu mâna din borcanul adânc ca puțul? Kivu se făcu foc de supărare și, după ce o înfruntă de mai multeori, lăsă rușinea la o parte, tăiă niște felii lungi de pâine, le'muiă în marinată bine, luă și peștele cu mâna și începu să mănânce, înghițind ca un lup. Peste noapte i se făcu o sete de ar fi băut apă cu găleata, dar de unde s'o ia? I se frigea sufletul. Se prigorise până la ziuă. Pe la opt ceasuri dimineața, călătorii treceau la cafea. Kivu se duse în cupeul damelor și din ușe se sfătui cu nevastă-sa:

— Ce zici, Hrisițo, să mă duc să iau o sticlă de bere?

— Ei așa, acuma și tu, ce o să zică ăia? N'ai dat de fel pe la ei ș'acuma, când ei beau cafeaua, tu să ceri bere?

— Păi ce să fac dar, să rabd?

— Să rabzi firește, eu cum rabd de toate, n'am închis ochii nici cât ai coace un ou? Jidancele astea put a usturoiu și toată noaptea s'au înghesuit în sufletul meu.

— Of! De s'ar sfârși odată, chinul ăsta, pentru o descreerată ca Angela. Cine știe, o găsim, n'o găsim? Cauți acul în carul cu fân.

— Ce ne pasă nouă, ne plimbăm noi, vedem noi Berlinul? Uite nici nu-mi închipuiam s'am vr'odată norocul ăsta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Of! Lasă-mă că mor, mă duc să beau ceva, îmi plesnește beregata de sete.

Până să se hotărască Kivu să se ducă în restaurant, vagonul se desprinse dela tren și el tot însetoșat mort, rămase. Crisița lăsă sfiala și rușinea la o parte și fură dela jidancă o sticlă de vin și când se duse afară, ea o dete lui Kivu, care sta întins pe canapeaua din vagonul de alăturea din care mai plecaseră pasageri.

— Ce suntem noi vinovați ce? Of! D'ar ști fratemeu de pățania noastră d'aici!

— Nu mai 'mi aduce aminte, măcar că-mi potolișì setea, însă îmi ești urâtă și tu că ești sângele lui, sânge spurcat de cațaon!

— Poftim, ce stric eu acum, asta e că te-am scăpat de sete.

— Îl urăsc că pe toți ne-a stors și ne-a înjosit, ne-a înfruntat, ne-a disprețuit.

— Știu, bine știu!

— Ce creștere a dat el fii-sei? Tot ce i-a scris vei vedea că's minciuni, îmi spune mie inima.

— Se prea poate.

— O să-i mănânce și lui capul, cum l'a mâncat maică-sei, ține minte ce-ți grăesc eu acum. S'o fi mai ros poate de străini, ca gând n'am, dar ce zic eu: Fă-mă tată să'ți seamăn!

— Ba poate s'o fi mai schimbat: vârsta, lumea în care trăește... Auzeam pe frate-meu lucruri minunate. S'adună numai cu prinți, cu oameni mari.

— Ei ași, vorbe! El s'a schimbat? Nu'i tot sgârcit, mincinos, hrăpitor și zurbagiu? A întors el cuiva

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ceva din ce le-a luat? Ne-a dat nouă dreptul nostru? L'am slujit cu credință atâția ani și el mi-a terfelit cinstea, zicând că l'am furat; vezi acum cum s'a întors roata? Numai noi i-am rămas credincioși și noi o să'i închidem și ochii că Anghilina nu mai pui mâna pe ea, nu se mai întoarce dânsa la treabă! N'o să mai ne curățăm de amestecătura asta murdară și putregăioasă. Mie nici nu mi-a spus de paguba cu Spulberescu, am aflat dela Veta.

— Ei și câte o să mai pățească!

— Eu sunt român neaoș și'mi place lucru curat, lămurit. Cere-ți dela el dreptul tău și nu ne mai băgăm, o să ne dăm d'o parte; că vine, să vezi tu ce o să mai vină pe capu-i, de haram a strâns și așa o să se ducă tot, tot... In timpul cât vorbiră ei astfel trenul înaintase repede pe lângă frumoasele și interesantele orașe ale Germaniei; cei doi călători se treziră la Berlin și din toate ei nu'și aduceau aminte decât de suferințele îndurate. Momentele petrecute între gară și hotel, încă fură foarte grele pentru dânșii. Lumea cea multă, înghesuiala, mărimea gării, îi uluise cu totul. Cu mare greutate pătrunseră afară din gară și, luând o birje, merseră la sărăcăciosul hotel: *Caiser Frederic der Grosse*, unde aveau adresa luată din București, dela un prieten. Of! Ce chin. Cum se văzură în cameră, după atâta drum, începură să desfacă geamantanele să'și ia de-acolo premenelele și darurile ce-aduseseră Angelei, apoi după ce prânziră și ei ca oamenii, se odihniră puțin și porniră repede în căutarea Angelei. Ajungând în Strada Frederic No. 12 bătură, întrebară, cercetară de familia Spul-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

berescu, însă nimeni nu știu a le da vr'o deslușire. După ce se răstiră la ei mai toți chiriași, cărora le turburaseră liniștea, ieșiră disperați pe drum și steteau nedumeriți, neștiind unde s'o apuce. Tot suind și coborând la scări, Crisița vărsase dulceața ce o adusese Angelei, se umplusese pe rochie de sus până jos. Muștele se grămădiseră roiu împrejurul lor. Când o văzu Kivu în astfel de hal, mai rău turbă de nesaz, mai ales că din hârtie ieșise buturile de pastramă și îi atârna pe jachetă?

— Uită-te neroad'o c'ai vărsat dulceața și a pierdut învălitoarea pachetului. M'ai făcut de rușine și tu ca și tot neamul tău; lua-v'ar dracul pe toți!

— Potolește-te Kivule; acum ți-a căzut tot necazul pe mine; ia mai bine ține și tu astea că mi-au rupt mâinele; cutia cu rahat e grea ca plumbul și pastrama s'a încins, pute!..

— Pute, da, pute ca gura voastră de minciuni, grecoteilor, samsarilor!...

— Ce stric eu acuma frățioare. Ia rahatul d'aici că'l arunc în drum!

— Aruncă-l.

— În acest minut și huruiră jos din brațele Crisiței; iar Kivu adunându-le se ridică furios și începu a-i căra nevesti-si în cap cu ele. Ea țipa de străngea lumea. Un gardist îi văzu și era gata să'i ridice. În această învălmășală, un student român trecând pe acolo servi de interpret și interveni, cu un baeșiș să fie puși în libertate, deoarece faptul nu era grav. Studentul, printr'un exces de politeță, aflând cauza pentru care vniseră aici, îi conduse pretutindeni însă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

cercetările lor fusera zadarnice. In cele din urmă se duseră și la Consulat; de acolo li se spuse ca a fost în Berlin o familie Spulberescu, dar că soțul a pierdut toata averea la cărți și nu se știe unde a fugit. Lucrurile din casă i-au fost vândute de creditori.

— Dar d-na Spulberescu ea, unde este, pe dânsa o căutăm, ea ce s'a făcut?

— Pe dânsa? Dar cine sunteți d-v, zise un impiegat.

— Noi, niște neamuri ale sale.

— Vă văd oameni cum se cade, ce rudă venea cu d-v. d-na Spulberescu?

— Ne era nepoată.

— Bună poamă, nu vă supărați; dar vă spun că a speriat orașul ăsta cu luxul și cu desfrânarea; de nu fugea la Paris, cu o cunoștința a sa, apoi noi trebuia să-i dăm pașaportul d'aici. Ne-a făcut de rușine pe toți românii, cari ne aflăm în Berlin.

— Vai, vai, ce păcate, ce păcate, Kivule, ce ne facem noi?

— Ei ce să ne facem? Stricăm noi ceva?

— Dar când o auzi tată-său de urmările astea, moare.

— Degetul lui D-zeu, ce vrei? Ce era să iasă din Hristache?

— Dar la Paris nu-i știți adresa? N'ai putea să ne îndreptezi de unde să-i luăm urma?

— Nu știu nimic d-le. Cine să se intereseze de așa femee stricată. Noi am fost mulțumiți c'am scăpat de dânsa.

— Vai de noi, vai de noi, să facem atâta drum de geaba!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Destul d-lor, suntem ocupați vă rog să ne iertați, căci...

— Kivu și Crisița, văzând că perdeau vremea, plecară. Studentul îi urmă până la hotel, acolo Kivu șopti ceva la ureche soției sale, apoi zise către el:

— Fiindcă ai fost așa de bun cu noi, poftim d-tale lucrurile astea din țara noastră, mănâncă-le sănătos; le-aduseserăm pentru nepoata mea, dar dacă nu dăm de ea, paguba ei. Așa e? Iată ș'un pol pentru osteneală. Studentul, înțelegând cu cine are de-afaceș, surâse, le mulțumi și nu știu cum să plece mai repede.

Către seară, călătorii, ieșind în balconul hotelului, ce să mai mănânce? Luară în gură câteva crestături de pastramă să rontăe și să le mai treacă de ciudă și de urât.

* * *

Soții Coviltirescu duceau o viața tihnită și lumea se învățase cu dânșii, îi cita ca pe niște oameni de bine. Familia Tereuzescu, care moștenise o avere colosală, se stabilise la Paris și toate afacerile din țară le încredințase lui Barbu, care, din când în când, se ducea în capitala Franciei, spre a da ș'a lua informații asupra celor ce mai erau de pus la cale pentru o administrație.

Era prin luna lui Februarie. Soarele nu s'arătase de mult pe cer; zilele erau posomorâte. Legănați de vânturi, în luminișul grădinii pe ramuri de măceș, pițigoii și scatii tot mai ciripeau a iarnă. Uniformitatea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de timp și de viață, chiar când se învârtește într'o atmosferă de pace conjugală, devine năbușitoare, plicticoasă. Sofia urma să fie dulce, blajină, înțeleaptă și harnică, de-ți era dragă lumea să privești, cum începuse să meargă de bine rostul gospodăriei sale. Nici o opunere, nici o contrarietate, care să turbure liniștea soțului său. Barbu, se'nțelege, era mulțumit de opera lui și de aceia umbla și el ca ceasornicul; dela tribunal acasa, de-acasă la tribunal și așa se scurseră zile, săptămâni, luni și ani. Copiii se măriseră, crescuți în principii morale, sănătoase. Familia aceasta era mereu dată model; totuși încetul cu încetul, plictisul se întindea peste sufletul celor doi soți, îi copleșea ca o buruiană rea. Se învârteau zilnic amândoi ca niște mașini pornite de datorie. Fiecare părea istovit, stins de pe picioare. Pe el îl munceau și politica, această pacoste neagră, care mistuește sau aprinde patimile făcându-te de multeori să combați și să ponegrești un lucru pe care-l aveai ca principiu, sau să susții o utopie.

Cum venea seara, fiecare intra în camera lui, luau cărți, reviste, ziare și citeau până adormeau visând, Sofia cine știe ce crou din vr'un roman, Barbu isbânzile, sau înfrângerile șefilor de partid. In fața scenelor de iubire, descrise cald, de autori francezi, soții aceștia, rămași cinstiți până acum, se simțeau slabi netrebnici, incapabili parcă de figurile ce le făceau cei din scenele amoroase. Amândoi acum simțeau că ș'ar fi jertfit viața pentru un minut de aprinderea, de 'nvăpăeare din acele cărți. Dar amândoi tăceau, suferind înainte, monotonia vieței conjugale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce reci suntem noi Sofio și lumea zice...

— Da Barbule, observ și eu că zilnic, între noi, se așează ca un sloiu puternic de ghiață; așa ne-am început viața ș-așa vom sfârși-o.

— Depinde de tine, tu de ce nu știi întreține focul sacru? De ce nu te-ai gândit a face din vatra noastră ceva încântător, ceva să-mi încălzească sufletul și să mi'l mișce, căci uite, Sofio dragă, simt c'așa nu mai pot trăi, viața asta uniformă mă 'nebunește, mă omoară.

— Dar eu, eu ce să zic atunci? Eu care mă 'nvârtesc toată ziua, singură între cei patru pereți, și... mor! Tu cel puțin, la curte, la tribunal, la Cameră vezi altă lume, vorbești, pledezi, auzi altceva, dar eu?

— Sofio, Sofio, nimic din toate acestea nu mă 'ncântă, vreau altceva...

— Ei și ce vrei?

— Vreau o sguduitură mare sufletească...

— Vrei și tu ca toți, nu iubirea sinceră și permanentă a soției tale, vrei iubirea de curtezană, vrei amantă la mahala; femeia pierdută, care să-ți dea sărutări și mângâeri, după cum vei veni la dânsa cu buzunarul; vrei luxul și cochetăria lor, vrei și tu ruina casei ca atâți neghiobi, cari îi cunoști și cari ș-au jertfit cinstea și averea copiilor lor la niște...

— Nu, nu jura 'n zadar. Lumea este plină de așa exemple, n'o să faci tu excepție. Voi nu vă țineți oameni, până nu vă 'nșelați femeile. Le schimbați totdauna pentru ceva mai prost decât soțiile voastre.

— Dar de unde știi tu asta?

— Din lumea 'n care trăesc, de unde vrei să știu?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Tu ești acuma'n perioada a doua, vei urma și tu drumul tuturora, voiu fi și eu o martiră ca și până acum.

— Ce, tu martiră ești în casa ta?

— Firește, eu nu văd că te-ai plictisit? Vouă nu vă place femeia modestă'n vorbă și'n port.

— Ba mie tocmai asta 'mi place, d'aceia te-am format așa cum ești.

— Foarte mulțumesc, m'ai format modestă, cumpătată și serioasă pentruca acuma să-mi spui ce-mi spui.

— Așa-mi placi, dar cred numai că ești prea rece, prea...

— Taci, voi ați inventat luxul ăsta nebun. Fiecare se uită la femeile cărora le fâșiesc fustele de mătase, le zornăesc lanțurile și agățătoarele; le strălucesc dresurile și giuvaericalele. Alăturea d'asemenea femei ușuratece, pierd totdauna femeile culte, cinstite și îmbrăcate cu simplicitate; în teorie le voiți așa, însă în practică, vă robiți pentru secile, sclivistele și parfumatele dela teatru, dela *café chantan*, sau dela... Femeile, cari port în suflet o patimă sinceră ce le roade, sunt anoste și nesuferite; acelea slăbesc, plâng, sunt palide: „Mater-Dolorosa". Sărmanele! Devin anoste, plicticoase și, pe măsură ce pasiunea lor se mărește, ele pierd în fața bărbaților, cari se entuziasmează numai de ochi dați peste cap, de râs isteric, de glume ordinare, grase de *froufrou* și de *opoponax*...

— Vino să te sărut că azi ești nostimă de tot; de câteori stau la sfat cu tine, mă minunezi. Tu, pentru mine, ești o enigmă. S'ar părea că treci pe lângă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tot și nu iei în seama nimic pe când spiritul tău de observație este extraordinar. Nu tăgăduesc, așa este, însă să știi că Barbul tău e un înger de bărbat. D'ai ști tu ce sunt ceilalți!

— Nu zic nu, dar... dela indiferența dintre noi și până la prăpastie, nu este decât un pas. Ia seama, peste puțin iar vei pleca la Paris pentru afacerile lui Tereuzescu, plictisul tău d'acuma să nu te facă s'aluneci...

— N'avea teamă Sofio, n'avea teamă. Vorbele tale 'nțelepte mă vor ține tot mereu aproape de tine cu sufletul. Nu voiu păcătui.

— Nu te prinde, nu. Starea noastră bolnăvicioasă amenință o primejdie. Să fim tari.

— Sofio dragă cartea Genesei spune că Eva este aceia care a greșit întâi.

— Să poate.

— Să nu mai vorbim d'asemenea lucruri că-mi faci rău; vezi de-mi pregătește ce-mi trebue pentru plecare. Schimbă te rog, aceasta convorbire că nu'mi place, 'mi faci rău.

S'auzi bătând la ușe. Barbu descise și văzu pe Panait, care, alergând, abia răsufla.

— Ce este, ce ți s'a întâmplat, băete?

— Am venit repede să vă rog să poftiți până la noi curând. Moare jupânul.

— Cum să poate? Era bolnav? S'a supărat de ceva?

— Da, ieri după prânz, Kivu și Crisița s'au întors din năuntru, unde se duseseră se găsească pe Spulberesou și pe coconița Anghelina și nu știu ce vești au adus că nu'mi sună a bine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Un miros greu, o duhoare te isbea de cum treceai pragul. Casa în care Barbu petrecuse d'atâtea ori și strălucea de curățenie și de voioșie, acuma semăna a bârlog, a vizuină de urs; d'o dată, în mintea lui, apăru Angela, tânără, sglobie și plină de iluzii, alătura de dânsa el Barbu, tânărul d'odinioară, visătorul idealistul, plinul de speranțe și de iluzii, doritorul de mărire, de suișul acelei scări a gloriei pe care ori cine o sue, lasă fâșii din sufletul său!..

Barbu, cu ochii, căută în jurul patului muribundului pe cucoana Zamfira și pe Angela. Fata tatei, după cum o numea mereu Arghiriadis și pentru care jertfise o viața 'ntreagă.

Pustiul acesta și desordinea îl întristară foarte mult și'n gândul său își făgădui să fie cu băgare de samă la creșterea copiilor săi pe cari îi va avea, așa după cum îi va 'nvăța. Se gândi iar că, o soție la căpătâi, în ceasuri grele de suferință, tot trebue să prețuiască mai mult decât o servitoare, sau o soră de caritate. De multeori cine a fost, neglijată, desprețuită, insultată într'o viață întreagă de căsnicie, e părghia bătrânețelor. Oricine a avut răbdarea să 'nfrunte cu bărbăție, intemperiile și primejdioasele valuri ale vieței conjugale, cari se succed la tinerețe, să fie sigur de o bătrânețe pacinică și liniștită, bună pentru căutarea junghiurilor reumatismale, ale astmurilor și ale catarurilor cronice. Ce binefăcătoare sunt cataplasmele și vinduzile, administrate lui la bătrânețe de mânușițele femeilor, cari au fost desprețuite, părăsite și criticate la tinerețe!

Scăpărau toți în toate părțile, alergând, după rețe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

țele pe cari le scria doctorul, însă ele erau date și cumpărate, numai spre a avea ocazie ca să șterpelească parale Panait, care ajunsese: marele tutore.

Hristache, auzind ușa scârțâind, deschise ochii și văzând pe Barbu zise:

— Fata, fata, m'a uscat de pe picioare, pentru ea, mor!

— Răbdare, o să te faci bine.

— Sărmana mea soție! Iartă-mă și cheamă-mă la tine.

— Liniștește-te, c'o să suferi mai rău, liniștește-te și spune ce este.

— Fata, fata, ca să nu'i stric hatârul, m'am despărțit de maică-sa și ea s'a răpus din pricina ei. Acum ar fi la căpătâiul meu.

Plângea ca un copil. Coviltirescu atât se'nduioșă de plânsul bătrânului, încât îl podidiră lacrămile și pe dânsul. Tristă este abaterea de pe tulpină, în păduri singuratice, a stegarului, care a 'nfruntat veacurile; dar mult mai tristă este agonia, sfârșitul unui om, în mijlocul mânelor mercenare.

Inecat de plâns, Arghiriadis, ceru apă și Veta'i aduse o bardacă slinoasă și murdară ca de la stână. Lui Coviltirescu i se făcu milă d'acest bătrân, care nu știuse însufla nimenui, asemenea santimente; de oarece toată viața lui, fusese numai de jecmăneli și camătă.

— Te am chiemat d-le Coviltirescu ca să mă sfătuesc cu d-ta și să vedem ce este de făcut, căci averea mea, cum știi, este foarte'ncurcată.

— Cum se poate una ca asta?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Ascultă săți spun: sunt în mânele Spulbereștilor și'a tâlharului de Kivu care, cam știi, l'am trimis la Berlin ca să vadă că s'a făcut Anghelina, fata tatii! Șarlatanul!.. Mi-a luat bani numai ca să se plimbe.

Veta ii așează căpătâiul și Kivu intrând ascultă de semnul lui Barbu și tăcu.

— Bine-ai venit, îi zise Barbu încet și s'appropie de dânsul ca să afle deslușiri din gura lui.

Kivu, povesti amănunțit toate'mprejurările și Barbu ascultând, i se aprinseră obrajii. Când auzi că Angela se află la Paris, rămase pe gânduri...

*

Aquila Românii, pe zi ce mergea, să ruinase. Toată clădirea începuse a semăna un han părăsit. Mușterii chiaburi d'odinioară, acum mâncau și beau la restaurantele din centrul capitalei; cei mai scăpătați, unii îmbătrâniseră, alții pierduseră creditul, ori trecuseră de mult în lumea cealantă. Panait, rămas de capul lui, tăia și spânzura. Socotelele le da stăpână-său la anul și la mulți anul s'atunci Hristache parcă era sluga lui; striga și se rățoia la dânsul ca la un rândaș. De multeori intervinea Veta, sau câte un vecin și numai astfel încetau certurile.

Acum văzându-l pe pat de moarte și fără mână d'ajitor, pentru cercetare, fură din prăvălie cu nemiluita și deschisese cârciumă la Potlogi, în satul lui, unde sătenii îl și porecliseră: *Potlogilă*. Kivu simțise câte ceva, dar că să facă, dânsul nu era stăpân, s'apoi pentru cine s'agonisească? El, dacă ar fi putut, ar fi mai globit câteceva; acum îl prinsese și pe el dorul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de răsbunare și tot era bun că, din pricina lui, Hristache, iș smintise meseria și păgubise atăta. Când îl vedeau prietinii, îngrijind de averea lui Arghiriadis, îi ziceu:

— Ce ori te-ai împăcat cu grecoteiul?

— Cam așa ceva, ce să fac? Nu vedeți că l'au părăsit toți? N'are pe nimeni.

— Ce, or ai simțit că miroase a colivă și socotești că'l vei clinoromisi. Hei, hei vericule, ala și din margine de groapă te înșală. Te pomenești că având face cu cațaonii dela *Helenismos*, de n'o da de alde descreerata de tie-sa, făce testamenlul în favorul țării lui. Așa parte am avut noi românii să ne sugă mereu toate lipitorele astea.

— Așa-i, adaugă Haralambie, care intră chiar atunci și care, făcând troiță cu Voicu și cu Tecșan, mereu puneau la cale treburile stăpânirii și ale meseriașilor.

— Ce bine zici, vericule, numai românul rabdă, până găsește ac de cojocul fiecăruia.

— Adică n'o să vie nici-o dată, pentru țara asta, ziua judecății? N'o să ne mai scoată D-zeu în cale vr'un Tudor-Vladimirescu? Ce credeți voi, o să mai dormim mult, o să mai ne calce'n picioare toate liftele?

— Păi, până mai ieri, alaltăeri, tot negoțul și toate meseriile nu erau în mânele streinilor? Să mai pofteaască, îi jupuim de vii.

— Îi jupoi, ori te juponc? Parcă nu tot ei sunt mai zdraveni, mai de cuvânt ca noi?

— Și de, adică de capul nostru ar fi ceva, zise

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Voicu, punând paharul la gură, dar uite ăsta, picuşul ăsta, ne omoară.

— Ei, te omoară, o să bem şi noi cât om avea, cât nu, răbdăm. Tu nu rabzi, când n'ai în pungă lăscae choară?

— Ei rabd! Eu îm beau şi cămaşea de pe mine fără rom, nu mă simt om?

— Om nu eşti tu nici cu zece romuri, de erai om, nu te lăsa Neaga, nu fugea cu Pândelică, nerodul ăla de băiat, căruia abia'i mijea mustaţa şi n'avea 'n pungă firfirică.

— Tu să trăeşti! Pandelică nu e prost; a luat'o la sănătoasa, după ce-a şterpelit lui Hristache şease miişoare de lei şi Neaga numai atunci s'a încărduit cu el.

— Bre, bre, da cinstiţi mai suntem! In târg, în case, pe drumuri, în cafenele, n'auzi de cât de şterpeleli'd'astea.

— Apoi cu ce-o să mai rămâne Hristache, dacă i-or face toţi tot aşa?

— Are balta peşte, zise Kivu!

— Are da, şi tu stai cu gura căscată şi cu undiţa gata, gata!...

Ia vezi, toată strânsoarea şi adunătura lui, eu mă prind c'o va lăsa în ţara grecească. Aşa fac toţi caţaonii.

— Taci Haralambie, hai să'l luăm cu binele; poate ne lasă şi nouă ceva.

— Ţi lasă da, vitriolul pe care ţi l'a turnat în basamac două zeci de ani de când ţi otrăveşti foalele şi tot n'ai plesnit, buruiană rea!

De câteva secunde Kivu rămăsese pe gânduri.

Cei trei meseriaşi văzându'l s'apropiară de dânsul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și 'ncepură, iar a'l necăji cu milioanele pe cari, în curând, le va moșteni.

— Pe mine să mă iei secretar, zise Haralambie. care nu știa să țină'n mână plaivazul. Te aș trage pe sfoară taman cum l'a tras Spulberescu pe grec.

— Pe mine să mă iei vehil, să ți fac și eu ție ce i-ai făcut tu lui Arghiriadis, care aud că zace pe coaste din pricina ta.

— Pe mine să mă pui aici în hardughia asta, să mă procopsesc și eu ca pehlivanul ăsta, care jupoae lumea ca un pahonț din pădurea Vlăsii.

N'apucară cei trei meseriași să rostească aceste cuvinte și Kivu cu Panait se repeziră asupra lor și 'ndată se 'ncinse 'ntre dânși, o' păruială zdravănă. Țipete, sbierete s'auziră și Coviltirescu alergă de se puse între ei.

— Ce este, ce s'a petrecut între voi că de știam ?..

Tu Panaite, cum cutezi să dai în mușterii vechi ai prăvălii, nu ți-e rușine ?

— Ăsta și rușine, strigă Haralambie, ăsta, hoțul ăsta.

— Auzi, iar mă face hoț. Apoi să nu'i dau la mir ?

— De ce ne batem întrebi ? Ne batem pentru averea lui Arghiriadis.

Ascultându-i, Barbu 'nțelese că toate aceste rele de curgeau numai din iubirea oarbă pe care Hristache o avusese pentru fie-sa. Ar fi câștigat de sigur mult dacă el, ca negustător, i-ar fi dat mai puțină carte și mai multă creștere, potrivită cu mediul în care erau ei crescuți și 'n care trebuia să trăiască. Și Barbu era muncit d' aceiași suferință. Mai bine rămânea în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tre ai lui la Târgoviște. La ce'i folosea mărirea, daca nu se 'mpăca cu ea?

In fața meselor tocite și soioase, Coviltirescu, rămăsese pe gânduri. Nu'i venea să creadă c'aici își petrecuse cei mai frumoși ani ai tinereții lui și că tuslamaua și paceaua, pe cari i le servea slinosul de Panait, erau cu mult mai gustoase de cât mâncările dela Capșa.

Kivu s'apropiă de Coviltirescu și îi spuse să ia aminte, să facă inventar, să facă ce-o ști mai bine, că el nu mai dă p'aici, căci toți îl sudue pentru averea lui cumnată-său.

— Mai ai și d-ta răbdare.

— Nu mai pot. Lumea te face să fii aceia ce n'ai gândit. Ai văzut ce am pățit? Vie fii-sa, vadă ea de toate. Nu mai vreau să rabd.

— Ai dreptate Kivule, dar de unde s'o luăm și ce strică dânsa?

— Strică, vezi bine că strică. Ia să fi stat colea lângă tată-său, ia să te fi luat pe d-ta, om înțelept și potolit, care poate făceai ceva din ea, ba ne scăpai și pe noi d'atâtea necazuri.

— Na fost scris, ce să zic eu? Pe cele petrecute tu știi că ovreiul nu dă nici un ban. Stai colea și ocrotește averea, economisește cât poți pe Arghiriadis, ascunde-i și furtul lui Pandelică și isprăvile de la Paris, voiu cerceta despre Angela și te voiu înștiința ce ai de făcut.

— Ce sunt eu d-le, ce sunt? Pentru cine mă robesc, spune?

— Pentru onoarea familii d-tale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce familie, vai, vai! De te-oi asculta, cine ştie ce mai păţesc. Poate Angela se 'ntoarce şi cere dela mine milioane.

— Nu să poate. Eu nu ştiu cum stă Arghiriadis, Spulberescu ăl bătrân l'a lăsat lefter.

— Dar Angelina? Păi ştii d-ta ce-a tocat ea la Berlin? Prin mâna noastră a trecut mai bine de 300.000 mii de lei.

— Ştiu, ştiu tot; acuma chiar am încheiat toate socotelele cu el. Are din vânzarea moşii cinci sute de mii de lei la Cassa de Depuneri, casa şi cărciuma asta, dela care curge, tot mai pică câteceva, cu toate furtişeagurile lui Panait; de nu vei rămâne de pază aici, Hristache lasă bani la societatea Elesnismos, aşa-e hotărât.

— Ei vezi ce spuneam eu, zise Haralambie, d-ta şi voi toţi, cari sunteţi români adevăraţi, asta să n-o'ngăduiţi, spuse Barbu şi ieşi 'nnecat de fumul şi de aerul greu, care respirase mai un ceas, la Aqvila Românii. Când se văzu în stradă se 'ntrebă 'n gând, care era profitul lui din toate acestea şi căutând de drum zise: Proştii şi şarlatanii au noroc!....

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md=1901-1932

PARTEA III-a.

Din toate câte scrisese Angela tatălui său, nimic nu era adevărat. Metodul da-i stoarce bani, fusese găsit de dânsa, care, încă din primul an al căsătorii, era o lucsoasă ș'o destrăbălată.

Spulberescu, fire delicată și aleasă, sperase c'o va modera, luând'o cu binele, apoi văzând că din ea nu poate scoate nimic bun, se hotărâse a suferi martirul acesta numai spre a rămâne lângă cei doi copilași pe cari i-i dăruise D-zeu, spre nenorocirea lui. De dânșii se ocupa numai el, căci nevastă-sa era mosafir a casă; dintr'o parte venea, într-alta pleca și tot ea avea cutezanța să'i facă imputări, ba încă și scene de gelozie. Cheltuia nebunește pentru lux și petru petreceri și vecinic o vedeai ieșind încărduită cu fel de fel de lume ușuratecă. Invitații mereu la mese, la serate, fără știrea lui Spulberescu. Sporturi, excursii cu tot ce era mai sărit și mai descrerat. Acasă venea la ziuă și dacă'i zicea o vorbă, pleca trântind ușile și făcând și mai rău.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ca să'şi uite d'această suferinţă pe care ş'o făcuse singur şi numai ca să scape onoarea părinţilor săi, se dase pe nesimţite la jocul cărţilor; căci de 'nvăţătură cine se mai putea ţine? Intr'o seară la club se 'ntâlnise cu Tereuzescu, care, după ce vizitase expoziţia anuală de tablouri dela Munich de unde cumpărase câteva tablouri iscălite de Kaulbach, Deffreger şi Lembach, spre a'şi mobila saloanele din splendidul apartament ce'şi închiriase la Paris, spunea că s'a repezit puţin şi pela Berlin, spre a'şi revedea cunoştinţele pe cari le avea aici de pe vremea, când era student.

Lui Sbulberescu, Terenzescu îi era simpatic; ca să se recreeze ieşea cu el, jucau cărţi şi 'l invita, din când în când, la masă. Angela 'i făcea mutre, după plecare începea cearta.

— De unde l' ai găsit pe mutulică, pe 'mpiedecatul, pe nerodul ăsta? Adevărat că: *Cine s'aseamănă se adună.*

— Ce treabă ai tu cu dânsul şi de ce eşti iar aşa de delicată cu mine; ai taletul d' a găsi mereu cu ce să mă superi. Să ştii că nu mai pot răbda ş' ai să mă faci să' mi curm zilele.

— Ei aşi! N'ai curajul ăsta ş'apoi, chiar de 'l vei avea, atâta pagubă, un netrebnic mai puţin pe lumea asta.

— O să rămâi văduvă ş' o să rădă atunci de tine porumbeii ăştia, cari acum să rotesc în juru-ţi.

— Crapă odată, plesneşte, piei din faţa mea!..

Ca să nu mai audă iar tot dicţionarul de insulte, Spulberescu, pleca pe drumuri, sta pe bulevarde, ori

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în *Tier-Garten*, frumoasa grădină zoologică a Berlînului, plină și de monumentele principilor și împărați ai Germaniei, așezați în ordine cronologică, așa cum au domnit și astfel ca fiecare german să 'nveție, preumblându-se, istoria patriei. Acolo stà ore 'ntregi cu capul între mâni și plângea ca un copil. Rădicându-și privirea i se păreu c' aceste marmure să 'nfiripau, îl mângâiau și 'l îndemnau să sufere, suferința fiind limanul omenirii! !..

De mai multeori Tereuzescu, 'l găsise aci stând abătut și trist și 'l întrebase de ce ședea astfel, el însă pretexta, fel de fel de lucruri, căci cum să 'și defăimeze soția? Singur ș' ar fi isbit atuncea în slăbiciunea pe care o avea pentru dânsa. Neuorocitul! După toate toatele, o iubea ca un nebun ș' o erta pentru toate lucrurile de 'ndată ce' i arunca o căutătură, un zâmbet, de 'ndată ce i întindea măcar vârful unui deget.

După ce 'l amăra, până în adâncul sufletului, Angela, avea darul să 'l întoarcă cu nimicuri ș' așea o duseseră aproape șease ani. In acest timp, ea se desvoltase și câștigase mult în frumusețe. Ori unde intra, atrăgea privirile tutulor și dânsa nu profitase puțin d' acest dar. Tereuzescu, când o văzuse întîia oară, rămăsese înărmurit de chipul și corpul ei; se temea însă de suflet. Cea ce îi făcea lui Spulberescu chiar față cu el, îl îngrozea.

Ce are afface, gândea dânsul, Irina mea este miel pe lângă fiara asta și știindu-se cam ușuratec și gata de 'neurcat se ferea d' ademeniri, de cursă, d'această

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

viperă pe care totuși căuta s'o vadă zilnic, să' i aducă daruri ei și copiilor.

Amărât, într'o zi, Spulberescu spusese că se duce la vânatoare; iar el, d'acolo va merge, pentru o saptămână, la Hamburg s' asiste la vararea unui vapor al unui prieten al său, marinar.

Angela, văzându-se singură, respiră. Răsturnată pe canapea și fumând dintr'o havană se uită printre spiralele de fum, cu gandul căuta noi căi, spre a și mulțămi nesățioasele sale pofte. Cugeta tocmai de unde s' o 'nceapă și pe cine să prefere din tot acel roiu de curtezani, cari i se 'nvârteau în jurul său, când îi veni în minte Tereuzescu.

— Curios, idiotul ăsta, nu mi-a spus nimic până-acum. Ține la Nicu! Respectă prietinia! Ha, ha, ce nerod! Să 'nu' i plac, nu se poate. Slutei lui să 'i fie credincios? Ha! ha, ba i-am văzut portretul. Ce mitocancă! O! iubirile astea conjugale, cât mă plictisesc! Ieri mi-am aruncat ochii la el l' am privit în față. Nu este urât: ochi mari, față uscată și prelungă, barbă cam roșcată. Omul roșu, am auzit că 'i rău; va să fugi de el. Ce mi pasă daca 'i așa, are bani, e bun, îmi convine.

Ce nu'i pot ierta este răceala asta pe care o are față de mine. Și până când mă rog? Ei, nu 'l pot ierta și pace. Ar fi singurul om care să nu 'mi dea nici o atenție. Așa o fi el, or să preface? Ținuta mea, chipul meu să nu 'i zică lui nimic?

Servitoarea îi aduse cafeaua și i-o puse pe masă; ea se sculă de pe canapea, își scoase acele dln părul său blond auriu 'și descheiă talia rochiei, își lasă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

umerii goi, luă o poză seducătoare și se privi lung în oglindă, apoi surâzând satisfăcută, zise către Lotti:

— Să poftească să 'l văd p'acela care ar rămâne rece privind aceste comori.

— Adevarat, doamnă, sunteți fuumoasă ca o regină.

Ușa era întredeschisă în adins la ora care știa că vine Tereuzescu. Din sală, el 'i observase toate mișcările, fermecat încremenise locului. Angela se făcu că nu 'i ia seama, luă tava, Loti văzându-l, îi deschise ușa largă, spunându-i să intre, căci coconița este singură. Indiscreția servitoarilor și deșteptăciunea lor, în această materie, este clasică.

Angela, rămase în fața oglinzi, ca o statue de marmură, Tereuzescu ameți, intrând, căzu în genuche la piciorele ei.

— Rămâi a rămâi astfel, adorata mea copilă, așa vreau să te privesc o viață 'ntreagă. Da, da, ești frumoasă ca o zână din povești; dulce ca un fagure de miere. De când te-am văzut, lupt cu mine însu-mi; azi nu mai pot. Sunt nebun! In fața ta aș sta așa veacuri și te aș adora ca p' o icoană, ca p' o sfântă. Tu ești viața mea, raza cea de soare, care mă 'ncălzește și mă luminează. Zi o vorbă, iubit'o, șoptește-mi, poruncește-mi și glasul tău va fi ordin pentru mine, va fi ascultat. De când te cunosc nu mai am pace și am fugit de tine mereu, te am ocolit, dar nu știi cât am suferit. De câte ori te lăsam seara, în brațele soțului tău, așa de rece, d' atâtea ori umblam rătăcind ca un nenorocit pe stradele orașului ăsta, urmărit de chipul acesta frumos și blând ca de madonă. Până a doua zi, cine mai putea închide ochii? M' ai ferme-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cat, m' ai răpit, m'ai înebunit, femee, ascultă-mă. Focul ochilor tăi mă arde. Privește-mă lung iubit'o! Așa, stai așa. Dogoarea lor vreau s'o sint până 'n adâncul sufletului. Trezește-mă la viață, ființă-înger. Stea, floare, fee ce ești, de m'ai fermecat atâta, spune?

Aide, deschide gurița aceasta frumoasă cu buze arcate și trandafirii, zâmbește-mi să ți văd dinții acestia înșirați ca mărgaritarile scumpe și dă-mi, dă-mi o sărutare dulce ș' atât de caldă, încât să tresară în mine toate simțirile. Fă-mă să te adorez mult ca să te pot binecuvânta că m'ai trezit la viață. Vreau să mă iubești cu acel amor curat și nevinovat ca de fecioară. In viață n' am gustat de cât plăcerea mercenară, plăcerea plătită cu bani; dela tine vreau, cer, implor altceva: plăcerea sacră, amorul pur, care te 'nalță, te ridică mai presus de omenire, te pune alături de ființele cerești, alăturea de D-zeu!... Cere-mi ce vrei și eu voiu căuta a face pentru tine chiar imposibilul. Ai în mine sclavul cel mai devotat, care va sta așa mereu, nu se va ridica dela genuchii tăi, vecinic te va asculta și te va slăvi ca acum.

Aide, Angela mea scumpă, vorbește. Tăcerea ta mă disperează. Știu c' ai datorii de mamă, ele te opresc poate d' a răspunde simțirilor mele atât de vii; dar ce voești, eu de lângă tine nu, nu mai mă pot despărți.

Nu te 'ntrista, uite la dispoziția ta pun tot, dispune cum vrei de averea, de numele meu de viața mea. Știu că ești iubită de soțul tău și de mulți; știu c' asupra ta caută toți câți te cunosc, însă nimeni nu te iubește ca mine, nimeni nu suferă atâta, nu se dă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gata la ori ce sacrificiu. Tu nu ți-ai iubit bărbatul ș' aceasta este lucrul care mă face să caut a te face să simți aceia ce este o dragoste împărțită. Vom fi amândoi fericiți! Ne vom iubi atât de mult, încât dragostea noastră desfășurată în fășii va covîrși lumea 'ntreagă și o va 'nbălsăma de miresme sacre. Vei înțelege și tu ce va să zică adevărată iubire. Vei tremura, vei da și vei primi sărutări de flacări. Vei tresări de fiorul iubirii, căci meriți o altă soartă. Și de ce să n' o spunem sincer, de ce? Nici eu, în căsătorie nu sunt mai fericit ca tine. Aide, Angelo dragă, hotărrște-te odată, iubește-mă, merit dela tine această favoare, căci ți-am apus: Nimeni nu te va adora ca p'o madonă, nu ți se va supune ca un rob.

Să profităm de avântul și de tinerețea noastră, să ne dăstâinuim durerile și păsurile, să ne 'nțelegem dintr'o clipire, dintr' un cuvânt. Dorințele tale să fie dorințele mele și D-zeu văzând atâta iubire, să călăuzească el, să deslege, cum o știi mai bine, lanțurile unor căsnicii nepotrivite pe cari, de ani, le purtâm amândoi. Uite, 'mi vine să mă omor că dela 'nceput nu ne-am cunoscut, să ne legăm viața. Cât am fi fost de fericiți! Ș' acuma timpul ne e prielnic, grăbește-te. Razele acestea, cari patrund prin fereastră pieziș ne înștiințează că suntem la apusul soarelui; fii auroră tu pentru mine, călăuzește-mă si'mi luminează viața. Fii înger, fii demon, fii ce vrei, numai, aide, vino și'mi dă o sărutare, nu rămâne așa de gheață. E timp de când stau pe lângă tine. Vino 'n brațele mele, zise Tereuzescu, repezindu-se ca un leu, strângând'o la piept ș'acoperind'o de sărutări.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

Cât nu stat astfel îmbrățișați amandoi, cine știe! Vrăsmașul de timp sbura repede; la geamuri, ca să'i deștepte din visuri de iubire, ispititoare, s'arătară zorile...

In casa lui, Spulberescu, ajunsese ca o jucărie. In fața soții sale, a servitorilor și chiar a copiilor săi, n'avea nici o trecere, nici un respect. Toți porunceau, toți țipau și el, ca o cocă, se supunea, tăcea, se umilea atâta încât ți-era milă să'l vezi. Afară și 'n casă pierduse toată autoritatea. Bea și juca, spre a uita de supărările zilnice de grosolăniele și de necredința Angeliei, care ajunsese de vorbă în tot Berlinul. Cea ce scria tatălui său, erau numai vorbe ca s'acopere faptele sale, despre cari se temea să nu se ducă vestea până 'n țara sa, la urechile tutulor. Pe de altă parte reputația lui de până acum ne pătată, o obosea, o apăsa, îi întuneca luminele. Erau momente când se simțea umilită înaintea lui; ș'ar fi dat acuma viața, spre a se 'ntoarce la nevinovăție și la cinste, dar unde să le mai găsească ea? Erau și ceasuri, când singură se 'nvinuia dar... Cine face 'ntâiul pas spre prăpastie, anevoe se mai poate opri. Când te uitai numai la chipul și la corpul ei fraged și mlădios ca de copilă, nu ți venea a crede că această gingașe ființă e 'n stare d'atâta mizerie omenească. Nimic sfânt în sufletul ei, nimic ne 'ntinat și ne-acoperit cu rușine și cu desfrâu. Hotara de multeori, în gându-i, d'a se abține, d'a se cuminți, însă Șubrezenia morală, lipsa de caracter ferm și de judecată sănătoasă, o făcea s'alunece, să sboare iar spre pieire ca o frunză bătută,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ruptă și spulberată de vânturi. Lui Spulberescu îi rodea inima gelozia. Slăbiciunea lui vădită înduioșa, de multeori, roiul de curtezani al Angelinei, dar stăpâniți de patimi, de avânturi, de egoism de capricii, bărbații au atunci, în sufletul lor, morala uleiului. Toți îl căiau, dar nici unul nu se da înapoi, nu era gata d'a profita d'această slăbiciune. Casa și masa lor era otel; unul intra, altul ieșea; dânsul, ghemuit în colțuri, adesea, în loc să petreacă, vărsa lacrami amare. Își imputa mereu pasul ce făcuse din îndemnul părinților. Ca să salveze onoarea lor, luase pe Angela sperând că, cu manierile lui, cu finețea lui, va putea pili, polei deprinderile ei josnice. Ce-are face? Zilnic era 'ntâmpinat cu vorbe proaste. Zilnic în casa lui vedea fapte nedemne, desfrău.

Sărmanul! Nu mai putea scoate capul în lume de rușinea faptelor soții sale.

Asurzise, îi vâjiau urechile, i să 'mpleticeau pașii.

Pe drumuri rătăcind ore 'ntregi, fără căpătâiu și nemâncat, slubise de era de necunoscut. Ar fi voit să se 'ntoarcă acasă, să scrie de nenorocirea de care era isbit; însă când ș' aduceа aminte de amărăciunea în care s' aflau nu se putea hotărâ la nimic. Când primise știrea despre vânzarea moșii și ruina complectă a neamului lor, rămase 'npietrit. In cine să mai spere de acum? Apoi amintindu-și de scenele pe cari i le făcea Angela, de insulte aduse boerimei române, toată datoare și ipotecată la zarafi; toată însurată și premenită cu sângele poporului cu nădejde d'a 'și plăti creditorii, d'a'și regula traiul, se duse de s'așeză la birou și cu cea mai mare rușeală scrise

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

aceste rânduri: Mă sinucid fiindcă mi s'a urât cu viața; nimeni să nu fie bănuit de moartea mea.

Indoi biletul, 'l înfipse la colțul oglinzii, apoi luă revolverul îl curăți, îl umplu și 'l puse în cutia mesei. Merse în odaia copiilor, îi mângâiă, îi sărută și apoi 'și îndreptă pașii spre camera de culcare. Auzi glasul lui Tereuzescu. In vârful degetelor călcă, s'apropiă își lipi urechea de ușe ș'ascultă:

— Te iubesc Angelo, te iubesc ca pe luminele ochilor și sunt, cum vezi, bun, răbdător și bărbat în toată puterea, nu secătură ca bărbatul tău.

Spulberescu, auzind aceste vorbe, se repezi să ia revolverul să'i împușce, apoi gândindu-se la o răsbunare mai crudă și mai lungă, întoarse țeava armei reci spre inima sa și dintr'o singură lovitură, căzu 'ntr'un lac de sânge.

La această surdă detunatură, alergară mai întîi servitorii și copii, cari, cu țipetele lor, treziră din visuri pe Angela, care trecând un capod peste umeri, veni și ea. S'așteapta de mult la acest desnodământ fatal; totuși, la vederea soțului său, întins mort pe scânduri, rămase stâlpită 'n pragul ușii.

Tereuzescu înspăimântat se gândi mai întîi s'o ia la fugă, apoi crezând că Spulberescu încă nu murise, cercă să-l ridice, dar se umplu de sânge. Ingrozit, își întoarse fața. Doctorul sosind spuse că era totul în zadar. Angela stă nemișcată ca o statuă de marmoră. Vestea răspândindu-se 'n oraș, într'un minut, casa se umplu de lume; veni procurorul, constată moartea, dâte ordin a se ridica de jos cadavrul și cercetările 'ncepură. Bănuiala căzu îndată pe Tereuzescu, care era plin de sânge și foarte abătut; nevinovăția lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

însă iute se dovedi din biletul lăsat de nenorocitul de Spulberescu.

Mai toate ziarile deteră ştirea cu diferite comentarii. Numele lui Terenzescu, alături cu al Spulbereştilor, fu trâmbiţat de toată presa. Duşi la parchet mai multe zile da rândul, fuseră cei doi amanţi, până se instrui crima şi până să se dovedească autenticitatea scrisorii ce se găsise la oglindă. In acest timp punga lui Terenzescu se golise mult, slugile jefuiseră tot ce putuseră de prin odăi, copiii se bolnaviseră de difterie. Ajunşi amândoi în stare foarte gravă, doctorul sfătui pe Angela să'i ducă la spital, ca să le facă injecţie cu serum; acolo se răpuseră amandoi. Fu dusă şi târâtă prin localităţi pe cari ea nici nu şi le 'nchipuia că există. Nimic însă n'o 'nfioră ca morga. Figuri buhăite şi 'nverzite; guri căscate şi pline de sânge 'nchegat. Inimi perforate de gloanţele revolverului, ochi ieşiţi din orbite la strangulaţi; corpuri scoase din apă umflate cât butia.

— N'am să mă sinucid niciodată, gândi ea, apoi, 'şi ridică ochii şi văzu, jur imprejur, mese de operaţie, fel de fel de instrumente; unele pline de sânge, altele sclipitoare ş'ascuţite ca săgeţile, supţiri ca vârful acului. Oase 'nşirate pe sârme şi schilete întregi aşezate pe piedestale; uriaşi şi pitici, criminali şi bandiţi, moşnegi şi copii desmoşteniţi, copii ai stradelor, copii ai nimenui, morţii prin accidente, sau prin mâni, ori curse infernale; toţi se 'ntâlniseră acolo. Ei parcă rânjeau de cuviinţele sociale, de 'ntocmirele neroade ale unei legi firesti banale, care reglementează viaţa aceasta de care unii se folosesc uşor şi frumos, iar alţii!..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dumnezeule, zicea un domn bătrân către un preot, care sta în pragul porței, câte o dată însăși tu trebue să fii mâhnit de opera ta. Părinte, m'am gândit adesea la momentul care înarmează mâna sinucigașilor, la desgustul, la disperarea din sufletele lor!

— Mare păcat, mare!... Viața noastră nu este destul de scurtă, de trecătoare?

— Grozav trebue să fie ceasul când te hotărăști a nu mai vedea soarele, a nu mai asculta cântecul privighetoarei, a nu mai auzi glasuri și răsete de copii...

— Da, da, adaose preotul, socotesc că cerșetorii cari întind mâna ca să cerșească pâne și tot sunt mai fericiți ca morții.

— Nu știu care poetă aleasă, a zis:

A spera în azi în mâne
Nu e bunul cel mai mare
Cel mai dulce pe pământ?

— Sinucisul? Reneagă pe D-zeu; ne mai nădăjduind în nimic, el se îndoește de puterea și bunătatea lui.

Răbdarea și credința te apropie de tronul Dumnezeesc, iar dacă unii oameni sunt îudurători, cu cât mai mult va fi Tatal nostru cel ceresc!...

— Eu n'admit sinuciderea de cât în cazul când ți-ai disprețuit și ți-ai trădat patria și în cazul când, fiind bolnav d'o boală incurabilă, aduci disperare, osteneală, scârbă și pagubă celor fără mijloace din jurul tău.

— Totuși s'atunci va să rabzi ca să ispășești cine știe ce păcat, sau pentru 'ncercarea credinții. Iov cum a răbdat?

— Sinuciderea, părinte, e o nebunie, mai ales că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sunt legi pentru toate nedreptățile; mijloace pentru curmarea tuturor relelor, dacă e voință, muncă și hotărâre uriașe să 'nvinge orice piedică.

— Viața tată, nu este de cât o suferință; om cu minte e numai acela care profită și se srvește de ea ca de o parghie, spre a aduce la 'ndeplinire lucrurile pentru care anume suntem creiați; cine cere dela ea mai mult greșește.

— Adevărat, apoi tot aceia ce suferim în viața ce este oare alt de cât consecințele nechibzuinței noastre, a faptelor ș'aspirațiunelor, totdauna mai presus de puterile noastre morale și materiale.

— Da, culegem în lume ceace am semănat și 'nvinovățim vecinic pe unul și pe altul de ceace am fi putut înlătura noi înși-ne.

— Așa-e! Plângem, ne sbatem, ne chinuim la tinerețe pentru nimicuri, pentru lucruri, cari nici nu merit a fi luate 'n seamă și mai târziu, când sosește maturitatea cu judecata ei rece, noi singuri de ușurătatea și de nedibâcia noastră, râdem.

— Ba c'ai zice d-le Franț!...

— Ne pomenim îmbătrâniți fără vreme, așteptând o viață iluzorie, ne profitând de aceasta care, prea adevărat, nici semănată de roze nu poate să fie, însă...

—Insă nu ne-am dat'o noi, nici n'avem dreptul a ne-o ridica, înainte de vreme, cum făcu acest om nenorocit, zise preotul, care s'apropiese de sicriul lui Spulberescu. Angela, ascultase această convorbire, care 'i părea de pe cealantă lume, ear de lângă corpul acesta înghețat și de lângă inima aceasta în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sângerată, plecase fără nici o remuşcare!... Dela morgă, la spital şi dela spital acasă, se căra mereu. Învăţase drumul şi'l făcea, fără nici o sfâşiere de suflet. Copiii crescuţi pe mânile slugilor, erau pedepsă pentru ea. Când priimi vestea că sunt în agonie ea răspunse:

— D-zeu ştie ce face! Aşa-i madam Lotti? Ar fi fost şi dânşii neşte mămăligoşi. Cui să semene de cât lui tată-său? Ce eram să mă fac eu văduvă şi cu doi copii? Indată ce se 'ntoarse acasă, dela îmormântarea lor, cea d'âutii grije îi fuse a dărui rufşoarele şi hăinuţele ca să nu se mai impedice de ele!... Opri numai iconiţele, căci erau de aur.

Lucrurile din casă acum toate i se păreau streine, parcă le vedea pentru întia oară. Multe erau priimite ca daruri, însă cine i le dăruise şi anume cu ce ocazie, nici că mai cugetă. Obiectele de tualetă din odaea de bae îi atraseră luarea aminte; un minut i se păru că se află în faţa termelor unei împăratese romăne. Luxul o uimise cu totul. Nu'i venea să creadă că ea era stăpâna tutulor acestor avuţii. Mândră de aceste tezaure, aprinse miresme, stropi cu fel de fel de ape mirositoare şi începu să se pregătească a lua o bae întreagă parfumată.

— Ce, vrei să te faci şi mai frumoasă şi mai seducătoare de precum eşti, Angelo dragă?

— Ei fugi, închide şi fugi că mă supăr.

— Vrei să fii steaua Parisului, unde vom merge în curând, cum ai fost a Berlinului?

— Taci! Taci şi du-te.

— A! comoara mea scumpă, aide nu te teme, acum ne vom iubi fără sfială, dă-mi tot focul din vinele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tale!... Aprinde-mă, învăpăiază-mă cu privirele. Nici o piedică, nici un stăvilar, nu se mai opune la dragostea noastră.

— Ba da, mai avem o piedică mare.

— Care e? Pe cine, s'o sdrobesc îndată.

Pe Irina, soția ta.

— A!... Departe merseși cu gândul!...

*

Barbu Coviltirescu se pregăti de plecare la Paris. Sofia, care de obiceiu, de la explicația între ei, era drăgalașe și zâmbitoare se 'nvârtea acum împrejurul lui tristă și abătută. Ea strângea lucrurile și le așeza 'n geamantan, el să uita cu mândrie la ea ca la o operă a sa.

Egoismul barbaților nu este niciodată mai satisfăcut de cât când văd că sunt iubiți, când văd c'au isbutit să fie mereu ținuți într'un cuib de dragoste cu temperatură dulce și crescândă și totuși s'atunci vor alte orizonturi, alte peisage noui. C'o repeziciune uimitoare cobor din Eden, în Infern, de multeori numai ca să nu le scape ocazie. O fi s'aceasta vr'un principiu!

Femei înțelegeți că, spre a fi fericite în casătorie, zic nnii că voi va să fiți: oarbe, surde și mute! Alții zic: Femei fiți răbdătoare, căci din răbdare e făurit jugul greu al casnicie! Poporul, care e marele fiilosof, cântă: Bărbatul e vrăjmașul casei, e cu nasul de ceară, cu el să umbli ca și c'o bubă coaptă!...

Sofia învățase să mânuiască cu dibăcie frâul de aur în coprinsul regalității sale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Rostul casei să schimbase, toți o iubeau, o stimau și din cuvintele ei nu mai ieșeau.

Barbu cu dânsa isbutise lesne, căci dase peste un pământ bun, observând cum soția sa îi făcea cufărul zise:

— Atmosfera, atmosfera, Sofio dragă, ți-am spus, asta să știe femeele s'o facă prielnică ș'atrăgătoare, căci dacă e înabușitoare, bărbatul fuge.

— Tu fugi acum?

— Nu, scumpa mea Sofie, tu știi că mă duc de datorie, aci îmi las afaceri, dar d'acolo câștig mult.

— Știu, dar vreau să te necăjesc.

— Tu? A d'ar fi toate femeele ca tine! Toți ar muri fericiți la vatra lor, n'ar mai deserta nici unul.

— Sunt și dezertori, cari revin, dar după ce ș'au trăit traiul, i-au învins reumatismele și catarurile cronice. Se'ntorc la ventuze și cataplasme...

— Răutăcioas'o!

— Or cum ar fi, bărbatul e un rău trebuincios. ș'acum am învățat: că mânele delicate ale femeelor să ocrotească mereu: *Buba coaptă* să nu spargă, să nu cangreneze, să nu omoare!...

— Sofio dragă, tu vorbești ca o femee cu minte, dar care parcă ar fi suferit mult ș'ar înăbuși acum o durere, nu cumva ești tristă că plec? Nu mai mă duc, rămân.

— Când te am împedecat eu oare dela treburile tale, când? Ți-am spus, nu vreau să te omori, să muncești până la adânci bătrânețe. Asigură acum, când ești tânăr, ceva bani albi, pentru zile negre și apoi să trăim mai liniștiți și noi. Mie nu'mi plac vanitățile.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cât eşti de 'nţeleaptă şi de cu minte! Căsnicia ar fi paradis, dacă toate femeele ar judeca astfel.

— Şi dacă toţi bărbaţii ar fi 'n toate zilele cum eşti tu azi.

— Aşa vom fi mereu s'ascultă ce'ţi spun: O femee uşuratecă se nenoroceşte pe sine şi pe ăi din juru-i.

— Adevărat? Dar eu cum sunt?

— Tu, tu te-ai făcut un înger, o comoară şi d'azi înainte te vom preţui şi mai mult. Să vorbim la dreptul.

— Da, da te-ascult.

— Tu n'ai fost flacără arzătoare, dar imina dulce ş'atrăgătoare... Eşti bună, înţeleaptă şi cinstită.

Cinstea mai ales, la ea ţin. Bine că m'a ferit D-zeu d'a cădea în cursă... Mulţămescu-ţi ţie Doamne, mulţumescu-ţi !...

— Care cursă? Ce ai? De ce te 'nchini Barbule?

— Ţine şi citeşte, iată ce mi scrie un prietin dela Berlin, vezi din ce m'a scăpat D-zeu, eu era să iau pe Angela Arghiriadis.

— Tu? Am cunoscut'o din şcoală, o fată ordinară şi rea.

— Da, eu eram să-i fiu soţ! Bietul Spulberescu!

Sofia citi cele ce urmează:

Iubite amice.

Ai auzit cred noutatea? Ce nu ţi-ar fi dat în gând despre romăncele noastre. Ce dramă grozavă! Norocos ai fost! Dacă luai tu de nevastă pe Angela Arghiriadis, eroina zilei, despre cari vorbesc toate ziarele berlineze? O dragă prietene! Azi tu ai fi mort.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mort tu pentru a astfel de dăsfrânată. Ce mare nenorocire ar fi fost pentru noi toți cei cari te iubim atâta!... Ei, dar cu noi, cu breasla noastră n'ar fi mers așa, ea nu'i putredă ca cea ciocoiască; tu o puneai la locul ei pe Angela și ori ar fi 'nceputâ să meargă pe calea cea dreaptă, ori îi dai pașaportul ș'o făceai pe ea să 'nghită hapuri de plumb, cum merită? Bietul Spulberescu, cum i-a 'ntunecat memoria! Nu este adevărat, ce spun ziarele. Nicușor nu ș'a curmat viața pentru c'a perdut la cărți; ci ș'a dat moartea, numai ca să scape de rușinile pe cari i le-așternea zilnic ea pe frunte: de ponoasele ce'i scosese, de disperarea ce'i tăiase sufletul, că trebuia să trăiască din avutul acestei femei nedemne, el ne mai putând lucra și lua nici un titlu, de oarece, căděa la toate examenele.

Ca să'nveție, când era de râsul colegelor? Cum să priceapă rostul cărții, când al casei sale era de ne 'nțeles? Cum să nu'și sboare creerii, când de slăbiciunea lui, rădeau nu numai prietinii, dar chiar și slugile?

Aproape toți românii d'aici au fost foarte atinși de moartea lui Spulberescu ș'a copiilor lui. P'aceia incalte, bine că i-a luat D-zeu. Ce erau să facă ei lângă o mamă atâta de blestemată? Hei, hei!... Femeile rele, căzute și la aceasta ar trebui să cugete că ele nu sunt primejdioase și vătămătoare numai lor, ci la mai multe generații.

Ca și otrava cea mai puternică, viciile lor pătrund în sânge, ard, înveninează până la măduva oaselor; ele sunt flagelul destructor al oamenirii. Le urâsc pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

toate cele cari sunt astfel și de frica lor, vezi că nu m'am îmsurat nici până azi. Cât știi că sunt de bun, dar pentru năpârca asta, aș vrea o pedeapsă dumnezeească. Prost a fost Spulberescu c'a lăsat biletul ăla în care spune că s'a omorât singur; vream să cadă năpastia pe dânsa. Și cine altul de cât ea la 'mpins la sinucidere? Nu e nimic, am speranța, că 'n lumea-aceasta, nici o poliță nu rămâne ne plătită!

Și e frumoasă vipera, pentru asta și să topește după ea un nerod, amantul ei, al cărui nume'mi scapă de mânie, s'aud că cheltuește cu dânsa sumedenie de bani și că e 'nsurat. Ce fel de nevastă o fi având? După catastrofă nu s'au jenat de fel, au plecat amândoi la Paris. Auzi guguman, auzi pentru cine să 'și rupă el punga? Miloagele după stradă le plâng; ele se vând, căci n'au ce mânca s'acesta e un mod ușor de traiu, dar pe femeele măritate le-aș sugruma fără milă, fără leac de păcat. Sparg casele lor s'ale altora și râd ca și cum s'ar ilustra cine știe pentrn ce victorie. O mizerabilele! Sunt revoltat.

Tu ce zici de 'ntâmplarea asta moralistule? Tot timpul, cât a ținut afacerea asta, m'am gândit la tine, tot timpul am zis: Slavă ție Doamne, slavă ție!

Prietinul tău care te iubește
G. Panaitescu.

Sofia îndoi scrisoarea și luând pe Barbu de gât zise:

— Acum te 'nțeleg pentru ce m'ai numit adineauri. îngerul tău de pază.

— Da, da, așa ești pentru mine d'aici înainte. Tu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md=1901-1932

ai pe lângă un soț devotat, un prieten în care te rog să te 'ncrezi ca'n Dumnezeu.

Timpul fiind scurt, despre ce citișî, mă duc să 'nștiințez pe Kivu, unchiul Angelei Spulberescu, el să meargă să spună toate asestea lui Arghiriadis de care, să ți spun drept, mi-e milă.

— Du-te, Barbule, fă-ți datoria de bun creștin.

Arghiriadis, care nu se odihnise toată noaptea din cauza schimbării timpului, dormea; Kivu era dus în târg, după târgueli așa că Barbu ne având cu cine să 'nțelege, lasă scrisoarea lui Panait ca s'o dea lui Kivu, când s'o 'ntoarce ș'acesta după ce-o citi-o să ocrotească pe bătrân și 'ncunoștință, despre toate acestea să'l pună cu binișorul și cum o găsi el mai nemerit.

Panait, mârșav cum era, citi scrisoarea tutulor mușteriilor, în gura mare; Veta, venind din întâmplare i-o smuci din mână și se duse cu ea drept la Crisița. Acolo erau nește greci, neamuri d'ale lor de cari nu se știa; citiră 'npreună și rămaseră împărmuriți de isprăvile Angelei.

Vorba rea, să știe că sboară, din gură 'n gură, cu repezîciunea fulgerului. Ce nu știa Kivu, știa deja toată colonia grecească ș'atâta fu destul ca să 'mpueze urechile lui Hristache și grecii cu talentul lor pe dracu să'l facă și mai negru deprecum era. La 'nceput Arghiriadis nu credea nimic din cele aflate, de mai multeori strigase: Fata tatii!.. Nu se poate ea să facă toate aceste nerozii. Minți ți șarlatanilor, mișeilor, ticăloșilor, minți ți!...

Incetul cu 'ncetul se obicinui, crezu și 'n sufletul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

său începu o răceală mare pentru aceia care 'şi ruinase averea şi sănătatea; ear dânsul d'atâta timp nu făcuse nimic pantru el, nu dase nici un semn de viaţă.

— O fi murit, ş'o fi făcut seama singură, spurcata, altfel sunt tată-sau, mie trebuia să mi scrie orice s'ar fi 'ntâmplat. Aud dela alţii? Pe cine mai are ea pe lume, neroada, descreerata, haimanaua... Să fi venit acasă.

Chichiopolis, preşedintele societăţii greceşti: *Elenismos*, intrase chiar când Arghiriadis se tânguia singur: acesta începu a'l ademeni; în folosul patriei ar fi bine să lase tot. N'a cheltuit destul Angela cu luxul şi cu nebuniile?

— Fata tatei!... Ce să faci, tinereţe!... Of! Şi unde-o fi ca acum?

— Vezi de d-ta, frate, nu 'nţelegi că nu-a avut nici o milă de bătrâneţele d-tale.

— Dar o fi ştiind ea în ce hal sunt eu? D'ar ştie poate ea ar fi lângă mine, m'ar căuta, m'ar îngriji!...

— Păi, zise Panait, care aduse umbrela şi galoşii grecului, te-ar îngriji, ori mai rău te-ar supăra ca să moştenească mai repede cei 500.000 de lei pe cari i-ai puşi la Cassa de Depuneri?

— Ii dăruesc chiar acum societăţii „*Elenismos*".

— Brava, ura, să trăeşti, strigă Chichiopolis.

— Dar la ţara unde-ai făcut bani, la noi aştia, cari te slujim d'atâţea ani de ce nu te ai gândit, caţaon afurisit!

— Tacă-ţi gura, afară că te zdrobesc, zise Arghiriadis! Auzi, auzi, să nu poţi face ce vrei cu banii tăi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr-1901-1932

— N'ai grije, noi grecii ştim să ne scăpăm de cine ne supără. La cap le dăm! Nu te supăra, azi ai făcut o faptă frumoasă. Numele 'ţi va rămâne intru pomenire!...

*

La Paris s'adunaseră toate cunoştinţele lui George Tereuzescu şi'ale Irinei, Mitică Gărbescu şi cu Elena, Barbu Coviltirescu, Tudor şi Balaşa Tereuzescu, neamuri din Gorj ai soţilor Tereuzescu. George îi adună pe toţi la dânsul, încărcă automobilul şi cutreeră zilnic bulevardele şi frumoasele vecinătăţi ale Parisului, tutulor dându-le explicaţiuni, când el, când Barbu, ei cari cunoşteau bine orice colţişor, al acestui vestit oraş, care s'ar putea numi nu numai capitala Franciei, dar capitala întregei omeniri, căci ca mişcare şi ca intelectualitate sta în fruntea tutulor. Vârtejul, valurile de lumini, de trăsuri, de tramvaie, de automobile, uimeşte. Strigătele, manierile parisienilor şi mai ales al parisiencelor, cochete şi interesante te 'nebunesţe. Glumele, apropourile, vorbele de spirit, curg ca gârla şi sunt în gura tutulor. Vânzătorii de ziare, precupeţii, fetele din prăvălii 'ţi dau neşte răspunsuri de rămâi încremenit. Magazinul Luvru, vechiul palat al Luvrului, cum şi museele Cluny, Grevin, interesară foarte mult pe călători; iar când suiră 'n vârful Turnului Eifel se crezură ajunşi în cer. In minte nu le intra, cum s'a putut făuri o reţea de fer aşa de minunată, care să se 'nalţe până la nori. Ziua fiind senină, ei văzură feerica panoramă, care se desfăşură în faţa lor.

Ca o panglică lată, argintie, râul Sena brăsda Pari-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sul, dela răsărit spre apus; vaporii cari se 'nălțau dintr'însa, înfășura orașul ca 'ntr'un zăbranic întrerupt p'alocurea de turnurile: Pantheon, Notre-Dame, Sf. Denis, Madeleine. Arcul de triumf sta înfipt, în mijlocul celor 12 bulevarde, ca dovadă a unui trecut glorios; iar sub el se 'ntâlneau cele douăsprezece uliți largi, toate purtând nume de generali viteji, cari 'și ilustraseră patria.

Piața Concordia cu statuele măreți, cari reprezint departamentele Franciei, cu Strasburg, încă purtând doliul despărțirii, îi interesă foarte mult, Piața Vandome, Sf. Michel, Piața Operei, bulevardele, Câmpiele Elisee, Pădurea Bologniei și Vincenne fuseră vizitate 'n fuga, apoi se 'ntoarseră în piața Operei și acolo studiară măreața clădire a teatrului și vestitul grup al Jocului făcut de seulptorul Carpeaux, pus în părețele stâng al fațadei, care este o minune de artă a veacului acestuia, apoi intrară în cafenea să ia răcoritoare și după ce se răcorira, iar o luară iute cu automobilul prin stradele mai lăturalnice ale Parisului.

Serile, feeria luminilor electrice de pe bulevardele și aleele cele largi, cum și mulțimea imensă, care se vântura pretutindeni, îi uimise cu totul. Tereuzescu, până la un timp, le servi de călăuză, prin cafenele și prin teatre, spre marea mirare a Irinei, petrecu câteva seri însoțindu-i peste tot locul, lucru ce nu mai văzuse ea de multă vreme.

— Nu te mai cunosc, George dragă.

— De ce Irino?

— Cum de ce, apoi trebue să vă spun, dragii mei, că este un veac de când n'am mai văzut pe Tereuzescu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

stând acasă, ori ieşind cu mine. A trebuit să fiţi voi ca să'mi mai văd bărbatul la faţă.

— Irino, ştii că destăinurele nu 'mi plac?

— Dar mie crezi că mi place să stau zilnic acasă singură şi să te aştept mereu, numărând stelele pân la ziuă albă? Ce serviciu ai mă rog? Unde 'mi stai? Bărbat eşti tu, în casa asta, ori mosafir?

— Ei lasă vorba, potoleşte-te, căci s'apropie ora de teatru.

— Ce să joacă la teatru şi la care mergem?

— Mergem la teatru Cluny şi să joacă: O femee cu trei bărbaţi.

— Ei vezi acolo e de voi, aţi înemerit'o, o să rădeţi!...

— Cum, tu nu mergi cu noi?

— Nu, noi cunoştem piesa, aşa-i Barbule, zise Tereuzescu; merge Irina cu voi, ear noi poate ne ducem la Caffè Anglais, ne am dat întâlnire cu neşte prieteni din şcoală.

— Ce prietini, ce prietini, vorbă să fie, iar ne trageţi pe sfoară.

— Păi, altfel nici nu v'ar sta bine. Noi aici suntem cunoştinţe vechi, aşa-i Coviltirescule?

— Da, da, zise Barbu, fără a ghici planurile lui George, care se schimbă, se făcu elegant de tot, îşi anină o gardenie la chiotoare, ieşi repede, după ce plecară ceilanţi la teatru, intră cu tovarăşul său în restaurantul Duval din bulevardul Sf. Michel şi ceru o sticlă de vin Medoc, băură şi începu a povesti diferite lucruri fără şir pe cari Barbu nu le putea urmări cu mintea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ce ingenioasă ar fi mașina aceia cari s'ar inventa s'ar ști să înregistreze gândurile! De la prânz Tereuzescu țesea mereu la planuri. Se gândea cum să facă să scape de toți și să se ducă acolo unde, de mai multeori, îi sburaseră gândurile, în acea zi. In multe părți se oprise la telefon, dar cine să știe cari erau intențiile lui. După ce goli mai mult el sticla de vin ce ceruse se urcară într'o trăsură. Barbu îl urma fără s'audă cele câteva vorbe șoptite lui la ureche, dar sburate de vânt, de valurile Senei, de huruitul trăsurilor.

Il știa fantastic și i se supunea ca la un prieten vechiu cu capriții de multeori copilărești, de multeori searbăde, anoste și banale.

— Oprește birjear, strigă Tereuzescu, apoi dând mâna lui Barbu îi zise:

Știi că'mi ești prietin bun și încă și discret, vino să-ți arăt tezaurul meu scump pe care 'l țin aicea ascuns și'l feresc și de soare, îl țin ca pe ochii mei, vino!...

— Ce vrei să zici, spune-mi George, sunt curios.

— Vino, vino iute, sue scara și vei vedea.

— Misteriosule, unde, la cine vrei să mă duci?

Tereuzescu tăcu.

Urcară scara și la ușa intrării sunară de mai multeori, dar abia după câteva minute li se deschise.

— Ce este Teresa, de ce mă ții afară, ce s'a 'ntâmplat?

— Vezi că astă seară D-v. nu eraț[illegible] așteptat și de, d-na...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce nu mă poate primi, nu este dispusă, ai ce-i, zise el, aruncând haina și înaintând repede în sala de mâncare. Barbu ce să facă, rămâsese 'n urmă ș'aștepta să vadă ce iese din aceste mișcări iuți ale prietinului său, cari fierbea.

— Două tacâmuri ai? Cine mănâncă aici Terezo, spune-mi? Servitoarea tăcu, George deschise ușa, fără să bată și înaintă către salon. Un miros de corilopsis te 'năbușea ș'o lumină palidă de făcea a te crede în sălile unui palat din o mie și una de nopți. In mijlocul casei, un domn spelb, care nu știa o vorbă franțuzească. El se simți foarte jenat la vederea celor doi mosafiri, cari intrau acolo cu drepturi. Nu trecu un minut și o zână blondă c'o mantie albă de mătase liberti, susținută c'o cingătoare de piele de cordova apăru 'ntre ei. Părul blond cenușiu îi pica pe spete și'n el avea o diademă de tuberose, care imbălsămase casa.

— D-șoara Lolotte, amicul meu, coleg de scoală, zise Tereuzescu, nervos, întorcându-se către strein, care părea pus în mare 'ncurcătură.

— Mi pare bine, George, zise ea preocupată și micșorând încă și mai mult lumina lămpei.

— D-l este soțul unei prietene, care se află bolnavă.

— Așa ?... Și ca s'o vindece pe ea l'ai oprit la masă?

— Cine ți-a spus prostia asta ?

— Mi-au spus cele două tacâmuri, așezate în sufragerie.

— Erau pentru tine dragă!

— Da, prea bine ai potrivit'o ș'acum, bine le brodești !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Fără multă vorbă, neamțul să retrase și Angela, leșinată de râs, se lungi pe canapea, aprinse o țigară și zise:

— Mi vine să mor de râs ha, ha, ha, când te văd așa gelos și bănuitor. Ha, ha, ha, atâta mai lipsea!

— Aide ridică-te d'acolo, prea ești frumoasă, prea ești seducătoare. Vino și dă-mi o sărutare, așa cum știi tu să dai cu gura ta asta dulce; cu gurița asta frumoasa cu care cine știe de câteori m'ai mințit și totuși eu mor după dânsa, aide vino, vino...

— Ești de nesuferit, trădezi secretul iubirei noastre înaintea acestui domn.

— Tereuzescu se repezi la dânsa și îi dete mii de sărutări.

— M'ai înebunit copilă dulce și scumpă, m'ai înebunit. Ochii ăștia fermecători am să ți-i sorb. Te mănânc; toată te mănânc. Astă seară sunt nebun de tine, nebun! Îi luă cununa de flori de pe cap și îi resfiră buclele de păr în cari îi încădră frumosu-i chip. Ea rădea să răsfăța și'aci s'ascundea ca o vergină nevinovată, aci se descoperea ca o rafinată curtezană.

Coviltirescu profită d'acest mînut de uitare al prietinului său, plecă repede spre ușe, fără să sălute.

Lolotte prinse de veste, îi aruncă o gardenie și leșină de râs.

Barbu luă floarea de jos și fermecat, aiurit, ieși dintr'această casă unde nu intrase niciodată și totuși nu'i părea nimic strein, ear pe Lolette, parcă o cunoscuse undeva oarecând, dar acum nu'și aducea aminte de loc. Oaspeții lui Tereuzescu, a doua zi, fură

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

conduşi pretutindeni de Barbu, căci George nu mai dase p'acasă. Seara, când sosi el, Irina, cu lacrămile'n ochi, îi zise:

— Socoteam că măcar acum te vei ţine, cât or sta oamenii aştia la noi, însă văd că te-ai stricat de tot. M'am disperat. Ce'i de tine? Unde stai toată ziua şi toată noaptea? De uude te 'ntoroi acum istovit şi galben ca ceara? O să ţi pară rău de viaţa asta risipită şi de amarul ce'mi faci. O să mă duc în lume, mă 'ntorc în ţară, sau...

— Calătorie bună. Unde-i norocul ăla, scumpo? Unde-i, zise George râzând şi mângâind'o.

— Nu râde, dragul meu şi fugi cu mângâerele astea searbăde şi prefăcute. Eu te-am iubit, te am stimat ş'am crezut în dreptate şi'n tine ca'n D-zeu.

— Asta aşa-i, dar eu n'am fost bun, când puteam să nu te iau, să te las în drum, cum fac atâţea oameni.

— Tereuzescule, are să te pedepsească D-zeu, nu râde şi nu badjocori femeia ta, căci degetul celui de sus te va zdrobi. El nu doarme, nu!...

— Iar te ai pornit? Mult ai s'o ţii tot aşa. Puneţi pălăria şi hai să mergem. Ce sunt oamenii aştia vinovaţi s'asculte la certurile noastre. Ce 'ţi lipseşte în casa asta?

— Tu.

— Eu, ei vezi, asta-i cam greu. Acum am alte afaceri. nu mai pot sta de tine ca la tinereţe...

Barbu, auzind mincunile lui Tereuzescu, încreţi fruntea şi fu mândru de onestitatea lui de până acum. Condamnând din inimă purtările prietinului său 'şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

'ntoarse cu drag gândurile sale către copii și către Sofia, făgăduindu-și a nu'și perde mințele în acest oraș, de tentațiune și de desfrău.

George se 'ntoarse către Coviltirescu, clipi din ochi și'și puse un deget pe gură. Tăcere, frate, tăcere ca de mormânt, acesta era semnul pe care i'l făcea Tereuzescu lui Barbu.

— Această precauțiune este inutilă George, îi zise el, când fuseră mai d'o parte. In asemenea împrejurări, cine ar fi nesocotitul acela să toarne spirt peste foc? Căsătoria fiind unul din cele șeapte mistere, omul trebue să facă, nu să dărâme căsnicii.

— Bravo Barbule, bravo, zi înainte că zici frumos.

— Așa-e, o intrigă aflată și destăinuită, poate să sfărâme un trecut cald, liniștit și plin de amintiri frumoase, un viitor de căință și de pace. Tăcere dar!

— Elena Gărbescu, care auzise din odaia d'alături vorbele lui Barbu, urmă și ea cu sfătuirile:

— Perechile la jug nu trag la fel, Iriniță dragă. Ori cine să hotărăște să 'și vâre capul la resteu, să'ntindă la tânjală, va să'și amintească lucrul acesta:

Carul vieței conjugale merge greu. Coaste și povârnișuri, făgașuri și prăpăstii. Drumul copleșit când de spini și pălămidă, când făcut prin răspântii și cotituri!

— Aa, da d-nă, eu sunt avocat, n'am văzut nici un soț la bătrânețe căindu-se c'a știut să rabde să 'nvingă greutățile căsătorii și să rămâe mereu sub caldul farmec al familii; dar am văzut mii căindu-se c'au urcat scările tribunalului și la urmă s'au trezit stingheri, în amurgul vieții!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

- Aveţi dreptate: Ce-a 'mpreunat D-zeu, omul să nu despartă, zice cartea bisericească. Să fugim de zavistiile şi de pârele, cari aduc desbinare în căsătorii.

Răbdare, fata mea, ţi-am spus'o la noi în ţară, ţi-o mai spun şi'aci: Să n'auzim, să nu vedem, acea ce apasă sufletul, aduce nenorocirea şi moartea inimelor simţitoare!

— Va să zică, trecând pragul bisericii la cununie, noi femeile, va să luăm în spinare şi crucea răbdării. Frumoasă socoteală!

— Lăsaţi filosofia şi hai să ieşim că m'aţi năucit cu morala voastră!

*

Vizitară Cripta Panthonului, se opriră în faţa monumentelor acelor oameni ilustrii dintr'al căror spirit s'adăpase omenirea întreagă: Rousseau, Voltaire, Victor Hudo, care recitând câte un vers, câte o cugetare din neperitoarele lor opere.

— Să fi fost eu D-zeu, zise Irina, zdrobeam toţi desmeticii şi toţi mincinoşii, iar p'aceşti coloşi ai gândirii, îi lăsam să trăiască vecinic.

— Şi ei ce ajungeau, dacă n'ar fi fost pe lume seci ca dalde noi să'i preţuiască? De unde s'ar fi inspirat? Cum s'ar fi deosibit ei atunci?

Mii de paşi răsunau pe sub cotitele bolţi ale Panthonului. Unii căutau sarcofagiile acestor oameni, piramide literare ale veacurilor trecute, alţii căutau p'ale vestiţilor generali ai lui Napoleon pe cari odinioară nu'i încăpea lumea; alţii urnele cu inimele nobile şi mari, cari bătuseră pentru Franţa. Două am-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

foarte deschise aşteptau p'acelea cari bătuseră pentru omenirea 'ntreagă, căci în ele fusese săpat adânc: *Lumină şi dreptate:* Renan şi Zola.

Vor trece acest prag al nemuritorilor francezi şi ei, descendenţii lui David ş'ai înţeleptul Solomon, intrând acolo prin mintea lor ageră, prin inima lor mare şi nobilă. Vei avea corpul lor Moise, tu care ai zis ochiu, pentru ochiu, dinte pentru dinte; vei avea sfetul lor tu Isuse blânde, care ai zis: *Ceea ţie nu'ţi place, altuiea nu face* şi: *Să iubeşti pe aproapele tău, ca pe tine însu-ţi. Nu merita să fie răstignit* a strigat Ernest Renau, scriind viaţa lui Cristos. *J'accuse!...* A strigat Emil Zola, văzând că se condamnă un nevinovat. Dreyfus şi omenirea toată s'a trezit ş'a cerut dreptate.

Amândoi aceşti fii ai Palestinii, făcând în jurul lor lumină ş'adevăr, poporul le-a dat loc în Pantheon; ear gloria, peste urnele lor, presară flori nemuritoare.

La Sadi Carnot, cununele parcă erau aduse de apă; pe perna cusută cu fir se cunoşteau urmele genuchilor văduvei nemângâiate; în criptă parcă s'auzea glasul heruvimilor. In faţa zăbrelelor de fier, stau toţi plini de cucernicie.

— Nu iubesc capii statelor, zise Barbu, pentrucă totdeauna, în mintea mea, îi văd stând pe tron de durere alcătuit din sudorile poporului. Mi-ar fi dragi suveranii, dacă i-aş şti guvernând, fără să stoarcă milionele ţărilor. Regii şi împăraţii, ar trebui să fie ca D-zeu. Să dea, nu să ia dela oameni, altfel...

— Eu zic că s'ar putea pe lume şi fără ei, adaose George, ba şi fără Papi şi Patriarhi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ori să domnească pe propria lor socoteală, zise Gărbescu.

— O idee. Ațăți milionari, rigi ai petroleui, ai oțelului, ai minelor de cărbuni, ce n'ar da ei pe șubrezenia tronurilor, pe blazoanele 'mpărățești!

— Bine zici tu Tereuzescule, urmă Barbu cu tonul lui de predicator: Alcătuirele lumei s'au demodat; papalitatea și regalitatea sunt lucruri biblice, s'au învechit, nu se mai potrivesc cu lumea de azi. Progresele omenirii cred c'ar trebui să facă ceva și pentru ele ș'atunci socialiști, anarhiști, nihiliști, n'ar mai cere că aceste obălduiri să fie radical schimbate.

— Să 'nțelege dragă, franțuzii ăștia și elveții, cum și americanii, numesc capeteniele statelor președinți de republică. Numele le-e altul, dar felul de ieșire, de priimire pe la curțile regești, luxul, banchetele, nu sunt tot fasturi și zădărnicii, dragă George, ce zici?

— Zic că frumoase ar fi șerbările astea, masalale și artificii, dacă ele n'ar fi trase din sângele poporului.

— Da, da, zise Barbu, c'a 'nceput să strige, s'armeze brațul, nu este vina lui, ci a celor ce niciodată nu l'a 'ntrebat ce'l doare; ear el, disperat, a 'nceput să'și facă dreptate singur.

— Dar a greșit calea, urmă Tereuzescu. Ce strică bietul Carnot cel mai bun om din lume, Humberto și nefericita împărătească a Austriei?

— Ce tu uiți că profeții, mincinoșii și șarlatanii, de mai de mult, au adus răstgnirea mieluțelului lui D-zeu?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Aide moralistule, pâșește înainte să ieșim d'aici că mi s'a n'tristat sufletul, zise Gărbescu, simt că mă frământă la stomah. Mi-e foame.

— Fericiți cei ce flămânzesc, zise Irina, are dreptate el, să ieșim și să mergem la masă.

— Ba e vorbă, adause Leana; până la 12 mai avem o oră și jumătate, mâncăciosilor, eu vreau să mai facem un ocol prin Luvru, mă 'nebunesc de tablourile lui Rembrand, Rubens, Lebrun, Chapelain, de Venera lui Milo și de grupurile lui Carpeaux. Dar Mona Lisa de Leonardo d'a Vinci? Ce cântătură și mai ales ce surâs! In colțul buzelor ei și 'n ochi să reflecteză întreg poemul iubirei, al dorințelor isvorâte dintr'o inimă caldă, dintr'un suflet pătimaș.

— Poftim! Te am pierdut scump'o. Mori după artă, mă pomenesc c'acum nu vei mai putea trăi la București, fără pinacoteci.

— Uf! Avem și noi: Moartea lui Mihai cu secuiul cu capul căescut în spinare. Moartea lui Mitridate fără corp, Intratea lui Mihai în Sarmisegetuza. Oameni și cai lipiți pe pânză șui și strâvezii ca sfinții din Bizanț.

Cine să dea la noi bani pe lucruri de artă? Ai văzut anul trecut la expoziția din Venezia 20 tablouri, dintre cele mai scumpe, erau reținute pentru Udine, un orășel dela fruntariele Italiei și e mic numai d'o șchiopă.

— Păi acolo arta este 'n sângele poporului, zise Tereuzescu. La noi pentru cine să cumpere tablouri statul?

Ia câteceva ministrul Instiucției, dar nu pentru artă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ei pentruca puterea ministerială să nu scoboare la zero grade.

— Hei, hei știu eu mulsoarea dela Cassa școalelor. De ar începe să vorbească hârtiele de pe mese, te-ar lua jalea de jaful cu care se toacă un venit de sute de mii de lei. *Zoilii* cu ce să trăiască? Autorii de ocazie, autorii aleși, pentru tămâieri, pentru scălcierea limbei și'a moravurilor pe ce sunt puși, unde le-e reazămul?

— Lăsați vorba și hai să mergem să mâncăm și să ne odihnim puțin. Știți că diseară ne ducem la teatru?

— Ai dreptate, Iriniță: Théatre St. Martin, Lojea No. 50, zise Gârbescu, ce fericire!... Am s'aud și'aici pe Sarah Bernard. Am auzit'o la București, acum douăzeci de ani.

— Uf... Te felicit pentru răddarea ta. Un bucium spart, eu nu pot s'ascult. Când vorbește mi-astup urechile.

— Păi tu...

— Păi eu... Eu înțeleg arta și'o admir, atunci când artista e 'n splendoare, dar când vezi artificiu și sforțare... admirația mea să preface în desgust.

— Eu zic că dela 50 de ani înainte, femeele, ar trebui să s'astâmpere cu totul. Seara, în loc de succesul rampei, să stea să'și bea ceaiul, liniștite, la gura sobei, apoi să meargă *să*'și caute căpătâiul cu vise!...

— Negreșit, Barbule, negreșit și voi ghigherlii bătrâni s'o porniți la curte. Frumos vă șade!...

— Noi? Noi, spre bătrânețe, ne facem mai gingași. Nouă nu ne cresc șoldurile, nu ni se răvarsă carnurile pe când voi... Mă uitam și la Darcle. Ce cute-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zanță. La 52 de ani să joace pe Julietta și pe Mimi, copile de 20 de ani, o matahală, care, când se mișcă, dărdâe scena.

— Hei, hei! Și nu zici că mai ales artistele cu cât sunt mai bătrâne, cu atât mai rău le-apucă fel de fel de manii. Sarah, care e lungă cât turnul St. Jaques, dreaptă și uscată ca un rischitor, s'a apucat acum să joace Hamlet și pe Regele Romei. Să poftiți s'o vedeți diseară. Capul lui tata moșu pe umeri de copil: L' Aiglon!... Drace, drace, nebune mai sunt muerile.

— Nebune, nebune, dar vă iau ele banii din buzunar pe sforăiturile lor? Incalte d'ar veni pela noi când sunt mai tinere și pot face artă, dar vin căzute, răsuflate, ne suflă punga, râd de noi!

*

— La Moulin Rouge, mână birjiar, strigă Tereuzescu, când se văzu liberat de familiele Gărbescu și de Irina, ne mai aducem aminte de tinerețe.

— Strengarule, șopti Barbu, ai rămas tot cum te știu. Biata Irina, ce fată bună... O să plătești scump nebuniile tale.

— Păi, socotești că nu?

— Ia seama să nu te afle nevastă-ta, acum știi unde ți să duc banii. Cheltuești mult de tot, vezi să nu dai de fundul pungii.

— Hei prietene! N'ai văzut'o. Nu face să'ți dau și sufletul?

— Nu, căci femeile astea n'au suflet. Eu țiu la dragoste sinceră și...

— Știu, ții la blidul tău. Ești un prost, stai tot la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

paragraful la care te-am lăsat. Păstrezi credința Sofii. Of! Sfinte Onufrie, 'mi faci rău Bărbucule.

— Păstrez da, cum îmi păstrează și ea mie.

— Adică ce fel? Să vii la Paris și să... ha! ha! ha! bărbat ești, bărbat din veacul ăsta?

— Ei ce vrei? Am credința că în casele unde intră trădarea și minciuna, curg toate relele, să sguduesc temeliile!

— Ha, ha, ha, nostim ești tu.

— Poți să răzi, dar eu tot așa voiu fi, cum am apucat din bătrâni. Toți Coviltirești au fos omeni însemnați pentrn cinstea lor.

— Ei și, ce-a ieșit dintr'asta? Iubind altă femee nu mai ești cinstit?

— Ba da, să iubești pe care ți ai ales'o de soție. Eu, în momente de tentațiune, mi aduc aminte că nu trebue să 'ntunece renumele strămoșilnr mei. Ș'apoi ori cum ar fi femeia ta legitimă, tot nu te caută numai la pungă cum fac astea.

Lolotte nu este interesată. Mă iubește și nu'mi cere niciodată. Eu ce'i dau și ii dau mult, căci vreau să fie cea mai frumoasă, cea mai luxoasă. Ce vrei, alt caprițiu n'am.

— Asta ți-ajunge.

Vorbind astfel, cei doi prietini ajunseră la Moulin Rouge pe care o văzuseră din departe, cu aripile ei de foc, sburând prin aer luminate electric.

Perechi, perechi, tinerii, unii ieșau, alții intrau și se repezeau în mijlocul cancanului, care se rotea cu furie în intrarea principală. Sburau dopurile dela sticlele de șampanie în tavane, picioarele și țipetele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

'n aer. Valuri de dantele și de panglici se vedea pe dedesuptul rochiilor. Mai aplaudată era jucătoarea care sărea mai sus și'și mlădia corpul ca o șerpoică. Vorbele cu aluzii triviale, curgeau ca ploaia; praful se 'nălța grămădindu-să ca norii deși, Chipul danțuitoarelor, din când în când, e luminat de raze electrice. Mirosurile a tot felul de parfumuri, huetul muzicii și chiotele te făceau a te crede în infern. Coviltirescu rămâsese ca de pământ.

D'odată lampionele se stirseră și prin întuneric se zăriră două arătări luminoase, cari lăsau urme ca stelele călătoare și lume strigând:

— In lături, faceți loc, vine regele petrolului și frumoasa romăncă, în lături!...

Lolotte, cocheta Lolotte, s'auzea din toate părțile și lumina se mărea din ce în ce. Lolotte, îmbrăcată ca o regină cu pași și săritnri ca de panteră, cu fustele sumese 'n brâu, intră 'n caucanul monstru din mijlocul salonului, în aplausele și fluerăturile mulțimei. Lângă ea neamțul, îmbrăcat în frac roșu, sărea ca o paiață și dedea la chiote ca un sălbatec?

La vederea lor, Barbu 'ncremeni, Tereuzescu se repezi ca un leu și, făcându-și loc printre mulțime sări drept în capul lor, smulgându-le părul țipând și insultând cum era mai greu. Neamțul nu știu pe unde s'o ia la sănătoasa. Lolotte se sbătea în mânele lui Tereuzescu, care răgea ca un leu rănit:

— Te am scos din noroiu mizerabilo! Ajungeai pe drumurile Berlinului, cerșetoare, de nu eram eu. Crezi că sunt ca Spulberescu să mă ucid din pricina ta, eu te sugrum, femee, te sugrum, m'auzi? Ce era să iasă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dintr'un neam de cârciumar de cât o ticăloasă ca tine? Aide mergi d'aicea, mișcă-te, ai s'ajungi pe drumuri, râsul lumii. Fata tatii, Anghelina nebuna, râsul Parisului, ieși; du-te că te zdrobesc.

— Angela, cu părul vâlvoi, fugi printre lume, iar Coviltirescu, uimit, căzu p'un scaun. Nu'i venea a se 'ncrede auzului: Lolotte, Angela Spulberescu, îi răsunau prin urechi. Cum? Ea, ajunsă în astfel de stare?

— Ți-a plăcut fiara, zise Tereuzescu, acum fii liniștit, de pecingenea asta, o să mă curăț eu în curând.

•

Hristache se făcuse de nesuferit. Căuta să'și încheiă socotelile cu toată lumea și diu margine de de groapă tot mai jumulea pe oricine putea. In casă trăia rău cu toți. Veta se ostenea destul să'l îndatoreze, dar n'avea pe cine. Sufletul lui erea uscat și sterp de ori și ce sentiment omenesc; nimeni nu'i mai intra în voe. Barem cu Panait erea la cuțite, zilnic se certau și se 'nfruntau. Kivu iar 'își blestema soarta că intrase într'astfel de neam. Umblând după treburile lui Hristache, nu'și mai putea vedea de ale lui, apoi șleahta grecească'l strângea de gât. De câteori voiau să vorbească cu cumnată-sâu despre afaceri, d'atâteaori era împedecat de lăstunii dela Elenismos, după cum numea el pe membrii acelei societății, cari numai ei isbutiseră să scoată din gheara lui Arghiriadis atâția bani. Cine strânge nu mănâncă, este vechea zicătoare. Starea lui se știrbea și nu erea ni-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

meni care să'l sprijinească, să'l ajute, să'l susție. Culegea la bătrânețe, aceia ce semănase la tinerețe. Nu reușise de cât să cunoască cocleala banilor, cari îi coclise și sufletul. Răceala din jurul lui o simțea, din zi în zi, mai adânc, dar ce să facă? Acuma fugeau de dânsul toți și, săptămâni întregi, zăcea pe coaste fără să'i deschiză ușea un câne. Dela o vreme începuse a'l plictisi și grecoteii lui cari, ori de câteori veneau, trebuia să'i ceară câteceva: bani, lucruri din casă, servicii și pentru el nimeni nu era în stare de nimic.

Intr'o zi, Kivu priimi o scrisoare dela Angelina din care nu 'nțelese nimic alt decât că avea nevoe de bani și că voește a să 'ntoarce în țară, după ce'și va plăti datoriile. O citi, o reciti, apoi amintindu-și de câtă amărăciune turnase această fată în casă și familia lui Arghiriadis se duse 'n prăvălie, luă o hârtie și îi scrise:

Fata mea.

Am primit și desfăcut eu scrisoarea adresată lui tată-tău, am citit și văzut toate, căci el despre tine nu mai știe nimic. Este prăpădit, aproape c'un picior în groapă din pricina ta, care l'ai făcut să'ndure atâtea chinuri, atâta suferință. Avere nu mai are deloc; zadarnic îl mai ții cu teșchereaua plină și ceri mereu, ca la isvor. Banii, împrumutați socră-tău Spulberescu, i-a perdut. Moșia din Muscel i-a luat'o creditul; bonurile toate le-a dat de pomană. Ia societatea grecească, când a auzit de faptele tale pe cari i le-au băgat în urechi, cei cari s'au săturat de ele,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

așa că a mai rămas cu casa și cu cârciuma de care îngrijesc eu și cu mătușe-ta Crisița, ca să...

Pe când Kivu, cu ochelarii la nas, scria aceste rânduri, iată c'aude nește țipete sfâșîntoare. Hristache, galben ca un mort și tremurând din toate închieturile, se repezi în capul lui Panait și îi cără la pumni, acesta era gata să îl strângă de beregată de nu intervenea Kivu la timp.

— Afară, hoților, afară, ați intrat toți în starea mea, mă sugeți ca lipitorile, afară, că vă ucid tâlharilor. Se strânsese lumea și Kivu credea că Arghiriadis a'nebunit.

— Dar tu? Tu ce scrii acolo, banditule, ce scrii? Faci catagrafie? Vrei să știi la cât se ridică averea mea pe care tragi nădejde s'o moștenești?

Ca o fiară sări asupra lui, luă hârtia, o strânse, o mototoli apoi o desfăcu ș'o citi.

— Ei și ce crezi să faci cu asta, unde vrei s'ajungi?

— Vrea să te scutesc de amaruri, vreau să-ți chiăm pe fică-ta lângă tine, nelegiuitule, ca să nu mori acolo singur ca un câne. Barem să fie aici, în ceasul morței aia care ți-a mâncat capul, te-a năucit, te-a sărăcit.

— Fata tatii! Ce-ai tu cu copilul meu, știi tu ceva? Dece 'ți bagi nasul unde nu 'ți fierbe oala? Acum te sorobesc, neam spurcat ce ești.

La aceste vorbe, Kivu, își ieși din sărite, se aruncă asupra lui Arghiriadis, gata să'l sugrume și daca nu intra Crisița se făcea omor. Ea îi potoli cu binișorul, apoi îl luă pe frate-său la socoteală:

— Are dreptate Kivu da, are, că mie mi-ai mâncat zestrea, pe el l-ai avut mereu argat pe veresie și pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

noi ori ne-ai întrebat ceva, când ai dat bani la Elenismos? Erau acolo și banii noștri să ne fi subscris și noi.

— Poftim mutră și la ăsta? Vrei să treceți și voi la nemurire!...

— Vezi bine, tot suntem mai ceva de cât Angela ta, care a umplut drumurile.

— Fata tatii! Auzi, auzi și ăsta ce zice. Semeni cu nerodul de bărbată-tău ș'a găsit sacul petecul...

Napucă să sfârșească și Kivu sări iar la dânsul, soția sa il opri, el înfuriat începu a da d'asvârlita cu ce găsi. Sburau sticlele cu vutcă, cu mastică, cu rachiu de anason peste capetele lor, îmbrâncindu-să, sacii cu orez, cu cafea, cu făină se vărsaseră și s'amestecaseră cu cioburile dela atâtea carafe sparte, poliția sosind, îi potolise și cărciuma se liniștise.

Arghiriadis rămase singur în mijlocul ei. Plângea și'și smulgea părul din cap, d'atâtea pagubi, d 'atâtea amaruri.

Acum parcă erea strein în prăvălie, nici nu știa unde se afla; foamea și oboseala într'atât îl ajunseseră și'l doborîseră încât, după atâta sbuciumare, căzu rupt de oboseală ș'adormi p'un jilț lângă tarabă.

Cât o fi stat el astfel, cine știe. Un șuerat puternic al gardistului din stradă, îl deșteptă din somn.

Visa, în ravarsat de zori, un vis frumos. Se făcea că Angela era regina unei țări mari și frumoase; că ieșise din palat la plimbare într'un faeton frumos, c'avea nește cai arăpești și hamuri d'argint... Ii întinsese mâna și'l chiămă la dânsa, dar el se sfia să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se sue în așea calească mândră. Un alt șuerat îl trezi iar din somn... Fata tatii!... Așea să dea D zou s'o văd. Bine că-i știa adresa, acuma 'i dau depeșe, i trimit bani și îi scriu să vie, căci eu am scăpat de toate dihăniile.

Deschise ochi mari și îi plimbă prin toată prăvălica; i să părea că se află p'alte tărâmuri. Un cârd de șoarici năvăliseră în grămada de orez, vărsată în prăvălie și Arghiriadis, amintindu-și de jaful din casa lui, isbucni în hohote de plâns.

*

Irina nu putea să se miro îndestul de schimbarea pe care o luase Tereuzescu, care se făcuse înger de bunătate. Nu mai făcea nicăeri un pas fără dânsa; îi dase banii pe mână și tot aceea ce făcea Irinița era bine făcut, bine chibzuit. De multeori ea căuta să afle cauza acestei schimbări și nu putea s'o dovedească.

Amestecul unei a treia persoană în căsătorie 'nvenințează traiul; atunci d'ar ști soții să ocrotească capriţiile, primejdia ar trece și multe casnicii nu s'ar desface ușor.

Bănuiala este un lucru care amărăște; gelozia însă roade sufletele, ea este ucigătoare și 'mpinge la crimă. Trecuse Irina prin toate fasele ei, gustase tot chinul unei vieții amare și triste. Acum când amintea lui George suferințele ei, vorbele grele și tot disprețul ce 'udurase, el îi răspundea:

— Da, a fost o nebunie dragă, o nebunie, ear tu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

ființă bună și dulce, uită tot și iartă,'ți spun în față, mă găsesc vinovat.

— Vinovat tu și de ce, dragă Georpe? Eu am îndurat toate pentru că te-am iubit, dar tu, tu care ești bun spune'mi de ce te schimbaseși astfel cu mine? Așa-i că 'ntre noi întrase zavistia din causa unei femei?

— Nu, nu știu!...

— Da, da, așa trebue să fie. Unde ședai și pe ce se duceau atâtea bani?

— Nu 'ntreba, Irino dragă, nu mai 'mi aminti nimic, Cu vorbele tale mă 'ntristezi. În mintea mea deștepți nește amintiri dureroase, crude și pe cari vreau să le uit. Să nu mai vorbim despre asta, zicea Terenzescu și cădea pe gânduri. De s'ar gândi la amarul ce'l aruncă peste suflete asemenea femei de sigur că bărbați n'ar mai perde vremea și averea cu dânsele, n'ar ma zobi rânduiala casei pentru asemenea sfinxi, cari au numai ghiare sfâșietoare de inimi nobile și mari, căci George era o victimă a Angelei, cari fusese nu numai nenorocirea lui, ci a tutulor celor pe care îi cunoscuse.

— După cele petrecute noaptea, George, era nebun, crezuse că-a sdrobit'o fizicește și ca s'o umilească se rugă de Barbu să se ducă să'i spună că dela el să-și ia ori și ce nădejde și că să părăsească Parisul, căci ori unde o întâlni-o, îi va face aceași scenă.

Coviltirescu stete mult la gânduri, apoi văzând că prietenul său însistă, mai ales că'l rugase să 'i cearâ înapoi și scrisorile pe cari le-avea la dânsa, găsi pri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lejul nemerit și se duse la Angela, pe care socotea că va găsi la pat, zdrobită.

Ajungând în capul scării își ținu răsuflarea, după un minut sună și aștepta nerăbdător. Ușa se deschise și un hohot de râs îl pironi locului. Angela, era la masă în mijlocul prietenilor sale cărora le povestea, se vede, întâmplarea d'aseară. Cum sosi Barbu, ea le lăsă, sări înaintea lui veselă, ca 'și cum nu pățise nici o rușine, îl luă de mână și trecu în salon. Acolo începu să impute lui Coviltirescu răceala ce'i arătase:

— Azi ai fi fost tu soțul meu, dacă știai să te porți cu mine.

— Da, ș'aș fi fost foarte nenorocit, d-nă.

— Ș'acum ești fericit, nu 'ți lipsește nimic?

— Mi lipsește poate acea căldură aprinsă de iubire, dar la vatra mea e bine, e pace, am mulțămirea sufletească și 'ncrederea în femea mea, aceasta e tot aceia ce trebue într'o căsătorie menită să dureze până la moarte.

Pe d-ta dacă te-aș fi luat, ce aș fi fost alt de cât un martir?

— Și cum, mi-o spui așa verde 'n față.

— Da, da, știi că sunt sincer și totdeauna am fost așa.

— Știu, dar am mai uitat ș'ai putea să'mi mai recapitulezi. Să luăm de unde am lăsat că, uite, m'amuzezi, ai haz.

Barbu, văzând atâta nepăsare, se ridică de pe scaun, sălută și voi să plece, adaogând c'așteaptă scrisorile cerute de Tereuzescu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Angela, sări ca o viperă, făcu un gest poruncitor, zicând apoi:

— Tu, n'ai să pleci; iar scrisorile animalului ăla, am să i le dau, când oi vrea, da! Le mai pot specula. Știu eu ce fac. N'ai să pleci, căci e multă vreme de când te doresc, te-aștept, te vreau aici lângă mine mereu, mereu... te-am iubit și te iubesc încă și azi.

— Ce spui?

— Da, da, toate nenorocirile mi-au venit de pe urma ta, Barbule.

— Ei aș! Ba c'ai zice. Glumești?

— Pe Spulberescu l'am luat numai spre a 'ți proba că pot să iau un om de viță.

— Da, viță fiiloxerată rău, ai văzut.

In brațele lui Tereuzescu m'am aruncat, numai pentrucă era prietenul tău și poate vei auzi...

— Ce să potrivește. Acum ce mai gândești și faci pentru dragostea mea? Ce nouă nerozie mai plănuești.

— Acum, nu mai știu ce vreau, nici ce fac? Acum te am lângă mine și... Invață-mă Barbule, sfătuește-mă, cum să ies din prăpastie, căci simt, văd, înțeleg bine că sunt căzută atât de jos, încât asupra ta nici ochii nu cutez să radic. Acuma știi tot, ajută-mă, scapă-mă.

— Sărmană inconștientă. Uiți, sau te prefaci că nu știi cu cine vorbești? Eu sunt acela pe care tu l'ai umilit, când l'ai avut la genuchele tale, hotărât să fie sclavul tău, în toată viața. Eu sunt acela peste al cărui suflet ai așternut răceala ghețarelor și, din ceasul ce m'ai alungat ca p'un câne, te disprețuesc. Eram sigur c'ai s'ajungi aici.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Unde am ajuns mă rog? Sunt în casa mea, sunt tănară, frumoasă, sunt...

— Tot nu ştii, sau dacă ştii, tot nu ţi-ai dat încă bine seama de primejdia ce te-ameninţă. Tereuzescu te lasă!...

— Vorbe, nu te cred.

— Să fii foarte sigură. Vino-ţi în simţiri, du-te acasă lângă bătrânul tău tată, care e bolnav, plânge, te aşteaptă şi se luptă singur cu necazurile.

— Ce să fac la tata? Să stau în cârciumă?

— Să 'nveţi a păstra, a economisi cea ce a mai rămas din avere şi să te cumineşti, căci acum ai dat cu capul de multe şi eşti femee matură.

— Mintosule, pleacă, pleacă, moralistule. Of! De ce nu te ai făcut popă? Ş'acum mă plictiseşti ca şi când te am chiămat să 'ţi spun că te iubesc şi vreau să te iau de bărbat.

— Să mă iei de bărbat! Taci, femee, taci, să 'ncheiăm socotelele. Tu n'ai fi luat un sărac ca mine, eu n'aş fi luat o răsfăţată ş'o nechibzuită ca tine, despre care să duse vorba că'şi maltratează părinţii şi vrea să se facă şi călugăriţă catolică. Asta învăţaseşi la şcoala nemţească. Ce ai fi făcut tu din mine de cât un nenorocit, din mine căruia mi erai dragă ca sufletul atunci?

— Şi m'ai iubit mult odinioară şi mă iubeşti ş'acum spune, mărturiseşte iute ca să mă 'mbăt de cuvintele tale, de surâsul tău, strigă Angela, repezindu-se cu braţele destinse către Barbu, care o depărtă uşor zicând:

— Fii odată în viaţă serioasă; înţelege că 'ntre noi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

este o barieră puternică și că eu mă tem acum de tine ca de un șarpe veninos. Fugi, nu mai cerca zadainic să mă 'ndupleci. Sunt un răsvrătit. Fugi ai fost pierea tutulor ș'ai fi s'a mea, dacă...

— Dacă m'ai iubi, ai fi omul cel mai fericit!

— Te iubesc ca pe o soră nenorocită; te plâng căci poate tu nu ești vinovată, ci noi toți, cari n'am știut a te feri să n'aluneci în prăpastie.

— Sfârșește cu eremiadele, aide dă-mi mâna, urmează-mă, tu poate ai fi singurul, care ai mai putea face ceva din mine, pentru mine.

— Acum, nu pot, nu mai pot de cât să te sfătuesc să părăsești această viață și să te 'ntorci acasă.

— Da? Și ce vrei să fac în urmă? Să mă tâmpesc între cărciumari: Tata și Kivu. Bune sfaturi!... Să stau la vorbă cu Crisița, Garofeasca și Neguleanca, prietenele mamei, cari zilnic au să'mi împueze urechile cu nerozii. Lume! Auzi în ce mediu mă sfătuește, domnișorul ăsta, să mă duc să stau.

— Lumea asta tot e mai curată și mai demnă de cât aceia în care o să trebuiască să stai.

— Socoteala mea, ce ți pasă; uite și 'n necazul d-tale, chiar astă seară am să mă duc iar...

— La Moulin-Rouge, nu este așa, la Moulin-Rouge, strigă Barbu disperat, văzând că nu isbutește a o scoate din calea pierii. Du-te acasă că sunteți ruinați. Vi s'a dus averea.

— Acolo, să petrec ca aseară. La ce să mă 'ntorc acasă, dacă zici că tata a pierdut tot.

— Eu sunt bogat și te voiu ajuta, dacă te faci femee serioasă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Milostenie! Nu'mi trebue averea d-taie. Du-te d'o mănâncă cu neroada ta, moralistule. Vrei să faci pe filantropul cu mine? Ieși, du-te, nu te mai cunosc de azi înainte. Soarta mea te pasionează, e un studiu. Lasă-mă să'mi urmez drumul înainte, n'am nevoe nici de sfatul, nici de ajutorul, nici de știința d-tale.

— Să dea D-zeu să n'ai nevoe de nimeni, dar mă tem că de nu m'asculți să te 'ntorci acasă, ai să'nduri aici multe greutăți

— Socoteală mea, pleacă!

— Vezi să nu să 'mplinească vorba mea, să n' ajungi a rătăci pe drumuri, singură și streină.

— Proorocule! Ia seama să nu ieși minciuos, zise Angela, uitându-se în oglindă și potrivindu-și buclele ce'i cădeau pe spete.

Barbu o privi câteva minute uimit de frumusețea ei, apoi transportat s'apropiă de dânsa și voi s'o ia 'n brațe și s'o sărute; ea 'nțelegând mișcarea lui să răsuci 'n loc și scăpând îi zise 'n batjocoră.

— Nu te apropia că te 'nveninezi. Fugi, fugi filosofule, adause ea alungându-l; ear el căzând în genuche, îi luă mânele, i le sărută și îi spuse:

— Vino, te rog, vino 'n țară, scumpă Angelo, nu 'ți mai vinde aici acest frumos corp; nu 'ți mai întina aceste buze de pe care acum vreau, cu orice preț, să sorb un sărut, care să fie al rescumpărării, al iubirii sincere s'adevărate.

— Ce spui, apostol al cinstei, ce spui? Dar tu acum cine ești? Tu nu te 'ntinezi, nu păcătuești? Tu nu ai o femee, care te iubește și te-așteaptă acasă?

Aide, ridică-te. Sunteți toți la fel!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu, vei vedea că nu. Eu, vream numai să te iubesc ca pe o soră și să te scap de primejdia în spre care te avânți zilnic, tu atât de tânără, ș'atâta de frumoasă!...

— Ești de nențeles.

— Sau mă iubești ca p'o amantă și mă vrei cu ori și ce preț, ori...

— Nu, nu te vreau, căci mi-ai învenina viața. Frumoasă și seducătoare cum ești; iubirea mea ar fii un chin și tu te-ai făcut atât de rafinată, încât m'ai face mereu să sufer, cum mă faci de când te cunosc.

Vreau numai să te apăr, să te scap, să te pun pe calea cea bună.

— Și pentruce mă rog, pentruce? Pentru cine te 'ntreb, pentru cine?

— Pentru tine Angelo, pentru tine, care daca nu m'asculți, ai s'ajungi rău de tot și e păcat.

— Nu te privește. Lasă-mă, dute din casa mea, afară!... Zise dânsa, ieșind și trântind ușa, în fața lui Barbu, care rămase uimit și din ochi îi pică o lacrămă...

*

Arghiriadis de și se trecuse, îmbătrânise mult, însă însănătoșindu-se începuse să'și reia munca.

Cu trecutul și cu vadul ei vechiu, Aquila Românii, mai atrăgea aicea lume; nu făcea dever ca 'ntrecut, dar tot, dacă nu curgea, pica. Ce îi venea greu lui Hristache, era că aproape nu'și mai cunoștea marfa, de oarece toate lucrurile erau schimbate dela locul lor, căci băeți cei noui nu știa rostul prăvălii și des-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pre Pandelică și despre Panait, nici voia s'audă. Kivu venise de mai multeori și îi propusese să îi ia înapoi că tot ei erau mai buni, dar cum să se 'ndure, cum să se 'nduplece grecul? Le supsese el toată vlaga din ei și apoi îi alungase pe drumuri, fără să le dea nimic, așa că dânșii să 'ntorseseră pela căminurile lor, numai cu ceia ce șterpeliseră de prin prăvălie. Ei nu știau nici rostul negoțului, nici de rostul agriculturii. După-atâția ani, căștigau doar ce lucrau cu palmele. Pe Panait îl puseseră păcatele să se și 'nsoare, ba avea și doi copii. Se mai rugase el de chir Iane, cârciumarul lor din sat să 'l ia în prăvălie, însă acesta îl ținuse cu vorba toată vara și, la urma urmelor, nu 'i mai dase nici un răspuns. Ba decâteori 'l vedea 'l apuca de datorie. Luase dela el, în dator, o seceră, o coasă, o sapă și două baniți de mălaiu; dar cine putuse plăti ceva cu seceta care era și cu patru guri de hrănit în casă? Strâns în ghearele nevoii, de mai multeori venise la târg și îi ceruse lui Arghiriadis dreptul lui, însă 'n loc de bani s'alegea cu insulte.

La munca dela țară nu să prea pricepea Panait și mai de peste tot era suduit și gonit, așa că adeseaori îi venea să se strângă de gât. Plângea ca un copil, când se gândea câtă vreme perduse în prăvălia lui Arghiriadis.

— Aș fi avut al meu din belșug. ba poate aveam de aș fi putut da și la alți, zicea el, către săteni și ofta adânc, nu ca acum, când va să cad silă eu altora.

S'apropia toamna; zilele se scurtaseră, timpul se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

răcise și neamul lui Panait n'avea hanță pe el și nici tăciuni în vatră. Într'o seară, el se luă de băutură cu Nedelea și cu Vlad al Paraschivei, poroclit Ciacărul și, după ce se piliră da binele, să duseră la popa Neagu să'i ceară banii pe cari îi luase în ziua aceia, pe bucatele vândute de samsarii dela târg; popa, când îi văzu, îi cunoscu și tăgădui paralele; el îl jefuiră, apoi îl strânseră de gât. Panait mersese cu ei în neștire, el nici că prinsese de veste, când tovarășii săi de băutură, săvârșise furtul și omorul, el fusese pus de ei la pândă. La 'mpărțeală, Ciacărul, îi dete doi poli, el se crezu avut ca un împărat și foarte măgulit d'asemenea ispravă. O luară, când se lumină de ziuă, prin desișul Râioasei, dar fură prinși repede de jandarmi, căci îi cunoscuse. Stan Sipică, argatul părintelui, care dormise pe prispă. La 'nceput el s'ascunsese sub laviță, dar când tâlharii operau în casă, alergase de dase de știre la primărie. Acolo pustiu, cine să vegheze noaptea? Năstase Firfirică, vătășelul bătrân al comunii, dormea dus pe masa perceptorului. Când veni să'l scoale Stan, întii el îi turnă o sumedenie de 'njurături, apoi se vără sub jilț de 'și căută căciula, îi potrivi moțul și 'n sfârșit porni să scoale pe gandarm și el se duse să vestească Primarul. In acest timp, hoții să depărtaseră bine, totuși ei fură prinși. Tovarășii lui Panait, toți români experți într'ale furatului tăgăduiră la 'nceput, se 'ncurcară 'n fel de fel de vorbe și de minciuni, dar Panait, când văzând fețele aspre ale jandarmilor ș'amenințările Primarului ș'ale administratorului, care acum sosise și el, începu să tremure vargă și să spună c'a stat de pază. Chi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nuiți ocilanți până la ziuă, mărturisiră toți păcatele. Aduși la oraș, steteră puțin în prevenție apoi, la Curtea cu jurați, se condamnară faptuitorii la 15 ani de muncă silnică ; lui Panait îi dete numai un an deoarece se dovedise că cele spuse de dânsul fuseseră adevărate. Un an trece ca părerea, când zilele se scurg în petreceri și veselie, dar între zidurile reci ale celulelor din Margineni e grozav, e moarte vie ! Totuși câți pușcăriași nu petrec zeci de ani, în fundul ocnelor și d'acolo ies, țin la viață, iar, când sunt liberați, unii o apucă pe calea binelui, alții otrăviți, deprinși cu știința tutulor crimelor, învățate între banditi, devin recidiviștii cei mai primejdioși.

La 'nchisoare, Panait, meseria cismăriei o'nvață n'o 'nvață, dar p'a haiducitului, p'a gâtuitului, p'a chinuitului să spună omul și laptele care l'a supt, o știa acum pe de rost. Seara și dimineața ce treabă avea tâlharii de cât se spună peripețiile vieții lor, de cât să dea instrucții la ageamii, cum numeau ei pe cei mai puțin pricepuți într'ale hoțitului.

Panait, în culcare și 'n sculare, blestema pe Hristache, căci numai din pricina lui ajunsese el aici între zidurile reci.

De nu mă duceau păcatele să intru slugă la el, astăzi n'aș fi ajuns eu aici.

Hrăpirele, pungășiile, de la el le-am învățat ! Eram un copil, povestea dânsul pușcăriașilor, când m'a luat de pe genuchii mamii, făgăduindu-i să mă facă om în lume, negustător cinstit și ce venin mi-a turnat în sânge, grecul !...

— Să-i dai la cap !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dar ce socotești? Cum voiu ieși d'aici, îl gâtui ca p'un șoarece.

— Ce neam, ce neam d-zeule, ajută-mi să 'mi răsbun.

— Vă spun drept, că de nu era omul ăsta, eu aș fi fost azi un sătean cinstit, un părinte care să dea fiilor săi pilde frumoase.

— Să 'nțelege și noi dacă...

— Copii mei, copii mei sărmanii, ce or fi ajuns ei și ce au să zică d'or afla cine a fost tatăl lor? S' apropie vremea să mă liberez, tovarișii mei aud c'au făcut planul să evadeze; eu pentru ce să ies d'aicea, eu? Cum să mai dau ochi cu lumea, care mă cunoștea? Soția mea, copiii!... A!... Făgăduesc că, d'azi înainte, voiu fi mereu oaspetele pușcăriei!

— Ce ai înebunit? Te joci cu pelea ta?

— Ucigaș, vreau să mă fac ucigaș. Acuma știu, e lesne: Pui mâna 'n beregată, ori vâri cuțitul în inimă până 'n prăsele și... gata!... Așa... Așa am să fac lui Argbiriadis, pentrucă...

In acest timp, pușcăriașul, își luase atitudinea unui ucigaș, strângea pumnii, scrâșnea din dinți, amenința de parcă s'aruncase deja pe prada sa.

— Haide, ce faci, îi șoptiră cei doi tovarăși ai săi, ce mai stai, vino, suntem gata.

— Nu merg, rămâi aici, am treabă nu vedeți.

— Ești nebun, ce treabă zici că ai? Aici nu este nimica de făcut.

— Ba da, ba da, vreau să ucid p'ăsta, voi nu vedeți? Șearpele ăsta, care m'a 'nvățat să mă târăsc, să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mușc, să 'nveninez pe orcine s'o apropiea de mine. Fugiți, la o parte, câni spurcați! Fugiți, că și voi...

Banditii, văzându-l astfel, îi astupară gura, apoi îl târâră afară cu ei, vrând ne vrând, de teamă să nu'i trădeze. Surpătura pe sub zid, ei o făcuseră înaintând ca șobolanii pe sub pământ. La ea lucrase săptămâni întregi ș'acum să nu profite, ar fi fost păcat.

Sentinelele erau toate la postul lor, când se dete alarma, dar tâlharii, ascunși în scorburi, trăiră morți de foame, hupiți ca lupii, în pădurea Mărginenilor...

Pela miezul nopții, obosiți, trudiți, trei poterașii poposiră la o fântână din marginea codrului. Caii lor obosiți începuseră să necheze. Cei trei ocnași ca fiarele 'n viziuni, ciuliră urechile. Noaptea era neagră și 'ntunecoasă ca păcatul. Disperați, hotărâră să meargă în spre jandarmi și să se predea. Trosneau rascotele sub piciorele lor și ploaea cădea în stropi mari. Sufla vântul vâjiind prin tufanii seculari, ropotul îi îngrozea.

Cât nu cunoscuseră frica până atunci, atât o pricepeau acum. Li se 'ncrețise pielea pe ei și uzi și înfricoșați, tremurau ca varga. Foamea, pe urmă, îi dobora și totuși fugeau de le scăpărau tălpile. Urletul pădurii îi gonea și parcă le șoptea: Omorâtorilor!...

S'apropieră de locul unde auziseră nechezatul cailor. Doi jandarmi ș'un caporal făcuseră o fărâmă de pară din gătejile ce găsiseră. Ei s'adăpostiseră sub crângile dese ale unui stejar uriaș ș'acolo îi furase somnul.

Cine a văzut vr'odată, în desișul codrilor, o fiară urmărindu-și prada, înțelege cum înaintau tâlharii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

către slabele licăriri ale ultemelor vreascuri; ei făceau drumul, în spre ea, când târându-se pe brânci, când sărind ca tigrii, la distanțe mari, când ghemuindu-se, îngenuchiând, furișându-se ca mogândețele de soboli și ținându-și răsuflarea. Până când isbutiră a s'apropia de vatra focului, care, ca un ochiu veghetor, îi călăuzi în deșisul pădurei, vremea li să păru eternitate!

Caii păsteau împedecați cu șeele 'n spinare, căpestrele le-atârnau pe grumaji, noaptea era tăcută acum s'adâncă, ploaia și furtuna se liniștiseră, murmurul apelor încetase, freamătul frunzelor cânta doina vecinicii, soldații dormeau duși sub umbrar de dese rămuri... Era pace!... O ultimă văIvatae lumină fețele lor brasdate și galbene ca de ceară; câte și trei fuseră, d'o dată, la un gând. Intr'un minut fiecare puse mâna pe dârlogi, încălecară și, 'n tropătul cel mare, o luară la fugă. Licăriri de fulger cutreerară cerul, dela apus la răsărit, un tunet s'auzi în depărtare, apoi vremea se liniști. In zori, cei trei fugari, erau aproape do Ploești. Descălecară, într'o rariște de anini de pe Prahova, deteră drumul cailor și se 'ndreptară, la Buda, 'nspre gură.

*

La Paris Angela trecuse din mână 'n mână; studenții românii o cunoscuseră toți și tuturora ea lăsase numai impresiuni urâte. Ce folos că chipul ei era atrăgător, iar manierele erau dintre cele mai ordinare și mai uricioase. De mai multeori provocase gelozii, scandaluri și bătăi. De mai multeori făcuse

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cunoștință cu arestul poliției. La legație erau vrafuri de plângeri împotriva ei. Se 'nvățase, dupăce'și luase nădejdea dela Tereuzescu, de exploata și excroca pe toți românii, băeți tineri, cari veniau la Paris să'și urmeze studiile. Deochiată cu totul, pretutindeni fu nevoită s'alerge la tot soiul de 'njosiri și de mai multeori s'ajungă pe banca dela Curtea cu juraţi pentru furturi și pingeleli de tot felul, până când ministrul țării fu nevoit a o trimite val-vârtej acasă, plătindu-i datoriile și drumul până la București. În tot timpul călătorii rădea și spunea Angela de parcă era încântată de soarta ei.

Parisul îl lăsă tot cu aceiași indeferență cu care intrase într'ânsul. Nici un dor, nici un regret, nici o amintire, care s'o 'ntristeze sau s'o 'nduplece a ieși din firea ei inconștientă. Călătorilor le-atrăsese privirea cu chipul, dar toți rămăseseră miraţi, scandalizaţi de atitudinele sale, de răspunsurile și apropourile neroade, banale și grase pe cari le da tuturora.

Tinerețe și frăgezime nu mai avea în figura stricată cu dresuri și să vedea bine că e o femee trecută mai nainte de vârstă. N'avea rânduială la vorbă, nici scaun la minte. Se observa neglijență mare în port și 'n ținută. Râsul și mișcările o trădau la fiece moment. Tot drumul fu expusă la fel de fel de neajunsuri și sălbătăcii. Și când te gândești că 'n asemenea femei, bărbaţii caută și găsesc isvorul nesecat al plăcerii destrăbalate, dau cele mai frumoase ore din viața lor, măcar că adăpaţi la el să 'nvenineză greu și consecințele se perpetuiază până la a treia generație.

La Budapesta, scăpând trenul, plecă împreună c'un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

călător să viziteze orașul. Se suiră, după ce trecură frumosul pod peste Dunăre, cu funicularul la Buda, merseră apoi cu vaporul în feerica insulă Margareta să prânzească. Angela nu se jena de fel. Comandă tot cea ce era mai scump ș'un minut, între valurile albastrului Dunubiu, între plutele sмăräldii și copacii seculari, între florile exotice și sunetul muzicei, se transportă atâta, încât după bere, bău cogniac, după cogniac vin de Tocai și liqueur. Ambientul acesta poetic o atrăgea. Deși fusese de mai multeori invitată să plece, ea nu se ridica de pe scaun.

Tabloul era cât se poate de frumos, dar, în capul Angelei, acum totul începuse să se 'nvârtească. Ramurile puternice ale platanilor, întinse 'n aer, i se părură aripele de la *Moulin Rouge*. Impletecindu-se, se sculă de pe scaun, începu a plesni din degete, a'și ridica rochia ș'a juca întocmai ca atunci, când o scosese în brânci dela acea faimoasă petrecere. Mesenii, publicul, servitorii restaurantelor, toți se scandalizară ; poliția sosind 'și făcu datoria, o isgoni din grădină ș'o conduse la secție, unde fu ținută până se trezi.

A doua zi, la gară, întâlnindu-se cu tovarășul său de drum, care era un trânsilvănean, isbucni în hohote de râs, când el s'aștepta la o scenă grozavă, căci o lăsase ca să'și peardă mințele și să încapă pe mânele poliției.

— Când și unde mai petrecem noi așa frumos, *fracho dragă*, zise ea tânărului călător, care văzându-se luat în râs, nu știu cum s'o ia mai iute la sănătoasa. Se sui într'alt vagon ca să scape d'această

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

femee primejdioasă pe care, până atunci, o crezuse franţuzoaică.

Când se văzu singur şi liber se răsturnă 'ntr'un jeţ, aprinse o ţigară şi 'ncepu a cugeta unde pot duce împrejurările şi'şi făgădui a fi mai prevăzător ş'a nu se mai expune în lume cu astfel de femei uşoare, cari te pot compromite pe viaţă. Dacă mă 'nchidea şi pe mine, gândea el? Dacă se punea în ziare acest scandal?... Dacă el ajungea până la urechile bătrânului meu tată, ce mă făceam eu?...

Odată cu vestea că mă 'ntorc din streinătate cu titluri academice, sosea şi ştirea că am făcut scandal în local public, c'am fost închis, că... A d-zeule, mulţămescu-ţi că m'ai scăpat de ruşine!

— Uşurătatea e lucru femeesc, zise un domn d'alături, către altul şi cu toate acestea noi decâteori nu căutăm să plutim pe aripile ei! Învăţăm atâta carte şi totuşi experienţa câte nu mai are de arătat fiecărui om?

— Aşa-i, gândea transilvaneanul, cine ar fi crezut că 'ntrun corp aşa de frumos ca al acelei femei, să încapă o minte aşa de proastă; într'un piept ca al ei să s'ascundă un suflet atât de pervers şi de corupt! Bănuiam că e franceză; cel puţin, ele au reputaţia aceasta d'a fi uşoare, viţioase şi gata pe petreceri sgomotoase, cari să se 'ncheiă cu scandaluri, dar o româncă?....

— Ha! ha! ha!... S'auzi din compartimentul d'alături şi 'n uşe s'arătă Angela descheiată la talie, cu pălăria la o parte şi buhăită la faţă.

— A, aici ai fost, zise ea ardeleanului şi muşcă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dintr'o felie de pâne cu unt. Ce mai faci filosofule? Te am căutat prin toate vagoanele, vream să 'mi povesteşti ceva interesant că mor de urît. Drumul ăsta e lung, lung... şi nesuferit ca viaţa mea!

— Nu ştiu să vă spun nimic.

— Nu ştii, dar să fugi ca un nemernic şi să mă laşi pe mânele ungurilor, ştii?

— Cu purtările d-tale garantez c'o s'ajungi pe mâni şi mai rele.

— Oleo profetule, parcă eşti Barbu Coviltirescu, ăla, tot aşa zicea.

— A avut dreptate şi te-a cunoscut bine!

— Dar d-ta mă cunoşti, ştii cine sunt eu, mă rog ştii? M'ai văzut, abia într'un moment de expansiune, şi...

— Te am văzut, atâta mi-ajunge, te am cunoscut şi te-am judecat precum meriţi. La ceea ce m'ai expus mi-o sluji de 'nvăţătură pe viaţă. Jur că nici-o dată nu 'mi mai voiu perde vremea cu asemenea...

— Cât eşti de nerod!

— Doamnă, vă rog să nu mă insultaţi!

Incă-o dată, mare nerod eşti că, până-acum, n'ai înţeles, că din toată viaţa noastră nu ne-alegem de cât cu-amintirile... Nebuniile-astea sunt viaţă, sunt fericire, pentrucă ele sunt: uitare!... Trăim numai atunci când nu mai ştim nimic, nu mai cunoaştem pe nimeni din juru-ne... Trăim numai când nu mai suntem oameni. Trăim numai sub farmecul nebuniei, al paharelor... încolo totul e nimic, vârtej, goliciune, zădărnicie!

— Uite aşa... zise Angela, scoţând din buzunar o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sticlă cu absint, punând-o la gură și golind-o până 'n fund...

— Brașov!... Strigă conductorul și trenul se opri; uimit, tânărul, nu știu cum să ia lucrurile, să descindă mai repede din vagon, să se peardă printre mulțimea de pe peronul gării.

Angela, obosită de drum s'amețită de băutură, adormi și cât merse trenul, șerpuind printre șirul falnicilor Carpați, ea sforăi, ghemuită într'un fotoliu, deșteptată fiind d'un hamal, care'i strigă la urechi: Gara Predeal, vizarea pașapoartelor, revizuirea bagajelor.

Impleticindu-se, aprinsă la față, coborâ din vagon și merse, în neștire, după mulțimea, care se'mbulzea mereu către sala de revizie.

Dezordinea de pe dânsa era și'n geamantan. Piepteni, amestecați cu cravate și mănuși; rufe murdare, grămădite peste rochii; dresuri și săpunuri, alifii și panglice, toate mirosind a mosc s'a cosmeticuri.

Vameșul, văzând atâtă desordine, se sfii d'a căuta mai departe și ii făcu semn să 'nchidă geamantanul.

Suindu-se 'n trenul, care mergea către București s'auzind pretutindeni răsunând numai frumoasa s'armonioasa noastră limbă românească, după atâta timp de când lipsea din țară, 'i se păru că ea, între ai săi, era streină.

La Ploești o 'ntâlni o camaradă d'a ei de școală, care se miră văzând'o s'o 'ntrebă de când e pe drum și de ce s'a schimbat așa?

Angela se făcu a n'auzi și întoarse capul. In acest minut, nu știu ce-ar fii dat, să fie iar pe bulevardele Parisului.

*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Bătrânul Arghiriadis din prima zi, când o văzu, înțelese deprinderile urâte și destrăbălarea fii-si. Puținii prietini, cari îi mai rămăseseră, destul 'i le 'nvederaseră, dar slăbiciunea lui, pentru dânsa, era atât de mare, încât tot mai acoperea, cum putea mai bine, uriciosele ei apucături.

In primele zile, de cum sosi, bătu toate cafenelele, cheltui mulțime de bani cu trăsuri și cu târgueli ne trebuincioase, într'o casă unde totul se ruinase. Kivu, văzând toate aceste nevrednice porniri, s'arată nemulțămit, bătu pilde, ii spuse pe departe, dar cine să 'nțeleagă ?

Intr'o seară pe când, lângă patul bolnavului, erau acolo mai mulți adunați și pe Argiriadis, iar îl apucase năduful din piept de care pătimia, îi veni vestea dela Credit că i se pusese casa 'n vânzare:

— Auzi, mai domolește-te, fată hai, că prea ai luat'o sus, prea cheltuești cu mesele și cu luxul. Haimanalele astea de le ții trâmbă după tine și 'n față te 'ncântă, iar în urmă-ți rîd și te critică, mai alungă-le și fă-te femee 'nțeleaptă!

In prăvălie este vorba numai de tine. Ai ajuns tocmai ca 'nainte de plecare ; te critică toți și 'și bat joc de familia noastră și de cumnatul, care n'a avut grija a te crește cum trebuia.

Vino-ți în fire, nu mai ne face de vorbă și de rușine că noi cu cinstea trăim.

— Apă, apă, da-ți-mi apă să beau, mă înnec... mor...

Kivu luă bărdaca cu apă de pe masă, Angela se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plimba prin casă și fluera; din când în când, ea se oprea 'n fața oglindei și 'și potrivea freza, trecându-și mânele prin păr, apoi întorcându-se către Kivu zise:

— Oh! Comme tu m' embête, animal!

— Spune pe românește ce vrei să zici?

— Nimic, vreau să știu pe când se 'ncep aici balurile mascate, am niște costume splendide!

— Poftim, ce 'i spun eu și ce-o interesează pe ea, auzi, auzi nebuna, zise Kivu furios, nu vezi în ce hal e tată-tău?

— Nebun ești tu și prost că nu vrei să 'nțelegi că mie nu'mi pasă nimic de ce zice lumea. Eu, bagă la cap, vreau să petrec. Avem bani destui, pot să toc. N'am copii. Cine să ne moștenească, tu?

Kivu cercă 'n toate felurile să 'i învedereze ruina, dar Angela nu credea nimic, nu lua 'n seamă spusele lor. Până și Veta, bătrână acum și istovită, pierzând răbdarea, începu a'i face morală, a o dojeni cu blândețe și iubire de mamă:

— Ai crescut pe mânele mele și biată cocoana Zamfira era o sfântă; mă mir cui te-ai izvodit de n'ai milă nici de sănătatea d-tale, nici de averea și viața jupânului, care vezi în ce stare a ajuns, numai din pricina traiului pe care 'l duci.

— Și tu 'ncepi, lasă-mă 'n pace, lăsați-mă că 'mi iau câmpii. Mi cumpăr un automobil și toată ziua nu mai dau p'acasă.

— Ba mai bine să cobori în prăvălie, acolo d'azi înainte să-ți fie nădejea, c'alt bun nu mai ai. Ia seama!..

— Acum s'a 'ntors și Panait, rânduiți, puneți, tot

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la cale, daţi-le de rost că 'n jupânul nu mai avem sprijin. Uite, el e aicea la scară, veni cu mine să se roage de iertare să'l primiţi înapoi.

A sosit la vreme. E în intrare. Nu mai pierde vreme şi ia-l mai bine 'ndărăt.

A picat la timp, ce nazuri să mai facem? Este un tâlhar, îl ştim, dar unde să găsim altul mai destoinic? Apoi cu cine a făcut starea cumnatul nu cu el şi cu hoţul celălant, cu Pandilică? Hai, fetico, ieşi din rătăcire, vezi de rânduiala casei ş'a cârciumei, învârteşte-te pe lângă tarabă să mai pice câteceva.

— Eşti nebun şi pace! Eu la tesghea? Să cunoaşte că nu ţi-e bine, ţi-au ieşit minţile.

— Hei, hei, n'o s'o 'nemereşti, ascultă vorba mea: mult mai bine era de te creştea Arghiriadis lângă el şi te dădea după Barbu, cum i-am spus eu, decât să te fi răsnit de noi ş'acum să fii pieirea şi ruşinea noastră!

— A, animal, strigă Angela. Când vine circul Veto?

— Nu ştiu, de unde să ştiu eu dalde astea?

— De ce nu ştii, of! Proastă eşti, n'ai citit jurnal? Ah! mult 'mi place săriturile pe cal, să treci prin cerc, peste obstacole: Hop, hop, hop, zise ea şi 'ncepu să sară prin casă, făcând toate mişcările voltijoarelor, călăreţe dela circ.

Kivu şi Veta, văzând'o, începură să 'şi facă semul crucei şi, fără să 'i mai spună nimic, ieşiră ş'o lăsară singură ţipâind şi chiuind prin odae...

— Apă!... Mai daţi-mi apă... mi-e sete... m'astup în gât, mor... popa, să vie popa!...

Angela se opri în mijlocul casei îngrozită, uî-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tându-se la tată-său, care era desfiigurat şi cu ochii duşi in fundul capului, începu să ţipe şi voi să iasă, dar în sală se 'ntâlni cu Panait. El intră 'n casă s' apropiă de patul lui Arghiriadis, îi sărută mâna 'nghe-ţată şi 'n loc d'a fi răsbunător, cum fusese în curte, se simţi plin de cucernicie şi 'ncepu să plângă.

Umbrele reci ale morţei se 'mprăştiau, încetul cu 'ncetul, în odae. Panait alergă de chemă pe Veta d' aprinse candela şi apoi luă din prăvălie o lumânare şi ce duse şi chemă pe popa, Kivu şi pe Crisiţa. Kivu, auzind, sări treptele scării şi 'ntr'un suflet şi fuse sus. Hristache deschise ochii mari, îi roti în jurul său, scoase un adânc oftat, se 'ntoarse cu faţa la părete şi 'ncepu a horcăi. Până să vie preotul şi Panait, el îşi dete ultima suflare, fără măcar să poată rosti un sin-gur cuvânt, să'şi arate o singură dorinţă. Nimeni nu s'aştepta ca el să'şi dea duhul aşa de repede şi, după faptele lui grele, să moară uşor ca un puiu de pasăre.

Soru-sa şi Veta plângeau la căpătâiul lui; ear An-gela rămăsese 'ntr'un colţ ca trăsnită. Kivu şi cu Pa-nait rânduiau cele trebuincioase şi preotul sosind sta pe scaun şi aştepta să fie scăldat şi aşezat pe cata-falc, spre a 'ncepe să citească stâlpii. Afară curtea era plină de copii.

Toţi neguţătorii, cari îi mai erau prietini, cum şi foştii muştirii ai lui Hristache, veniră la 'mormântarea ce se făcu repede şi fără de nici o pompă. Omul, care odinioară făcuse atâtă sgomot, se ducea dintre cu-noscuţi şi din casa lui, pentru totdauna, fără să lase regrete adânci. Mai îndurerată ca toţi părea Veta,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

care acum îl plângea ca p'un părinte, căci ea nu mai avea pe nimeni pe lume și își frângea mânele că nu'l ascultase.

— Rămâneam și eu în rândul oamenilor, zicea ea, către Kivu, purtam și eu un nume de'l luam, mă cununam cu dânsul, cum m'a rugat datăteaori; dar acum cu ce m'am ales? Cu sufletul băgat în foc și atât, că fii-sa ce-o să, mi dea? Nici n'are să se uite la mine.

— Și s'a avut cu tine ai? Cine-ar fi crezut, cine? A!... N'a rămas nici unul ne 'ntinat din toți câți au fost pe lângă el, zise Kivu, a parte? Și nu te-a asigurat, nu ți-a dat nimic? N'ai ceva pus pe numele tău la Cassa de Depuneri, ori nu vrei să ne spui?

— Ce nu vreau să spun și ce-aș avea să tac? Ce ar fi, al meu ar fi. Ce, ori nu merit? Sunt în casa lor d'atâtea ani, am crescut pe fii-sa, care s'a născut pe brațele mele și după moartea jupânesii Zamfira, eu am fost...

— Taci, nu 'mi mai spune nimic, omul asta de mult merita să fi fost ucis ca un câne. Dar pe noi nu ne-a speculat destul?

— Dar pe mine, zise Panait intrând, eu nu venisem cu gând să'l omor? Bine c'a 'nchis ochii la timp, că zău intram în păcat, jurasem să mă răsbun, să'i ridic viața. Of! Mult am suferit după urma lui și rău ne-a 'ntinat și năravit pe toți. Aud că și bietul Pandelică e la ocnă acuma.

— Ce spui Panaite? Dar ce-a făcut?

— Ei ce să facă? A furat d'aici cum știți bani, a deschis o cârciumă și el în satul lui și urmând după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

obiceiul răposatului, a pilit, a jumulit, a jefuit până când a fost prins, judecat și condamnat ca și mine.

— Vai, vai, ce otravă, ce otravă, bine că nu m'am molipsit și eu. Tu ce vrei acum Panaite?

— Eu, veneam să vă 'ntreb ce să face cu mine; ați căutat, ați aflat, mi-a lăsat și mie ceva? Aud c'a făcut testament. De ce să m'apuc eu acum? Acasă n'am la ce mă duce, căci aflu că nevastă-mea a dat divorț și copiii s'au luat lumea 'n cap.

— Testament? Cine ți-a spus? Și ce să lase nu mai are nimic alt de cât casele astea, cărora le-am amânat vânzarea, plătindule ratele 'ntârziate și cărciuma de care tot tu va să cauți, căci te pricepi. In această privință am și vorbit cu Angela, pe tine Veto te dă afară, căci zice că tu ai dosit bani și ai împins pe tată-său să dea atâta sumă societății Elenismos. Eu și Crisi ne vom vedea de sărăcia noastră, azi ne mai legându-ne nimic d'aceste ziduri, sub cari am pătimit și noi destul. Dacă și sora-sa a fost năpăstuită și 'nșelată ce mai v'așteptați voi?

Veta stă 'n mijlocul casii, își strângea borfele și plângea; Kivu se uită ca să nu s'atingă de cea ce nu era al ei, iar Angela, în odaia d'alături, întinsă pe sofa, dormea pe sfoărite.

Veta, ieși pe ușe, îi dete o tiflă și plecă blestemând-o.

Kivu se duse jos cu Panait, îi dete toate în primire, apoi plecă și dânsul jurând să nu mai pună piciorul niciodată într'această blestemată casă.

Angela se deșteptă în amurg și 'ncepu să ia la rând

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

toate cutiuțele, toate dulapurile, toate sepetele, doar, doar, o găsi ceva, dar peste nimic nu dete.

Aprinse lampa, se duse la casa de bani, luă la rând toate hârtiile, cercetă, citi, reciti. Nimic!.. Nu'i venea să se 'ncreadă ochilor. Care va să zică spusele lui Kivu erau adevărate, își zise ea; cu nu moștenesc nimic de cât cocioaba asta, datoare și ea la Credit și păcătoasa aia de cârciumă. A! D-zeule, ce casă! Începu să se tânguiască singură, să umble repede prin salon și să plângă cu hohote.

Nu se poate, nu se poate, striga ea; dintr'atâta avere, eu să nu rămâiu cu nimic; hoții, hoții, tâlharii ăștia din casă, trebue să fi furat, să fi dosit tot pe când eu lipseam la Berlin. Mamă, mamă, unde ești? D'ai fi fost tu aici nu să prăpădea tot; tu strângeai, agoniseai, puneai bine pentru mine, pe când el... O blestemat părinte!

Fata tatii, fata tatii, așa mă strigai, și ca toți bărbații, nici tu n'ai avut milă de mine.

O! Ce mă fac? Ce mă voiu face eu acum urâtă, slabă și 'mbătrânită? Ce?

Panait, spălat, tuns, dichisit, băgă capul pe ușe; ea se opri, mirată 'n fața lui, îl privi lung și apoi îi zise:

— Tu ești Panaite, nici nu te cunoșteam, dar ce frumos și voinic te-ai făcut! Ce frumos!...

*

La Paris familiei Tereuzescu 'i se urâse și se strămutăse de câtva timp iar în țară unde ținea, nu lux mare și casă deschisă. Cu Barbu, George s'avea ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

c'un frate. Irina iar se 'mprietenise cu Sofia şi trăiau ca două surori. Orice dureri, orice bucurii, aceste două familii le 'mpărtăşiau împreună. Vara mergeau la aceleşi băi, iarna la aceleaşi baluri şi petreceri. Ţiera mai mare dragul să vezi armonia dintre aceste fiinţe cari acum toate trecuseră prin vâltorile vieţii şi rămâseră să ducă un traiu înţelept în lume; să se 'mpărtăşească din bunurile acestui pământ, multe şi bogate, dar pe care unii le nesocotesc şi le despreţuesc, sau analizându-le prea mult, îşi scurg zilele, fără a profita câtuşi de puţin d'această viaţă atât de efemeră.

Tereuzescu trecuse trei sferturi din viaţa lui, fără să profite de ea în chip inteligent, pe câtă vreme Coviltirescu lucrase mult şi în toate direcţiunele: bun soţ, bun părinte, bun magistrat, bun avocat, bun scriitor, bun politician, ajunsese să fie rugat a lua parte la toate 'ntocmirile legilor, la toate mişcările culturale şi naţionale. Oraşul său natal se mândrea cu dânsul şi el, decâteori putea, lucra pentru înălţarea şi prosperărea lui. Îi era însă necaz că, din cauza dese'or sale procese şi ocupaţiuni, n'avea răgaz să se ducă să stea şi el mai multe zile, să petrecă în modesta colibă, cuibul Coviltireştilor, de unde ieşiseră atâţea oameni buni şi 'nţelepţi, cari cinsteau numele strămoşilor, fala de odinioară a ţării. Unii din spiţa lor fuseseră preoţi la biserica lui Pătraşcu Vodă, tatăl lui Mihaiu Viteazul; alţii ceauşi de vânători în oasta lui Mateiu Basarab, unii tişti de dorobanţi pentru streaja oraşului, alţii panduri d'ai lui Tudor, luptători ai lui douăzeci şi unu ş'ai lui patruzeci şi opt ş'aşea familia lui, cunoscută din hrisoave

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vechi de patru sute de ani, dedese țării lăstare sănătoase și puternice; d'aceia Barbu era un caracter și 'n tot ce se amesteca, lucra cu suflet de român adevărat.

La Târgoviște erau alegerile. Candidatura lui, de mai mulți ani, și sub toate partidele i-o puneau mereu acei prietini recunoscători, patrioți desinteresanți, oameni de seamă, adevărați moștenitori ai cinstei, hărniciei și iubirei de neam, a Basarabilor. Ieșia la alegeri fără nici o bătae de cap; alegătorii știau că 'n Barbu au un reprezentant demn, un adevărat stâlp de pază în parlamentul țării.

Era pela 'nceputul lunii lu Maiu. La Târgoviște se inaugura monomentul lui Grigore Alexandrescu, înălțat acolo d'o feme, care judecase bine c'acest scriitor, era bardul cel mai de seamă, căci trăsese din inima lui acordurile sincere, culorile vii, ponoasele cu cari 'nfiera pe 'mpilatorii neamului său. nu imitase, nu plagiase, nu furase, ca alți, spre a cânta iubirea, sau a deplange jafurile din timpul său, ci, cu versu-i de bronz, tăiase 'n carne vie; iar la lira lui, ținuse mai mult de cât la lirele din visteria statului. Tereuzescu 'și-adusese dela Paris un automobil nou, când îi spuse Barbu că vrea să plece la Târgoviște, el îi zise:

— Știi ce? Eu tot vream să fac o excursie undeva cu faetonul cel nou ce mi-a sosit ieri dela Paris și să te iau cu mine, acum vrei tu să mă iei cu tine?

— In automobil? Mi-e frică, la noi e lucru cam

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

nou, p'aici nu s'au prea văzut d'astea; ştii să conduci?

— Cum de nu? Ei atuncea merg, dar să nu mi frângi gâtul, mai am treabă...

— Tu, dragă prietene, meriţi să trăeşti pe când eu... Eu, dacă mă crezi, nici nu ştiu unde mă duci, nu cunosc Târgovişteа, spre ruşinea mea, ţi-o mărturisesc.

— Cum să poate? Tu ai stat mai mult printre streini, ai dreptate. Mare greşeală, căci ai inimă, ai fi fost un patriot bun.

— Spune tu Barbule, spune, ce-are face, bun sunt s'aşea, dacă n'ar fi şi ca mine, cine ar pune preţ pe unul ca tine, aide spune!..

— Târgovişteа, vechea capitală a ţării, care a avut norocul să strălucească d'atâta slavă; locul unde s'au născut şi'au trăit: Coresi, Văcărescu, Heliade Rădulescu, Cârlova, Grigore Alexandrescu; punctul de siguranţă al Voivozilor şi'al Mitropoliţilor; subiectul falnic şi măreţ, cântat de mai toţi poeţii, în trecut.

— Ce spui frate şi eu să nu-aud nimic! Spune, mai spune, frate. Spui frumos! Până când ni să găteşte carul, tu invaţă-mă mereu...

— Târgovişteа, locul natal al atâtor boeri ai ţării, cari au ajutat'o şi'au scăpat'o la vremuri de grea cumpănă, nelăsând'o s'alunece pe drumul pierii şi'al sărăcii; unde jupâniţele cu fermenele de cutnie şi cu fesul alb în cap, în zi de lucrătoare, torceau, ţeseau, coseau, la şezători, binişuri, sangulii, gevrele cu chenaruri, numa 'n fir şi ibrişim; ascultau poveştile roabelor, torcând, dărăcind, dând tortul pe rişchitor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și borangicul pe roată, la rând cu ele, înaintea parei opaițelor, până la cântatul cocoșului, despre ziuă. Fetele, luau dela mamele lor, numai pilde frumoase de hărnicie și de muncă. Târgoviștea, groaza turcilor, căci pe semeni d'ai lor, în țeapă svârcolindu-se, acolo îi văzuse. Târgoviștea, în sfârșit, ai să vezi Târgoviștea, unde se află țărâna slugerului Tudor Vladimirescu și'a atâtor strămoși ilustri, Vlădici, Mitropoliți și Voivozi ai țării, cum și țeasta celui mai genial dintre dânșii, acel Viteaz Mihai, care a conceput și realizat idea: Unirii tutulor românilor sub un singur sceptru.

— Da însemuat oraș, Barbule, să 'mi dai să citesc și eu. Unde scrie astea toate?

— Ei frate, frate, până acuma nu s'a făcut nici o monografie a orașului.

— Apoi tu de unde știi toate astea? De la bunicul și dela bietul unchiul, veteranul pe care o să'l vezi.

— Ce spui, trăește? Trăește și el și Urseiu, cânele nostru cu care mă jucam, acum șeaisprezece ani. Ce bine c'o să'i văd!

— Ei dar, tu mă iei cu vorba și noi nu ne gătim de plecare, stai colea să mă duc să dau ordine să cumpere ce ne mai trebue de drum, merinde și, până s'o 'ntoarce omul, tu doinește dragă că doinești frumos din pliscul tău! Așa, acuma zi, adaose Tereuzescu, după ce se 'ntoarse.

— Aici îi plăcu lui Mircea-Vodă să'și mute scaunul domnii, căci aicea i se păru mărețului voivod, că ochii lui de șoim, de pe aceste mândre coline se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pot, mai în depărtare, arunca asupra dușmanilor ș'ai zări îndătăce ei, în spre poporul lui scump, îndrăsneau o veni să se năpustească. Deprinse pe unguri a se ține de cuvânt; ear pe turci a respecta coprinsul, datinele și credințele neamului românesc. Aici Vlad al V-lea Țepeș, învață pe boeri a se supune legilor țării, trimețând pe cei nepocăiți, în ziua de Paști, zidari, salahori la cetatea Poenari, în munți. Pe cetățenii cei răi, pe vrășmașii nesocotiți, sașii, secuii, ungurii, turcii a dârdâi de teama țepei; iar cetățenilor le băgă 'n suflet, groaza minciunii, a răpirii, a trădării.

— Atâta știu și eu.

— De unde știi?

— Am citit într'un calendar o nuvelă de N. D. Popescu.

— Ei, bune erau alea. Azi nu se mai scrie așa. Scriitori sunt nește sgârie hârtie, cari scriu spre a 'ntuneca gloria neamului.

— Ei ce-are face. Razele aurii ale soarelui străbat printre norii fumurii, ori cât de deși. Spune frate, spune iubite!..

— Aici Radu cel Mare și Neagu-Vodă se ocupară cu așezăminte pioase și cel d'ântîi aduse 'n țară pe patriarhul Nifon și îi dete, spre locuință, unul din palatele ce era în curtea bisericii Stelea. Aici, feciorul Pătrașcului, căpătă numele de Viteaz, după ce, încărcat de isbânzi, se 'ntoarse dela Călugăreni. Aici Mateiu Basarab, aprinse facla luminii intelectuale, ale cărei raze măritu-s'au foarte, luminând frumos, până 'n zilele noastre.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dela Mateiu Basarab încolo, înflorirea Târgoviștei este plăpândă, slabă, întocmai ca a florilor crescute sub sticlă.

Oamenii, ca și cetățile, ca și lucrurile chiar, au epocile lor de mărire și de cădere.

— Dramul lor de noroc, cum ar zice Grigore Alexandrescu și când acesta le părăsește, d'ar fi fost ele cât de ilustre, cât de vestite se părăginesc. A! Și ce tristă înfățișare capăt ele atunci, când muștchiul, pălămida și jelitoarea cucuvae peste dânsele desnădejduitoarea stăpânire își întind!...

— Bine zici tu, dragă, am văzut Coloseul, Forul dela Roma. Pompei, așa-i! Acum să mergem că automobiiul suflă greu, ne așteaptă la scară.

— Să mergem și sunt fericit, George, că vrei să vizitezi orașul meu și unde țin să mi se odihnească oasele. Îl iubesc mult, căci are un trecut glorios.

Cei doi prieteni sburară ca vântul. Un singur popas făcură la Vizurești, unde ospătară, apoi trecură printre pădurile dese, peste apa Dâmboviței și în dimineața zilei de zece Mai fuseră la paradă. Culmile Carpaților, în depărtare se vedeau, albite de nea înălțându-se până la nori. Aerul învăluia ca 'n zăbranic, tot orașul și creștetele dealurilor tăiau norii.

Turbele bisericilor, sclipeau la soare, ca raze sacre, să reflectau peste fețele credincioșilor. De pretutindeni ieșau parcă văpăi de cucernicie și de eroism.

Cum ajunseră, merseră la Curtea Domnească la paradă și d'acolo la inaugurarea monumentnlui. Până să sosească preoții și 'nvitații, ei suiră sus la Primă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

rie; acolo mai se deteră 'n vorbă despre politică, despre nevoile oraşului, apoi coborâră 'n grădină. Ajungând la bustul lui Grigore Alexandrescu, un consilier comunal întebă pe Barbu:

— N'ar fi bine să se şteargă de pe piedestal poezia asta:

Arta'i calea nemuririi
Ce'i deschisă tutulor;
Cine taina ei pătrunde
E în veci nemuritor?

că nu se 'nţelege nimic ş'apoi sub ea nu e numele poetului, ci...

— Lasă aşa, stimabile, să nu stricaţi ce zice acolo că cine a făcut asta, ştie ce face şi apoi ce a dat comuna pentru monomentul acesta ca să aibă pretenţii?

— Adevărat, n'am dat noi decât locul ăsta?

— Locul, locul ar fi fost plin de scaeţi, daca nu era un suflet mare, în care să 'ncolţească o amintire frumoasă pentru cel mai mare poet al neamului nostru.

— Ce spui? Ăsta e Alexandrescu al nostru. Păi n'avea palton pe el, că 'l am cunoscut.

— N'avea palton, dar avea inimă şi'şi iubea ţara.

— Să trăiască! Însă eu tot nu pricep ce va să zică... Arta'i calea nemuririi...

Barbu şi Tereuzescu îl lăsară pe onorabilul acesta şi dederă mâna cu câteva notabilităţi, ascultară discursurile şi cântecele şcolarilor, cari defilară, inconştient, prin faţa figurei măreţe, care căta blând spre cerul senin al oraşului unde văzuse lumina, apoi luară drumul spre oraş, vizitară bisericile, turnul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Chindia ce stă înfipt aici de veacuri ca o faclie de veghe, palatele domnești, mitropolia, se mirară că rămăsese de trei decenii sub mistrii, fără a se vedea o dată că ese de sub ele, împodobită de veche și Dumnezească slavă. Vizitară cele patru porți ale cetății, apoi intrară în biserica Sfânta Vineri, zidită de Doamna Sultana, unde zac oasele Doamnei Balașea, soția lui Constantin Șerban Voivod, la a cărei imormântare, a fost față Patriarhul Macarie al Antiochiei, șale mai multor voivozi și mitropoliți, Intr'un colțișor, ocrotit de veacuri, poate și de D-zeu, se afla o chilie locuită de un bătrân plăpămar, care nu era nici pusnic, nici nevoiaș...

— Cât s'au schimbat lucrurile tale Doamne, zise Barbu!

Moșneagul acela li se plânse că nu poate semăna nimic în grădinița lui din cauza vechilor zidiri. A tot cercat să le sfărame mereu... mereu!

Se duse și le arătă târnăcopul știrbit. Cu lacramile 'n ochi, Barbu, îi rugă să nu se mai oboseaască. In viitor, pietrele acestea, e bine să fie cruțate. El se uită lung la cei doi călători. Era nedomirit. De unde să priceapă dânsul valoarea ce trebue s'aibă nește cărămizi, cari au înfruntat veacurile și cari sunt leatopisețile, hrisoavele cele mai prețioase. D' acolo, drumeții, o luară în spre podul lui Mihai-Viteazul pe soseaua Monăstirei-Dealului. Câmpul era verde smărăldiu, împodobit cu albăstrele, mac și flori galbene de păpădie.

— Galben, roșu și albastru, ia te-uită George, te

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

uită, cât sunt de frumoase aceste floricele ce fâlfâesc ca drapele, peste 'ntinsele noastre câmpii.

— Pământ național, Barbule, idea ta a fost minunată. Câte călătorii am făcut nu m'au interesat ca asta.

— Sunt foarte fericit că 'ți place, era natural. Țara ta ce vrei? Alergară și suiră sus, sus la mănăstire. Ialomița strălucea prirtre lanuri ca o cordea d'argint. Betrânii tei și aninii, ce împodobesc șoseaua, cotită mereu, până sus la mănăstire, din frunzișul lor parcă povesteau legenda veacurilor. Clopotnița veche a bisericii îți inspiră credință, dor de vremurile apuse. Biserica 'ntreagă de peatră, sculptată și zugrăvită de Tătărăscu, le aminti vremurile copilării, ei în fața țestei lui Mihaiu Viteazul, smeriți căzură 'n genuche. Ceasul dela turnul porței sună ora douăsprezece. După-o scurtă, dar cucernică rugăciune se ridicară, sărutară icoana blândului Isus, binecuvântară micul sarcofag, în care erau moaștele sacre ale marelui Voivod, peste ele picându-le lacrămi, apoi se opriră puțin, sub platanii din grădina mănăstirii, îmbrățișară mărețul spectacol, ce se desfășura înaintea ochilor lor ș'amândoi ziseră:

— Păcat, aici trebuia să rămână mereu capitala țării !..

*

Ene Coviltir, bătrân și garbov, mai trăia, stingher, în căsuța sa din mahalaua Susenilor. Ulucile casei se dărăpănaseră, sălcioara subțirică, dela poartă, era puternică și 'mbătrânită; tufele de lilic se făcuseră pă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

dure: rădăcinile de crini, irişi, calomfir, isimă şi rosmarin, tot nu periseră toate. Pe lăviciioara dela poartă; ca un vechiu patriarch, Ene stă şi ş'aşteptă nepotul. Cu mâna dreaptă era sprijinit in toiag; iar pe cea stângă, o punea mereu la frunte şi se uită 'n zare. Până când îşi văzu odorul sosind, ceasurile i se părură veacuri.

— Bine aţi sosit la noi, feţii moşului.

— Bine te-am găsit, unchiule dragă, ce mai veste p'aici, ţi am adus un prieten bun să ne spui multe şi mărunte, vorbe mari şi 'nţelepte, învăţături dale d-tale.

— Ce ai, că te vâd cam trist, or eşti supărat, sau bolnav.

— Ba, eu nu, că mă vedeţi sunt sănătos, falnic ca un stejar, dar bietul Urseiu al nostru...

— El? Sărmanul meu prieten, unicul meu tovaraş! A, unde este, unde? Mă duc să'l văd, nu cred că tocmai acum, când vin eu, când îi aduc mâncare bună să ne părăsească.

Pe potecuţa 'ngustă, care şerpuia dela poartă până la prispă prin iarbă, mergeau trei inşi. In pragul casei, ghemuit, cânele stă şi gemea. Când s'apropiară toţi, se ridică în piciore, mârâi şi căzu iar grămadă jos. Barbu se repezi lângă el şi 'ncepu să'l mângâe, şi să 'l strige tare pe nume:

— Urseiu, dragul meu Urseiu, sunt eu, prietinul tău din copilărie, eu, care te-am iubit ş'am împărţit cu tine, atâta vreme, durerile mele şi codrul de mămăliga ce 'mi da bietul unchiul ăsta. Urseiu, dragă Urseiu, aide, ridică-te s'alergăm iar pe coaste şi pe mirişti

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

împreună. Aide la stână și la vie, aide, dragul meu, la scăldătoare și 'n pădure, după flori și după fragi, aide, cu tine nu mi-era frică nicăeri. Adu laba să ți-o 'ncălzesc, cum mă 'ncălzeam eu lângă tine, când murise biată mama! O, câne credincios și bun, prieten scump al copilării mele, uită-te la mine, uită-te și ridică-te. Aide la mormântul bietii mamii să'i punem cununa asta frumoasa de flori, cum îi puneam mănuchiuri de rosmarin și nalbă, iar eu, când jeleam la groapa-i, tu, nu te deslipeai de lângă mine!...

Câne se scutură, deschise încodată ochii, schinci, îi linse mâna și trecu fericit pragul vecii!...

Barbu, plângând ca un copil peste dânsul, îi zise: Cui mă lași prietene, cui?

Ene plângea și el. Barbu aducându-și aminte de durerea ce'i pricinuia bătrânului se ridică repede de jos, îi sărută mâna și îi zise:

— Iartă-mă, unchiule, iartă-mă, n'am uitat că în lumea asta mai ești și D-ta, dar trebue să mă crezi că știi, după ce-a murit mama că eu n'am avut alt frate. Ș'acum...

— Să nu mâniem pe D-zeu, tată, el ține 'n mână și cărmuește toate. Ca mâne tu, inimă slabă ce ești, vei plânge și peste trupul meu. Ce suntem? Praf, pulbere, uitare! Nu vezi; nu știe omul de azi până mâine! Câne ăsta avea șeaisprezece ani, tu ai acum treizeci și doi. Vremea 'ți merge înainte. Eu...

Tereuzescu rămăsese încremenit, asemenea tablouri, erau lucruri noui pentru el.

— Iartă-mă și tu, dragă George și nu gândi un moment că nu prețuesc dragostea ta pentru mine, dar...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ce are face? Amintirile ce ți rămân din copilărie, îți susțin viața și ți-o călăuzesc.

— Așa-i, tu ai rămas, fătul meu, mereu aceia ce ai fost: bun, sincer, iubitor ș'ascultător.

— Da, îți mulțumesc și te iubesc ca pe un tată, dar acum va să m'asculți și d-ta pe mine.

— Sunt sigur c'ai să mi spui ceva înțelepțesc. Alt fel...

— Acuma ai rămas singur aici să mergi să locuești cu mine la București, știi că stau bine, c'am soață bună, copilași cari te prețuesc.

— Toți să ți trăiască, dar tu nu cerca stejarul bătrân să'l răsădești. Inima lui arsă de trăsnet se doboară, cade lângă tulpina din care a ieșit. Osul meu? Aici va putrezi. Să 'ngropăm sub stuful de liliac pe tovarășul ăsta, care știi că și mie mi-a fost scump și de-i vrea să mi porți, tată, de grige ca și până acum; iar D-zeu să te bine cuvinteze.

— Cum de nu!...

Ceasurile fiind înaintate și vremea dând în spre seară, cei doi călători merseră spre Ulița Mare, ieșiră la marginea orașului ș'o luară, 'n goana mașinei, în spre casă. Către sfârșitul zilei, erau la bariera Bucureștilor. Cotiră mai multe strade, făcură tăcând mai multe întorsături și, duși pe gânduri, nici că luară seama pe unde erau purtați. Mai multe strade fiind în reparație se treziră la *Aquila Românii*. Fără să cugete mult, Barbu făcu semn și automobilul se opri. Erau ani de când el nu mai dase prin această cărciumă, în care își încheiase multe seri triste, ale tinereții lui. N'avusese vreme, altfel, dulce i-ar fi fost să mai re-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vadă chipurile meseriașilor, cari îl iubiau și'l prețuiau să mai audă convorbirile lor sincere și desinteresate. Cine știe câți or fi mai rămas dintre ei și p'ale cărui mâni o fi 'nceput acest birt în care d'atâteaori 'și potolise foamea, când Bârzoiasca pleca la Oltnnița și 'l lăsă pe drumuri.

— Ce este, ce cauți tu p'aicea Barbule!

— Caut să mai văd masa pe care mâncam eu, când eram student.

— Cum aici, în hardugia asta, tu...

— Dar cum crezi că luăm noi, acestia desmoșteniții, titlurile academice? Hei, hei, prietene, d'ai ști ce costă laurii!... Frig, foame, sete, ghete scâlciate, coate roase, pereți plini de igrasie!... Tocana și fleica la grătar, erà fazan, erà lux!... De câteori nu treceam ziua cu un ceaiu, sau cu zece bani pâne și zece bani măsline!

— Ce spui? A! De ce nu te am cunoscut eu atunci? Eu, care n'am fost în stare să fac nici liceul și aveam de toate.

Convorbind astfel, cei doi prietini, lăsară automobilu mai la o parte, coborâră și o luară încet pe trotoar.

In cârciumă, mesele erau așezate tot ca 'n trecut, numai cu mult mai murdare și mai tocite; la ele erau așezați câțiva lucrători tineri, iar în colțul iubit al lui, unde șezuse odinioară, Zamfir, Tache, Haralambie, Kivu și Tecșan, isprăviseră cina și stau de taină. Capetele cărunte, fețele brăsdate de vremuri, voioșia, d'altă dată, potolită, glasul stins, mânele groase și tremurânde.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Barbu, fără să ia seama la nimic, merse drept la ei s'așează la mescioara lui:

— Bine v'am găsit, prieteni scumpi, ai copilării mele.

— Bine-ai venit între noi, fecior mândru și voinic, nu ne-ai uitat, zise Kivu, să trăești că mai ne faci cinstea asta, știm c'ai ajuns om mare, om cu vază, și...

— Dar cine-i boerul asta, Kivule, întrebă încet celanți meseriași, unii îndreptând ochelari pe nas, cine, că parcă 'l cunoaștem și n'avem de unde să 'l luăm.

Tereuzescu stă mai d'o parte și luă seama imprejur. Lui îi era silă de cârciuma asta murdară și nu știu ce-ar fi dat să fugă mai curând din acest cuib de infecție.

— Ce nu știți, prietenul nostru, sprijinitorul nostru aș putea să zic, căci a ajuns deputat, d-l Barbu Coviltirescu.

— Ei, ei, brava, să susții în Cameră și drepturile noastre domnișorule, strigară toți. Meseriașul va 'nălța numai, țara asta.

— Da, da, meseriașul, dar meseriașul harnic și cinstit.

— Păi noi cum suntem?

— Ei dar fi toți sa d-ta, să știi că, n'ar mai fi nevoe nici de judecătorii, nici de tribunale...

— Să te trăiască D-zeu că bine vorbești. In sănătatea d-le...

Tereuzescu s'apropie de Barbu și îi șopti ceva la ureche. El bău, salută și se ridică în piciore, uitându-se drept în spre tarabă, unde se și duse ca să plă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

teasca el consumația, deschise punga și rămase 'ncremenit. După câteva minute întrebă:

— Dar cine mai ține cârciuma asta acum că știu că... Zamfira... Arghiriadis... au murit!...

— Noi, zise un cârciumar c'o figură simpatică încadrată într'o barbă mare ș'un păr stufos și negru ca pana corbului.

— Cine noi? Urmă Barbu, dince înce mai mirat și mai curios. Tu, parcă... Pe tine te-aș cunoaște.

— Noi, eu și cu femeia mea. Eu Panait, m'ai uitat? Nu știi când 'mi ziceți: Panaite puică... dă-mi un țoiu de țuică!...

— Femea ta? Femea ta... dar...

Cu capul în jos, lângă tarabă, stă p'un scaun, cu copilul în brațe, Angela, galbenă, pălită, căruntă... De când sosiseră cei doi prieteni, ea încremenise. In momentul intrării lor voise să fugă, dar n'avusese timp. In mânușițele lui rosalbe, un băețaș se juca cu mărgelele dela gâtce'i cădeu ei, pe piept. Tereuzescu observase, cât stase Barbu între meseriași, cu durere acest tablou, îl intuise și îl comunicase lui Barbu, care auzind, se ridicase dela masă și 'ncremenise cu banii în mână.

După câtva timp, dete hârtia Angelei, ea o luă, trase tesgheaua, schimbă, dete restul ș'ascunzându-se după căpșorul băețașului, ce hrănea la piept, isbucni în lacrămi. Copilul începu să plângă, Panait se duse și i'luă din brațe. Angela plângând zise:

— Te-ai speriat? Taci, taci... Puiul mamii!..

Valea-Voivozii. 10 Iulie 1908.
București, 30 Decembrie 1910.

870-